

КОЛИН ДЕКСТЪР

МРЪСНИЦАТА Е МЪРТВА

Част 8 от „Инспектор Морз“

Превод от английски: Станислава Вергилова, Снежана Анастасова,
1993

chitanka.info

ГЛАВА ПЪРВА

Мисълта е в абсолютна зависимост от стомаха, но въпреки това хората с отлични стомаси не са най-добрите мислители.

(Волтер, в писмо до Даламбер)

През целия ден във вторник периодично му се повръщаше. В сряда направо започна да повръща начесто. В четвъртък често му се повдигаше, но в действителност стигаше до повръщане само от време на време. Рано сутринта в петък — обезводнен, вял и безкрайно изтощен, той едва-едва намери сили да се добере до телефона и се опита да се извини на шефовете си от полицейското управление в Кидлингтън за почти сигурното си неявяване на работа в този късен ноемврийски ден.

Когато в събота сутринта се събуди, с радост установи, че се чувства значително по-добре и действително, седнал в кухнята на ергенския си апартамент в северната част на Оксфорд, облечен в пижама на раета, ярки и натрапливи почти колкото тези на шезлонгите в „Лидо“, той дори започна да разсъждава дали стомахът му е в състояние да се справи с една бисквита, когато телефонът иззвъня.

— Тук Морс — обади се той.

— Добро утро, сър! (приятен глас). — Ако може да изчакате за момент — началникът на полицейското управление би искал да говори с вас.

Морс зачака. Нямаше кой знае какъв избор, нали така? Никакъв избор нямаше всъщност, затова той се зае да разглежда заглавията във вестника, който пощальонът току-що пусна през отвора за пощата в тясното антренце — късно естествено, както всяка събота.

— Свързвам ви с господин началника — обади се същият приятен глас — един момент, моля!

Морс не каза нищо, но почти бе готов да отправи молба към Бога (голямо събитие за евангелистки атеист като него) Стрейндж да побърза към телефона и да съобщи, каквото има да съобщава... На челото му започнаха да избиват капки пот и с лявата си ръка той затърси в джоба на пижамата носна кърпа.

— А-а! Морс? Ало? Моите съболезнования, че си излязъл малко от строя, момче! Но не си единственият, да знаеш! Шурейт и той — чакай да си спомня кога беше?

— Преди една-две седмици като че ли. Не! Лъжа те — май преди три. Но то е все едно дали са две или три, нали така?

Потта пак бе избила на още по-големи капки по челото на Морс и той я избърса още веднъж, докато в отговор издаваше по задължение някакви одобрителни възклицания.

— Надявам се, че не съм те извадил от леглото?

— Не, не, сър.

— Добре! Добре! Аз просто реших да звънна да разменим една-две думи. Слушай... виж сега, Морс! (Очевидно Стрейндж бе стигнал до някакво решение).

— Днес няма нужда да идваш! Изобщо няма никаква нужда! Освен естествено, ако внезапно не се почувстваш много по-добре. Ние тук ще се справим някакси. То гробищата са пълни все с незаменими люде... Нали?

— Благодаря, сър. Много любезно от ваша страна, че се обадохте. Много съм трогнат... но аз по принцип тази събота и неделя не съм дежурен...

— Така ли? А! Ами много добре тогава! Това е... много добре, нали? Тъкмо ще полежиш малко.

— Сигурно, сър — отвърна Морс изтощено.

— Обаче казваш, си на крак, така ли?

— Да, сър!

— Виж какво, по-добре направо си легни, Морс! Така хубаво ще си починеш... в съботата и неделята, искам да кажа... нали? То на човек, като не е разположен, точно това му трябва — почивка в леглото, нищо друго. Той и онзи шарлатанин, докторът, това казал на шурей... чакай, кога беше...?

По-късно Морс помнеше, че бе приключил културно телефонния разговор — с изразена съответна загриженост за здравето на шурей на

Стрейндж; помнеше също, че за трети път бе прокарал ръка по челото си — сега вече много мокро и ледено студено — и после бе поел един-два пъти дъх с все сила..., след което бе хукнал към банята...

Мисис Грийн, жената, която идваше да чисти вторник и събота сутрин, бе тази, която набра номера на „Бърза помощ“ и извика линейка. Тя бе намерила своя работодател седнал и облегнат на стената в антрето — в съзнание, видимо трезв и в относително приличен вид, като се изключат тъмнокафявите петна отпред по оная шарена пижама — петна, които на цвят и вид съвсем точно напомняха на утайката в машинка за кафе. А тя знаеше много добре какво означават те, защото онзи нетактичен, жесток доктор ѝ бе дал да разбере (пет години бяха минали вече от този случай), че ако е бил повикан веднага, мистър Грийн може би все още щеше да е...

— Да, точно така, — чу се тя да казва, учудващо властно взела нещата в свои ръце, — точно от южната страна на колелото при Бенбъри Роуд. Да! Ще ви чакам.

В 10.15 часа същата тази сутрин Морс неохотно, но и без съпротива се съгласи да бъде настанен отзад в линейката, където, облут в домашни пантофи, облечен в чиста пижама и загърнат в бодливо сиво одеало, зае отбранителна позиция, седнал срещу една госпожа на средна възраст в бяла престилка, която очевидно бе приела отказа му да легне на носилката като персонална обида. Същата госпожа сега кисело и мълчаливо тикна едно бяло емайлирано легенче в скута му, когато той повърна отново — обилно и шумно, докато линейката се изкачваше по „Хедли уей“, после зави наляво към комплекса на болницата „Джон Радклиф“, за да спре накрая пред отделението „Спешни случаи, произшествия и злополуки“.

Докато чакаше изпънат (този път на болничната количка), Морс си даде сметка, че за това време можеше да си е отишъл поне пет-шест пъти, без никой да забележи кончината му. Но той по природа бе нетърпелив (особено в хотел, когато чакаше да му поднесат закуската), тъй че вероятно не бе минало чак толкова дълго време, докато облеченият в бяла престилка помощник-лекар го разхождаше, без да бърза, из въпросите на една анкета, която започваше с въпрос за името на най-близкия му роднина (в случая вече несъществуващ) и стигаше до религиозните му предпочитания (също така, уви, вече несъществуващи). И все пак, щом приключиха ритуалите по

приемането — щом както се казва, влезе в братството и подписа молбата за членство — Морс се оказа обект на все по-засилващо се внимание. Отнякъде изпълнително се появи една млада медицинска сестра, с лявата си ръка измъкна часовник изпод твърдо колосаното капаче на джоба на престилката си, а с дясната му измери пулса. След което пристегна сковаващите го черни ремъци над лакътя му с ненужна (според Морс) жестокост и записа откритията си относно кръвното му налягане в един разграфен картон (надписан МОРС, Е.) така невъзмутимо сякаш искаше да покаже, че единствено крайно драматични отклонения от нормата биха могли да й дадат повод за тревога. Същата сестра най-сетне реши да обърне внимание на въпроса за температурата и Морс се озова легнал, чувствайки се донякъде като малоумен със стърчащия от устата му термометър, който впоследствие бе изваден, градусите отчетени, показанията очевидно намерени за незадоволителни, термометъра тръснат със сила още три пъти със замах като за бекхенд в мач по тенис на маса и поставен отново, все така дискомфортно, точно под езика му.

— Ще оживея ли? — осмели се да попита той, когато сестрата добави новите резултати към данните в картоната.

— Имате температура — отговори неразговорливата девойка.

— Аз, който знае защо, мислех, че всеки човек има температура — промърмори Морс.

Но в момента сестрата му бе обърнала гръб, за да се занимае със следващия пациент.

В отделението току-що бяха докарали едно младо момче с омазани в кал крака и тяло почти изцяло скрито под огромна фанела за ръгби на черни и червени раета; по диагонал през челото му минаваше ужасяваща рана, която му придаваше вид на циклоп. Но както се стори на Морс, момчето се чувстваше съвсем като у дома си, докато помощник-лекарят (същият) го разпита най-изчерпателно за подробности от живота му, религиозната му принадлежност и роднините му. И когато с неизменна непосредственост то изчака сестрата (същата) да събере данни за неговите ритми със слушалката, часовника и термометъра, Морс не можа да не завиди на фамилиарността, установила се незабавно между младия кавалер и също толкова младата дама. Внезапно — и едва ли не болезнено — Морс си даде сметка, че тя — младата дама, го е видяла — него, Морс

точно такъв, какъвто е: един мъж, добрал се с борба до петдесетте, на път вече да изпита леко подронващите достойнството страдания от хернии и хемороиди, възпаления на пикочния тракт и — естествено — стомашни язви.

Емайлираното легенче бе оставено под ръка и Морс отново повръщаше силно, макар и непродуктивно, когато един млад ординатор (вероятно наполовина от годините на Морс) застана до него и огледа данните от бързата помощ, администрацията и медицинския персонал.

— Нещо с корема ви изобщо не е наред — това ясно ли ви е?

Морс сви рамене.

— Всъщност още никой нищо не ми е обяснил.

— Но човек не е нужно да е Шерлок Холмс, за да изпита подозрение, че нещо с вътрешностите му генерално не е наред, нали?

Морс тъкмо бе на път да отговори, когато докторът продължи:

— А вие сте приет току-що, мисля? Ако мистър ... Морс — така ли? — Ако почакате малко, ще се опитаме да ви обясним нещо повече веднага щом сме в състояние. Съгласни ли сте?

— Аз всъщност съм добре — отговори главният полицейски инспектор, като лежеше по гръб и се опитваше да разпусне възела, затегнал се здраво някъде дълбоко в мускулите на рамото му.

— Боя се, че вие никак не сте добре! В най-добрия случай имате язва, която внезапно е решила да се спуска и да предизвика кръвоизлив. — Някъде в диафрагмата си Морс изпита леко, но остро пробождаване от тревога. — А в най-лошия — имате това, което наричаме „перфорирана язва“, и ако това действително се окаже така...

— Ако това се окаже така...? — повтори немощно Морс. Но младият лекар не пожела да отговори за момента и продължи в следващите няколко минути да побутва, натиска и мачка издутата плът в областта на корема му.

— Намерихте ли нещо? — запита Морс е тънка, малко изкуствена усмивка.

— Няма да е лошо да смъкнете някой и друг килограм. Черният ви дроб е увеличен.

— Стори ми се, казахте, че имам проблеми със стомаха!

— О, да, разбира се! Получил сте стомашен кръвоизлив.

— Това... това какво общо има с черния ми дроб?

— Пиете ли много, мистър Морс?

— Ами повечето хора пийват по нещо почти всеки ден, нали така?

— Пиете ли много! — (същите думи — половин тон по-ниско от раздражение).

Дотолкова небрежно, доколкото му позволяваше надигащата се в гърдите му паника, Морс за втори път сви рамене:

— Е, не се отказвам от някоя и друга халба бира.

— Колко пиете седмично?

— Седмично ли? — изтъня гласът му и лицето му потъмня като на дете, на което току-що са задали сложна задача за умножение наум.

— Ами дневно тогава? — подсказва услужливо докторът.

Морс раздели вярната цифра на три.

— Ами, да речем, две или три.

— Концентри пиете ли?

— От време на време.

— Какви концентри?

Морс сви отново опъналите се от напрежение рамене.

— Скоч — понякога се почерпвам с по глътка „Скоч“.

— Една бутилка за колко време ви стига?

— Зависи колко е голяма.

Но Морс усети още на секундата, че опитът му за шега не се възприема и бързо умножи по три.

— Една седмица или десетина дни — горе-долу толкова.

— Колко цигари пушите на ден?

— Осем — може би десет... — отговори Морс. Започваше да свиква и този път без труд раздели на три.

— Нещо като спорт изобщо практикувате ли — разходки, бягане, велосипед, тенис...?

Но преди да успее да прибегне до собствената си аритметика, на Морс му се наложи да се пресегне за емаилираната съдинка, оставена така, че да му е под ръка. И докато повръщаше, този път ефективно, лекарят огледа с известно безпокойство подобните на утайка от кафе кафеникави парченца, примесени с издайнически ярко червените петна кръв — кръв, лишавана ежедневно от кислород от изобилните количества никотин и щедро размесвана е алкохол.

За известно време впоследствие Морс бе леко замаян. По-късно обаче той бе в състояние да си спомни как една сестра се навежда над него — същата младичка сестра отпреди; спомняше си красивите лакирани пръсти на лявата и ръка, които стиснаха отново часовника в шепа и бе в състояние едва ли не да разчете мислите ѝ, когато, сбърчила чело, тя присви очи над сложната аритметика от броя на ударите на сърцето му за половин минута и тридесет секунди, отмервани от часовника ѝ...

В този момент той усети, че ангелът на смъртта е разперил крила над главата му и го обзе внезапен вледеняващ страх, защото за пръв път в живота му до него стигна мисълта за края. И макар за миг само във въображението му се мярна хвалебствен некролог — думите, мечтани от всеки смъртник.

ГЛАВА ВТОРА

Знаете ли защо към мъртвите сме по-справедливи и честни? Защото не сме им задължени, не трябва да бързаме, можем да сместим отдаването на последна почит между един коктейл и посещението при всеотдайната любовница — тогава, когато имаме свободно време.

(Албер Камю, „Падението“)

Когато на следващата сутрин Морс се събуди, отляво през прозореца в малката болнична стая се виждаше сивкавата зора; отдясно на стената над сводестата врата — часовник, показващ 4.50 часа, а през вратата — стройна привлекателна сестра, която седеше обляна в светлина зад едно бюро и вписваше нещо в голяма книга. Дали, почуди се Морс, пише нещо за него. Ако е така, то почти нямаше какво да се измисли, защото след една много краткотрайна криза на повръщане в малките часове на нощта той бе започнал да се чувства много по-добре и не се бе наложило да вика повече никого. Маркучето, прикрепено към дясната му китка и проточило се до банката, окачена над леглото му, продължаваше да го придърпва неприятно през по-голямата част от времето, защото иглата бе забита малко накриво, но той бе решен да не повдига въпрос за такива дребни неприятности. Неудобното съоръжение го поставяше в принудителна неподвижност — естествено поне докато не усвоеше сръчността на младежа от съседното легло, прекарал предишната вечер във волни разходки из цялата болница (както изглеждаше), държейки банката на системата високо над главата си като етиопски атлет, понесъл факлата с олимпийския огън.

Морс бе изпитал изключително неудобство, когато обстоятелства, изцяло извън негов контрол, го бяха принудили да помоли за „бутилка“. Но засега все още му бе спестен унизителният ритуал по ненавистната подлога и той се надяваше, че непоемането на

твърди храни през последните няколко дни ще бъде съпроводено от съответно бездействие от страна на червата му. Поне досега надеждите му се оправдаваха.

Сестрата разговаряше оживено с един слабичък розоволик млад лекар, чиято престилка стигаше почти до глезените му, а от десния му джоб стърчеше слушалка. И не след дълго двамата се запътиха бавно, без суматоха към отделението, където лежеше Морс, после изчезнаха зад паравана (разтворен предната вечер) около леглото диагонално срещу него.

Още отначало, когато го внесоха на носилката в отделението, Морс бе обърнал внимание на мъжа, заемащ това легло — горд на вид човек на около осемдесет години, с мустаци на офицер от индийския корпус и фина, снежнобяла коса. В онзи момент, при пристигането на Морс, за миг или два воднисто бледите очи на стария войн се бяха спрели върху лицето на новодошлия и сякаш бяха отправили към него някакъв едва доловим знак на надежда и дружелюбие. И действително умиращият старец би пожелал всичко най-добро на новодошлия, ако можеше само да облече в думи помислите си, но бурно разпространилото се отравяне на кръвта, което обгаряше в ярко розово восъчните му страни, му бе отнело изцяло способността да говори.

Бе 5.20 часа сутринта, когато лекарят се появи отново иззад паравана; в 5.30 извиканите без миг забавяне санитарите изнесоха мъртвеца от стаята. И когато точно половин час по-късно всички лампи в отделението светнаха, параванът около леглото на покойния полковник Уилфрид Денистън, носител на кралската награда за отлична служба и кавалер на кръст за храброст, бе дръпнат настрана по обичайния начин и новите чисто изпрани чаршафи светеха, а сменените одеала бяха професионално подгънати в долната част. Ако Морс имаше дори най-малка представа, доколко покойният полковник не бе понасял и един макар акорд от Вагнер, вероятно щеше малко да се опечали, но ако пък му бе известно как полковникът бе запечатал в паметта си цялото поетично творчество на А. Е. Хаусман, това щеше да му донесе голяма радост.

В 6.45 часа Морс усети, че в непосредствена близост е отделението се развива оживена дейност, макар първоначално да нямаше видими признаци за такава — само гласове, потракване на вилици и лъжици, проскърцване на зле смазани колела — и най-сетне

Вайълет, щастливо засмяна и доста пълна карибийка се показва на хоризонта, бутайки количка за храна. Това очевидно бе часът за чашата чай в тъмни зори и как само ѝ се зарадва Морс! За пръв път от последните няколко дни той усещаше нескрито желание да яде и да пие, а вече бе огледал със завист каните с вода и бутилките сок, наредени върху шкафчетата на съседите си по легло, макар по някаква причина шкафчето на пациента непосредствено срещу него — мъж на име Уолтър Грийнъуей, да бе празно, а над леглото да висеше четириъгълна табелка с нерадостния надпис:

„НИЩО ОРАЛНО“.

— Чай или кафе, мистър Грийнъуей?

— Мисля, че ще си поискам единствено голям джин с тоник, ако нямате нищо против.

— Лед и лимон?

— Без лед, благодаря — той само разваля джина.

Вайълет отмести масивното си тяло към следващото легло и остави мистър Грийнъуей без лед, без нищо... Но напереният шестдесетгодишен шегобиец далеч не изглеждаше съсипан от факта, че е изключен от церемонията и намигна весело на Морс.

— Всичко наред ли е, шефе?

— На добро отива — отвърна предпазливо Морс.

— Хъ! И старият полковник точно това казваше — „на добро отива!“ Горкият човечец!

— Ясно! — отвърна Морс с известно притеснение. Когато погледът на Грийнъуей се избистри след замъгляването, отдаващо съответното уважение към напусналия ги завинаги полковник, Морс продължи разговора.

— Значи чай не ви се полага?

Грийнъуей поклати глава.

— Е, те знаят най-добре, нали така?

— Така ли?

— Страхотни са — лекарите тук са страхотни! А и сестрите също!

Морс кимна е надеждата това наистина да е така.

— Същите проблеми като мене ли? — попита заговорнически Грийнъуей.

— Моля?

— Стомаха, нали?

— Язва — така казват.

— Моята е перфорирана! — Грийнъуей обяви този факт с известна мрачна гордост и задоволство сякаш съчетанието от най-тежкото страдание и най-добрите лекари бе повод за особени поздравления.

— В десет часа ще ме оперират, затова не ми позволяват да пия, нали разбираш?

— О! — за няколко мига на Морс почти му се прииска да може да излезе е някакво контра твърдение за цял низ жестоки язви, които са не само перфорирани, но освен това и продупчени, и пръснати. Но за момента един по-важен въпрос налагаше да му се обърне внимание, защото Вайълет бе извършила завой на 360 градуса и се озова (най-сетне) до неговото легло. Тя поздрави новия си подопечен с жизнерадостна усмивка.

— Добро утро, мистър... ъ-ъ-ъ (поглед за справка към изписаното име на табелката), мистър Морс!

— Добро утро! — отвърна Морс. — За мен кафе, моля — с две лъжички захар.

— О, о! Две лъжици! Захар! — Очите на Вайълет почти изхвъркнаха от изсветлелите си орбити към тавана. После тя изви глава да потърси съпричастност от ухиления Грийнъуей.

— Вижте сега! — обърна се тя обратно към Морс. — На вас не ви се полага нито кафе, нито чай, нито захар, нито нищо. Разбрано? — Тя размаха кафявия си показалец към една точка някъде над главата му и извивайки врат, Морс успя да види зад стойката на системата четириъгълна табела с тъжния надпис:

„НИЩО ОРАЛНО“.

ГЛАВА ТРЕТА

Цветя, различни четива и книги са винаги добре дошли подаръци за пациентите, но ако имате желание да занесете нещо за ядене или пиене, моля питайте сестрата. Тя ще ви упъти какво е препоръчително да се носи

(Здравна служба — Оксфорд,
Наръчник за посетители и пациенти)

Тази неделна вечер детективът сержант Луис влезе в отделението малко след седем часа, стиснал под мишница пластмасова торба от супермаркета „Сейнсбъри“ с вид на леко гузен пътник, минаващ през митницата; при появата на някогашния си сътрудник Морс се почувства много радостен и дори малко разчувстван.

— Как разбра, че съм тук?

— Аз съм детектив, сър. Не забравяйте това!

— Позвънили са ти по телефона, предполагам.

— Шефа. Каза, че сте звучали зле по телефона, когато се обадил вчера сутринта. Затова изпратил Диксън да се отбие при вас, но вас току-що ви била отнесла линейката. Та той ми се обади и каза, че може би ще пожелая да узная дали националната служба по здравеопазването все още е на ниво и да видя дали имате нужда от нещо.

— Като например бутилка „Скоч“, това ли искаш да кажеш?

Луис подмина шегата.

— Щях да дойда снощи, но ми казаха, че не може да ви посетя — пускали само близки роднини.

— Не е зле да разбереш, че аз не съм „сирачето Ани“, Луис. Някъде в Алнуик имам една пра-леля.

— Доста ще ѝ се види пътя да ви посети, сър.

— Особено на деветдесет и седем години...

— Шефа... Стрейндж — не е лош човек, нали? — подхвърли Луис след кратка, малко неловка пауза.

— Предполагам да, след като го опознае човек — призна Морс.

— Вие бихте ли казал, че сте го опознали? Морс поклати глава.

— Е? — попита бодро Луис. — Как вървят тук нещата? Какъв е проблемът, какво казват докторите?

— Проблем ли? Проблем няма! Това е класически случай на сгрешена самоличност.

Луис се ухили.

— Не, кажете сериозно?

— Сериозно? Ами дават ми едни страхотно големи кръгли бели хапове, по две-три лири всеки — така казват сестрите. На теб ясно ли ти е, че на тази цена човек може да се сдобие с една много прилична бутилчица кларет?

— Ами храната — добра ли е?

— Храна? Каква храна? Освен хаповете не са ми дали нито троха.

— И нищо за пиене ли?

— Ти да не се опитваш да провалиш напредъка на лечението ми, Луис?

— Онова там — това ли означава? — Луис изкриви очи нагоре към съдбовното предупреждение над леглото.

— Това е само превантивно — рече Морс е неубедителна небрежност.

Очите на Луис се изкривиха отново, този път надолу, към найлоновия плик.

— Хайде, Луис! Кажи какво има в плика?

Луис бръкна в торбата и извади бутилка лимонов сок с отвара от ечемик и бе приятно изненадан от нескриваното удоволствие, изписало се по лицето на Морс.

— Ето... тук жената е пратила... нали разбирате, тя смяташе, че едва ли ще ви разрешат да пиете... нещо друго.

— Много мило от нейна страна. Предай й, че така, както е тръгнало, бих предпочел тая бутилка пред цял кашон уиски.

— Шегувате се, нали сър?

— Но не пречи да й предадеш какво съм казал, нали?

— А... ето и една книга — добави Луис, бъркайки още веднъж в торбата. — Заглавието ѝ е: „Везните на несправедливостта — сравнително изследване на престъпленията и съответните наказания според архивите на Графство Шропшър, 1842 — 1852“.

Морс пое дебелия том и огледа странно дългото заглавие, но без кой знае какъв забележим ентузиазъм.

— Хм! Има вид на доста интересна творба.

— Пак се шегувате, нали?

— Не — отвърна Морс.

— Тя е нещо като семеен сувенир и жената мислеше, че може би...

— Кажете на прекрасната си жена, че съм останал много доволен.

— Ще ми направите услуга, ако я оставите в библиотеката на болницата, като ви изписват.

Морс се засмя тихо, а Луис незначително застана много зарадван от реакцията на шефа си и се усмихна на себе си.

Усмивката още не бе слязла от лицето му, когато една удивително хубава млада сестра е обсипано е лунички лице и коса с модерен махагонов оттенък се приближи до леглото на Морс, поклати предупредително пръст пред него и показва белите си, прекрасни правилни зъби в знак на безмълвно неодобрение, сочейки бутилката лимонов сок, който Морс бе поставил на шкафчето си. Морс от своя страна кимна с пълно разбиране и показва в отговор своите прилично равни, макар и не съвсем бели зъби, изговаряйки безгласно с устни „О'кей“.

— Коя е тази? — прошепна Луис, когато момичето отмина нататък.

— Това, Луис, е Красивата Фиона — прекрасна е, нали? Понякога се чудя как успяват лекарите да държат мръсните си лапи далеч от нея.

— А може би не ги държат далеч.

— Мислех, че си тук, за да ми повдигаш духа.

Но в момента добри поводи за бодър дух сякаш липсваха. Сестрата на отделението (която при влизането си Луис не бе забелязал — просто бе влязъл направо, както си мислеше, че прави всеки друг) очевидно не бе сваляла орловия си поглед от развоя на събитията като цяло и по-специално събитията около леглото, където лежеше главният

инспектор. Към това легло сега тя се приближи с решителна крачка от наблюдателницата си зад бюрото, намиращо се на няколко крачки. Лявата ѝ ръка светкавично сграбчи забранената бутилка върху шкафчето, а очите ѝ се заковаха немигващи върху — нещастника Луис.

— В тази болница има правила — висят закачени отвън пред отделението. Така че ще се радвам да спазвате тези правила и да се обаждате на мен или на дежурния, когато решите да дойдете отново на посещение. Жизнено важно е тук да се спазва определен ред; опитайте се да разберете това! Вашият приятел е доста зле и ние правим всичко възможно той бързо да се възстанови. Как бихме могли да постигнем това, ако ще носите тук неща, които според вас ще му се отразят добре, а те са неподходящи? Сигурна съм, че ме разбирате.

Акцентът на тази мрачна личност със стиснати устни бе мек — шотландски; тъмносинята ѝ униформа — пристегнатата от колан със сребърна тока, а Луис, в чието бледо лице бе придошла кръв, изглеждаше отчаяно притеснен. А сестрата се обърна... и изчезна. Дори Морс за няколко мига имаше необичайно смутен и притихнал вид.

— Тази коя е? — попита Луис (за втори път тази вечер).

— Ти току-що влезе в контакт с наскърбената душа на нашата старша сестра по отделение, заклела се в идола на лишената от хумор прилежност — нещо като последователна на Тачър, вярваща в калвинизма.

— И тя, каквото каже...?

Морс кимна.

— Тя, Луис, е старшата тук, както ми се струва, добре разбра.

— Но това не значи, че трябва да е толкова сприхава, нали?

— О, забрави за това! Сигурно има проблеми в любовните си отношения или нещо такова. Нищо чудно, с лице като...

— Как се казва?

— Тук ѝ викат „Неси“.

— Близко до езерото „Лох Нес“ ли е родена?

— Вътре в езерото, Луис.

Двамата се засмяха леко, но независимо от това инцидентът бе неприятен и на Луис особено не му бе лесно да се отърси от спомена за него. Още пет минути той се опита да разпита Морс за другите пациенти и Морс му разказа за последното пътуване на бившия

офицер от Индийския корпус в ранни зори. После още пет минути двамата си разменяха реплики за полицейския участък в Кидлингтън; за семейството на Луис; за далеч не светлите перспективи пред отбора на „Оксфорд юнайтд“ в текущото първенство по американски футбол. Но нищо не можеше да заличи факта, че „проклетата сестра“ (както Морс я наричаше) бе хвърлила мрачна сянка върху вечерната визита и определено бе помрачила настроението на Луис. А самият Морс се почувства внезапно сторецен и потен и (да, ако трябваше да си признае) леко уморен от разговора.

— Ами аз най-добре да си тръгвам, сър.

— Какво друго носиш в тая торба?

— Нищо...

— Луис! За момента стомахът ми може да не е наред, но нищо подобно не може да се каже за ушите ми, по дяволите!

За Луис тъмните облаци бавно започнаха да се вдигат и когато след продължително дебнене реши, че старшата митничарка за момента се е разсеяла, той измъкна малка плоска бутилка, увита в тънка мека тъмносиня хартия, много подобна по цвят на униформата на Неси.

— Обаче едва когато разрешат официално — прошепна Луис, пъхайки крадешком бутилката в ръката на Морс под завивките.

— „Белс“ ли е? — попита Морс.

Луис кимна. За двамата това бе един щастлив миг.

За момента обаче вниманието на всички бе привлечено от един звън, разнесъл се незнайно откъде и посетителите започнаха да се изправят, приготвяйки се за тръгване: неколцина може би със симптоми на нежелание, но болшинството — с признаци на зле прикрито облекчение. Когато Луис също се надигна да си ходи, той бръкна отново в найлоновия плик и извади последния си дар — една книжка с меки корици, озаглавена „Синият билет“, с предизвикателна рисунка на символично облечена госпожица на корицата.

— Помислих си... помислих си, че може би ще ви е приятно да почетете нещо леко, сър. Жената не знае...

— Надявам се, че никога не те е хващала да четеш такива боклуци, Луис!

— Още не съм я чел, сър.

— Е, поне заглавието е по-късо от онова...

Луис кимни и двамата приятели се ухилиха щастливо.

— Боя се, че е време да тръгвате — усмихна им се Красивата Фиона, а най-вече се усмихваше (както изглежда) на Луис, за когото сега и последният облак внезапно изчезна от прогнозата на синоптиците. Що се отнася до Морс, той с удоволствие остана сам и когато отделението се освободи от последния си посетител, болничната система безшумно, неумолимо се пренастрои отново да лекува и да се грижи за болните.

И едва след поредните измервания на пулса и кръвното налягане и след раздаването на лекарствата Морс получи възможност (ненаблюдаван) да прочете корицата на второто литературно произведение (е, литературно до известна степен), попаднало в ръцете му.

Гмуркайки се във водата, младият Стив Мингела успява да извади момиченцето на борда на взетата под наем яхта и да приложи своя неловко изпълнен вариант на изкуствено дишане — животоспасяващата целувка. Като по чудо шестгодишното дете оживява и няколко дни поред яхт-клубовете по цялото крайбрежие на Флорида вдигат тостове в чест на Стив. При завръщането си в Ню Йорк той получава писмо, а вътре в плика — билет от бащата на малкото момиченце — плейбой и собственик на най-изисканото, най-скъпото и най-екзотичното нощно заведение в Ню Йорк, клуб, специализиран да удовлетворява и най-невероятните сексуални фантазии. Книгата започва как Стив плахо пристъпва по дебелия килим на този еротичен рай и показва на блондинката по монокини на рецепцията изпратения му билет — билет, оцветен във възможно най-тъмното синьо...

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА

Моите вечерни гости, ако не виждат часовника, би трябвало да отгатват времето по лицето ми.

(Емерсън, „Дневници“)

Половин час след посещението на Луис Фиона се приближи отново до леглото на Морс и го помоли да разкопчае долната част на пижамата си, да се обърне на лявата си страна и да оголи десния си хълбок. При факта на така изпълнената заповед (както имаше обичай да се изразява Морс, докато следваше класическа литература и история) мрачната Неси бе извикана да постави инжекция с безцветна течност в бута му. Тази процедура (Морс не виждаше нищо през дясното си рамо) бе изпълнена, както му се стори, е не дотам очевиден професионален финес и той се чу как изръмжа „О, господи!“ а тялото му потръпна неволно, когато нещо, наподобяващо железен шиш, бе намушкано в задните му части, след което усети натискането на буталцето.

— Сега малко ще ви се приспи — бе лаконичният коментар на страшилището от Лох Нес и Фиона, оставена сама, сипа някаква дезинфекционна течност на парче марля, с което енергично разтри около нараненото място.

— На тази жена в Бухенвалд щяха да й дадат най-висока служба! — обади се Морс. Но от неразбирация израз по лицето на Фиона той изведнъж осъзна, че нацистките концентрационни лагери бяха толкова далеч в миналото за младата сестра, колкото и освобождаването на Мейфкинг за него самия. Това го накара да усети годините си. Вече четиридесет и четири лета бяха изминали от края на Втората световна война..., а тази младичка... сестра... не може да е на повече от... Морс се усети крайно уморен и изтощен.

— Искам да кажа... (той придърпа нагоре панталона на пижамата си с известен труд) — ... тя е толкова... сприхава!

Да, точно тази дума бе употребил Луис.

— Вие разбрахте сигурно, че това ми е първата инжекция? Извинявайте, ако ви заболя — ще се науча.

— Аз пък помислих, че...

— Да, зная. — Тя му се усмихна и клепачите на Морс увиснаха натежали над уморените му очи. Неси бе казала, че ще се почувства малко... изтощен...

Главата му клюмна на гърдите и Фиона го нагласи отново на възглавницата, хвърляйки му мил поглед, замислена, за кой ли път в живота си, защо всички мъже, които я привличаха, бяха или отдавна, отдавна щастливо оженени, или пък безкрайно, безкрайно стари за нея.

Морс усети на дясната си китка нечия ръка е меки пръсти и отвори очи, за да се озове лице в лице с една изключителна наглед личност. Това бе една много дребна старица, може би на седемдесет и пет-осемдесет години, с побеляла на кичури коса, със силно набръчкано, некрасиво лице, със старомодно слухово апаратче, нагласено на лявото ѝ ухо, чийто шнур се проточваше до приспособленията за батерията в джоба на една мръсна, развлечена сива вълнена жилетка. Тя, изглежда, блажено не осъзнаваше, че може би се налага да предложи някакво извинение, задето разбужда един изтощен пациент. Коя бе тази жена? Кой я бе пуснал да влезе? Според часовника в отделението часът бе 9.45 вечерта и дежурни през нощта бяха две сестри. Махай се! Махай се, глупава стара сврако!

— Мистър Хорс? Мистър Хорс, нали? — сълзливи-те очи се присвиха късогледо по посока на пластмасовата табелка и устата и с изкуствените си челюсти се разтегна в усмивка.

— Морс! — обади се Морс. — „М-О...“

— Знаете ли, струва ми се, че са написали погрешно името ви, мистър Хорс. Ще се помъча да не забравя да съобщя...

— Морс! М-О-Р-С!

— Да, но разбирате ли, това се очакваше. Те вече ми бяха съобщили, че на Уилфрид му остават само още няколко дни. А и ние всички сме пътници, нали? Приближаваме натам с всеки божи ден.

Да, да, изчезвай! Аз умирам от умора, не виждаш ли?

— Петдесет и две години, все заедно.

Морс със закъснение осъзна коя бе тя и сега вече кимна е повече съчувствие:

— Доста време!

— Знаете ли, на него тук му харесваше... Толкова бе благодарен на всички ви...

— Боя се, че аз... аз постъпих тук едва преди ден-два.

— Точно затова той искаше да благодаря на всички вас — всичките му стари приятели тук. — Тя имаше точен, стегнат изговор и дикцията на пенсионирана учителка по латински.

— Той бе фин човек... — започна Морс е известно отчаяние. — Много ми се иска да го бях опознал. Но както ви казах, аз съм тук само от един-два дни... проблеми със стомаха — нищо сериозно...

Слуховото апаратче запищя пронизително в отговор на някакъв невидим вътрешен контакт и възрастната дама започна да върти безрезултатно копчетата на апаратчето.

— Точно затова — (сега тя започна да натъртва думите) — ви нося тази малка книжка. Той бе толкова горд с нея. Не го казваше естествено — но се гордееше. Тя му отне много време и деня, в който я отпечатаха, бе за него един много щастлив ден.

Морс кимна с благодарност, когато тя му подаде тънката брошура с бутилковозелени корици.

— Много мило от ваша страна, защото, както ви казах, аз съм тук едва...

— Уилфрид щеше да е толкова доволен.

О, боже мой!

— И ще ми обещаете да я прочетете, нали?

— О, да, разбира се!

Старата дама повъртя още веднъж пукащото слухово апаратче, усмихна се безпомощно с вид на окован във вериги ангел, изрече „Довиждане, мистър Хорс!“ и се отправи да изрази неувяхващата си благодарност към пациента от съседното легло.

Морс хвърли незаинтересуван поглед към току-що подарената му тъничка книжка — тя съдържаше не повече от... колко? — може би двадесетина страници. По-късно непременно, както ѝ бе обещал, ще я прегледа. Утре може би. За момента не можеше да помисли за нищо друго освен отново да затвори изтощените си очи и той постави „Убийство в Оксфордския канал“ от Уилфрид М. Денистън в шкафчето

си върху „Везните на несправедливостта“ и „Синият билет“ — трите нови книги, с които днес се бе сдобил. Да, утре...

Почти незабавно потъна в дълбок сън. Сънуваше едно дълго надбягване на коне по полята на своето детство, където там някъде, при далечната линия на финиша седеше една блондинка по монокини с колан със сребърна катарама на талията, вдигнала в лявата си ръка намигаща му халба бира с яка от пяна.

ГЛАВА ПЕТА

Този тип писания понякога имат забавната способност да карат онези, които ги четат, да забравят да се запитат какво означават те, или всъщност дали изобщо значат нещо кой знае колко смислено.

(Алфред Остин, „Обяздването на Пегас“)

Ендоскопията, извършена с лека упойка в десет часа на следващата сутрин (понеделник), убеди хирурзите от „Джон Радклиф 2“, че в случая с Морс ножът може би е излишен. Освен това прогнозите им бяха умерено окуражителни, при условие че пациентът съумее да установи един малко по-предпазлив режим на въздържание и трезвеност в предстоящите месеци (и години). И още, в знак на техния приглушен оптимизъм същата тази вечер на пациента трябваше да се разреши да поеме половин купичка бульон и порция ванилов сладолед, а никой специалитет от менюто на най-изисканото заведение не би предизвикал у Морс възхищението, с което той посрещна горе известните ястия.

Луис се представи на сестра Маклийн в 19.30 часа и бе пропуснат през нейната митница с кимване, без усмивка, но и без да му се налага да декларира картичката с благопожелания (от секретарката на Морс), тубата ментова паста за зъби (от мисис Луис) и чистия пешкир (от същия източник). Доволни, двамата побъбриха за това-онова десетина минути и Луис остана с твърдото впечатление, че шефът му бързо се възстановява.

Красивата Фиона се появи за миг към края на визитата, оправи възглавниците на Морс и постави кана студена вода на шкафчето му.

— Хубавица — изкоментира Луис.

— Ти си женен мъж, забрави ли?

— Четохте ли нещо? — Луис кимна по посока на шкафчето.

— Защо питаш?

Луис се ухили:

— Ами жената... тя се чудеше дали...

— Преполовил съм я, предай ѝ. Чете се на един дъх.

— Не говорите сериозно...

Морс се засмя — истински, безгрижно, без болка. Хубаво бе Луис да е наоколо. Донякъде озадаченият Луис се зарадва, че намира страдалеца в толкова добро настроение.

Внезапно досади леглото, в долния му десен край изгря касинката на сестра Маклийн.

— Кой донесе каната с вода? — попита тя с мекия си, но в същото време страховит глас.

— Всичко е наред, сестра — започна Морс — докторът каза, че...

— Сестра Уелч! — Зловещо тихите думи се чува ясно в отделението и Луис се вторачи в пода, измъчван от притеснения, докато стажантката сестра Уелч се приближи предпазливо към леглото на Морс, където получи строга забележка от висшестоящата инстанция. Неограничено количество течности пациентът можел да получи едва следващата заран — но не преди това. Стажантката не е ли прочела назначенията? Не ѝ ли е ясно, че никоя болница не може да функционира нормално при такава разпуснатост? И ако в този случай това не изглеждало чак толкова важно, не ѝ ли било ясно, че в следващия може да бъде въпрос на живот и смърт?

* * *

Още едно неприятно изживяване. На Луис продължаваше да му нагарча, когато след няколко минути се сбогува с шефа си. Самият Морс бе останал мълчалив по време на случилото се и не проговори и сега. Никога, мислеше си той, никога не би се скарал така грубо на свой служител пред външни хора; но веднага с разкаяние си припомни, че доста често вършеше именно точно това... Все едно, той с удоволствие би разменил няколко думи със скастрената Фиона, преди да свърши смяната ѝ.

В момента в отделението практически нямаше никой. Етиопският атлет обикаляше отново из болницата. Двама от другите пациенти бяха успели да стигнат някак до тоалетните. Само една жена на около тридесет — стройна, привлекателна русокоса жена (Морс допусна, че е дъщерята на Уолтър Грийнъуей, и се оказа прав), все още седеше до баща си. На влизане бе погледнала бегло Морс, но сега, когато се отправи към изхода и натисна копчето „Надолу“ на асансьорите от последния етаж, тя не даде вид да го забелязва. Единствено баща ѝ заемаше мислите ѝ и тя мярна съвсем мимоходом мъжа, чието име изглежда бе „Морс“ и чийто поглед, както бе забелязала, проследи с жив интерес фигурата ѝ на излизане.

Часът беше 8.40 вечерта.

С едва доловимо чувство на вина, задето още дори не бе отгърнал корицата на безценната книга, поверена от мисис Луис в неговите ръце, Морс се пресегна към шкафчето и хвърли бърз поглед на първия параграф:

Констатирано е, че по-скоро разнообразието, а не еднаквостта е неизменен признак на моделите на престъпно поведение във всяко развито в техническо отношение общество. Затова абсолютно наложително е да се направи опит да се разрешат всички несъответствия или противоречия, които биха могли да възникнат в процеса на анализиране и тълкуване на подобни модели (вж. Приложение 3, стр. 492 и следв.), и неизбежната интерпретация на тези постоянно изменящи се данни е предоставила суровия материал на няколко съвременни изследвания относно причините, пораждащи престъпното поведение. И все пак възможността за конфликтни избори на стратегия в едни хетерогенни зони, безкрайно различаващият се морал, по-дълбоките знания за различни икономически условия, както и за физическите, физиологичните и физиогномични особености — всички тези фактори (както ще бъде разгледано по-долу) могат да предложат някои възможни линии на изследване,

недокоснати от нито един от досегашните изследователи на криминалните хроники на Великобритания от деветнадесетия век.

— О, боже мой! — промърмори Морс (за втори път тази вечер). Преди някоя и друга година той вероятно би се замислил дали да не покаже настоятелност и да се пребори с тези неразбираеми глупости. Но днес вече не. Спирайки само за момент, за да се почуди на налудничавостта на издателя, позволил подобни помпозни многословия въобще да стигнат до печатницата, той затвори обемистия труд, твърдо решен никога повече да не го отваря.

Както се получи, той щеше да наруши това мигновено решение съвсем скоро, но за момента шкафчето му обещаващо нещо много по-привлекателно — порнографската книжка с меки корици, която Луис (Бог да го благослови!) бе вкарал тайно в отделението.

Една жълта светкавица през лъскавата корица обещаващо на читателя „изпепеляваща страст и първична чувственост“ и това твърдение бе подкрепено от снимката на една великолепно едрогърда красавица, правеща слънчеви бани на един златен плаж на някой от островите в южните морета, напълно гола, ако се изключи нанизата туземни мъниста около врата ѝ. Морс разгърна книгата и прегледа (този път малко по-бавно от предишния) още един параграф за вечерта. И незабавно вниманието му бе завладяно от решителния, кристален английски стил, който би спечелил палмата на първенството при всяка съпоставка с провлачените, замъглени социологически брътвежи, на които току-що се бе натъкнал.

Тя изплува от басейна и започна да разкопчава прилепналата о тялото си мокра блуза. И докато се занимаваше с нея, младите мъже наоколо до един затаиха дъх и в безмълвен, но оглушителен хор настояваха — умоляваха я да се съблече бързо и докрай, а очите им бяха приковани в кърминено обаянието върхове на тънките ѝ чувствени пръсти, които сега се плъзнаха в блузата и тъй бавно, тъй възбуждащо откопчаха още едно копче...

О, боже мой! Морс употреби това възклицание за трети път тази вечер и този път то печелеше по сила на чувството. Той се облегна на възглавницата с усмивка на задоволство, запазил за себе си перспективата да прекара на другия ден един-два прекрасни, вълнуващи часа. Кориците лесно можеше да се огънат назад, а за него не би представлявало кой знае каква трудност да си придаде временно изражение на студент богослов, изучаващ стиховете на някои от по-малко известните пророци. Но каквото и да се случеше, шансът главният инспектор Морс изобщо нямга да се информира в подробности относно престъпленията и съответните наказания през XIX век в графство Шропшър падна под нулата.

За момента поне във всеки случай.

Той постави „Синият билет“ обратно в шкафчето, върху „Везните на несправедливостта“ — и двете книги сега лежаха върху дотук пренебрегваната „Убийство в Оксфордския канал“ — тъничката брошура, публикувана частно с благословията на Обществото за историята на Оксфорд и графството.

Докато Морс бе на път да задреме отново, мозъкът му бе зает с мисълта, дали в параграфа, който току-що бе прочел, имаше само една правописна грешка.

ГЛАВА ШЕСТА

Обичам да се възстановявам. Това е моментът, заради който си струва да се боледува.

(Дж.Б.Шоу, „Обратно в Метусала“)

В два часа през нощта неизбежното се случи, но за щастие Морс успя да привлече за миг вниманието на сестрата, докато тя прелиташе през тъмните отделения подобно на идола на милосърдието — Флорънс Найтингейл. Шумът от дърпането на завесите на паравана му се стори достатъчен да събуди дори и смъртник, но никой от останалите пациенти като че ли не помръдна, а сестрата — прекрасно момиче! — се справи идеално.

— Аз нямам представа изобщо как се пъха нагоре това нещо — призна Морс.

— Не нагоре, а отстрани — прошепна Айлийн (така се казваше момичето) и без ни най-малко притеснение му обясни как точно би се справил е подобна криза един опитен пациент. После, след като го остави с половин руло тоалетна хартия и твърдото обещание да се появи отново след десетина минути, тя изчезна.

Всичко приключи — с помощта на малко топла вода и бързо пръснат ароматен освежител за въздух. Уф! Благодарение на това неземно създание не бе и наполовина толкова неприятно, колкото се бе опасявал, и когато Морс ѝ се усмихна е благодарност, му се стори, че очите ѝ изразяваха нещо, което излизаше отвъд границите на служебните задължения. Но Морс би решил, че вижда подобен израз дори и да го няма, защото той бе от онзи тип мъже, за които малко фантазия е абсолютно необходима, така че въображението му последва стройната Айлийн, докато тя елегантно се отдалечаваше — ръст метър и седемдесет, доста височка всъщност, около двадесет и пет годишна, със зеленикави, бадемови очи, деликатни черти, високи скули, нито

следа от пръстени по ръцете. Тя изглеждаше тъй добре, тъй здрава в бялата си униформа е тъмносиня гарнитура!

Хайде, заспивай, Морс!

В 7.30 часа сутринта, след като закуси с едно единствено сухарче и прекалено малко полумаслено мляко без захар, за да го натопи, Морс със задоволство отбеляза, че ембаргото „НИЩО ОРАЛНО“ е вече вдигнато и си сипа чаша вода с удоволствието на получил свободата си заложник. Същата сутрин го очакваха още рутинните измервания на пулса и кръвното, утринен тоалет с помощта на преносим леген, смяната на чаршафите, донасянето на кана с прясна вода, малък флирт с Фиона, купуването на вестник „Таймс“, чаша бульон от жизнерадостната Вайълет и (слава Богу!), никакви провинения пред болничната *eminence grise*^[1].

В 10.50 часа сутринта цяла кохорта генерали и редници в бели престилки наобиколи леглото му и се зае да изследва как напредва неговият обитател. Най-висшият генерал, след като хвърли бърз поглед по картоната му, огледа пациента малко накриво.

— Как се чувствате днес сутринта?

— Струва ми се, че още няколко седмици ще поживея благодарение на вас — отвърна Морс с отблъскващо раболепие.

— Вие споменавате тук някои подробности за навиците си в пиенето — продължи консултантът, очевидно невпечатлен от щедрата признателност.

— Да?

— Пиете много. — Мнението бе поднесено като констатация.

— Считате, че това е много ли?

Консултантът затвори картоната с въздишка и го върна на Неси.

— От дългия си стаж в медицинската професия, мистър Морс, съм научил, че съществуват два вида статистики, които могат да бъдат пренебрегнати по всяко време — статистиката за сексуалните подвизи на болните от диабет и капацитета за пиене на чиновниците от средния ешелон в страната.

— Аз не съм диабетик.

— Ще станете, ако продължавате да изпивате по бутилка уиски на седмица.

— Е, все пак не всяка седмица.

— Искате да кажете, че някоя седмица пиете по две. В погледа на генерала се появи леко пламъче и той махна ръка на свитата си да се отправи към леглото на немощния Грийнъуей, а самият той приседна на леглото на Морс.

— Вече опитахте ли го?

— Кое?

— Тази хартия е много издайническа, от мене да го знаете — онази, тънката.

— О!

— Днес вечерта недейте — разбрахме ли се?

Морс кимна.

— И още един съвет от мен. Изчакайте, когато старшата сестра не е на смяна!

— Тя жив ще ме одере! — промърмори Морс. Консултантът го изглежда някак особено.

— Е, след като го казвате вие, така е. Но аз съвсем не това имах предвид, не.

— Нещо по-лошо ли?

— Тя, може да се каже, е най-страховитата вещица в професията, но не трябва и да се забравя, че е родена на север.

— Не съм сигурен, че...

— По всяка вероятност (консултантът се наведе и зашепна) — по всяка вероятност тя ще дръпне паравана и ще настоява да делите наполовина!

Морс изведнъж се почувства щастлив в болницата и след двадесет минути, отделени на вестник „Таймс“ (изчетен до писмата включително, а кръстословицата — решена), той огъна с една ръка кориците на „Синият билет“ и като се настани удобно на възглавниците, започна „Първа глава“.

— Хубава ли е книгата?

— Горедолу! — Морс небе усетил приближаването на Фиона и сви небрежно рамене, като стисна силно кориците с лявата си ръка.

— Как се казва?

— Ами... „Синият... Синият град“.

— Криминален роман, нали? Мисля, че майка ми май я чете.

Морс кимна с притеснение.

— А вие четете ли доста?

— Четях, когато бях млада и красива.

— Значи днес сутринта, така ли?

— Седнете!

Морс се наведе напред, докато тя оправи възглавниците с няколко леви крошета и десни прави и си замина.

— Прекрасно момиче, нали? — Този път очевидният факт бе съобщен не от Луис, а от Грийнъуей, сега вече доста възстановен, потънал в книга, чието заглавие не бе скрито за ничий поглед — „Векът на парата“.

Морс прибра своето четиво възможно най-незабележимо в шкафчето — то и без това не оправдаваше надеждите.

— „Синият билет“ — заглавието е „Синият билет“ — обади се Грийнъуей.

— Моля?

— Сбъркахте заглавието — „Синият билет“, не „град“.

— Така ли? О, да! То... аз въобще защо ли се мъча да го чета...

— По същата причина, поради която и аз вероятно. С надеждата да има тук-таме секс по страниците.

Морс се засмя победен.

— Но не оправдава много очакванията — продължи Грийнъуей с притеснително отчетлив глас. — Дъщеря ми носи понякога такива книжки.

— Тя ли беше жената... снощи?

Събеседникът му кимна.

— Библиотекарка е от осемнайсетгодишна — вече дванадесет години. Последните шест е все в библиотеката „Бодли“.

Морс изслуша търпеливо добре отрепетираните статистически факти относно дължината на книжните рафтове в подземията на библиотеката и вече започваше да запаметява части от биографичната справка за дъщерята, когато монологът бе прекъснат от чистачките, които доста безцеремонно разбутаха леглата и размахаха парцалите из кофите с въз-мръсна вода.

В 13.30 часа, след нещастно мизерен според него обяд Морс бе информиран, че този следобед по график го очакват посещения в различни отделения за изследвания и за тази цел системата временно

ще бъде свалена. А когато един санитар най-сетне го настани удобно в болнична количка, Морс разбра, че очевидно е преодолял още едно-две стъпала по стълбата на възстановяването.

В отделението той бе върна едва след 15.30 ч., изморен, раздразнен и жаден — в обратна градация. Преди да си тръгне, безмълвната Неси грубо, но учудващо безболезнено нагласи на дясната му китка тръбичката, проточена от току-що закачената банка и тъй като погледът на бдящия Грийнъуей не слизаше от него, Морс реши, че вероятно сексуалните фантазии на Стив Мингела ще трябва да почака малко. И когато една дребна жена с хитровато лице, дубльорката на Вайълет навярно, отсипа е черпака от гъстата течност едва колкото да покрие дъното на чинията за супа, обзелата го по-рано еуфория почти се изпари. Днес дори Луис нямаше да идва; както бе обяснил на Морс, щеше да води жена си да празнуват (не се уточни какво).

В 19.05 той успя да хване по радиото предаването „Семейство Арчърс“ и нагласи слушалките си. В 19.20 реши да отдели по-голямо внимание на произведението на покойния полковник. Докъм 19.30 така бе погълнат от книгата, че едва след като приключи „Част първа“, забеляза присъствието на Кристин Грийнъуей, русокосата красавица от „Бодли“.

[1] (фр.) — Сиво преподобие (бел. Ред.) ↑

ГЛАВА СЕДМА

УБИЙСТВО В ОКСФОРДСКИЯ КАНАЛ

УИЛФРИД М. ДЕНИСТЪН,

носител на кралска награда за отлична служба, кавалер на кръст за храброст. Нито един откъс от тази книга не може да бъде възпроизвеждан, под каквато и да е форма, без писменото съгласие на притежателя на авторското право.

Авторът желае да благодари за помощта, която получи базвъзмездно от няколко места, но най-вече от библиотеката „Бодли“ в Оксфорд, от редакцията на „Публикации на Обществото за история на Северен Оксфорд“ и от отдела „Съдебни регистри“ на заседанията на съда в град Оксфорд — 1859 и 1860 година.

По-големи подробности относно съдебните процеси, споменати по-долу, могат да се намерят в списанието на Джаксън „Оксфордски дневник“ от 20 и 27 август 1859 година, и същото издание от 15 и 22 април 1860 година.

ЧАСТ ПЪРВА

РАЗЮЗДАНИЯТ ЕКИПАЖ

Този, който се захване да изследва страничните улички и тъмните сутерени на нашите големи градове, а също и на нашите малки градове, ще се сблъска (почти буквално може би) с печални паметници, скрити в занемарени черковни дворове — дворове, които изглеждат изцяло отделени от официалните религиозни храмове и които се изпречват пред очите ни съвсем случайно иззад зидове от червени тухли или се крият притиснати от високите сгради околоръст — изоставени, притихнали и забравени. До неотдавна един такъв църковен двор се намираше в края на малка красива уличка в Северен Оксфорд, наричана днес „Мидл уей“. Тя свързва редицата магазини в

Самъртаун на улица „Саут парейд“ със скъпите и елегантни къщи на север по улицата „Скуитчи лейн“. Но в началото на шестдесетте години повечето от тези надгробни паметници, подредени в неправилни редици в общинското гробище в Самъртаун (това е официалното му име) бяха преместени от първоначалното им, надтелесно местоположение, за да отворят място на една не дотам меланхолична гледка за онези, които се канеха да платят вноските за апартаментите, строящи се на тези силно желани, макар и донякъде печални земи. Всеки от покойниците е бил положен нявга в тясната си килия, и там и ще остане, но след 1963 година едва ли някой със сигурност ще може да открие последната им обител.

Малкото добре запазени паметници, които могат да се видят и до ден днешен, изправени почти вертикално край северната граница на гореспоменатия жилищен резерват, представляват едва около една десета от паметниците, издигнати някога тук през втората и третата четвърт на XIX век от роднини и приятели, чието искрено желание е било да увековечат имената на онези души, сега известни навярно само Богу, извървели своя земен път с вяра в Бога и страх от Него.

Един от тези паметници — позеленяла от мъх варовикова плоча (третата от края, откъм днешната магистрала), е с надгробен надпис, който все още може да се разчете от опитното око на търпеливия специалист по епиграфите.

Но побързай, ако искаш да разчетеш вече изчезващите знаци!

В памет на

ДЖОАНА ФРАНКС

съпруга на Чарлс Франкс от Лондон, която, след като бе жестоко и брутално нападната, бе намерена трагично удавила се в Оксфордския канал на 22 юни 1859 година на 38 години. Този паметник е издигнат от някои членове на Общинската управа в Самъртаун в памет на безвреме, починалата нещастна жена.

Господ да се смили над душата ѝ. Почивай във вечен мир.

Requiescat in Pace Aeterna

Зад този прочувствен (макар и необичайно многословен) епитаф се крие една история на необуздани страсти и пьянска похотливост; историята на една злощастна и безпомощна млада жена, озовала се изоставена на милостта на груби, брутални лодкари без никакви задръжки по време на едно ужасяващо пътуване, извършено преди

почти сто и двадесет години — пътуване, чиито подробности са предмет на настоящото ни изложение.

Джоана Франкс произхожда от Дерби. Нейният баща — Даниел Керик, бил достигнал поста представител на застрахователната компания „Нотингъмшър и Мидълъндс“ и в по-голямата част от семейния си живот изглежда е имал статут на относително преуспяваща и многоуважавана личност в родния си край. По-късно обаче — и определено през последните години преди трагичната смърт на единствената му дъщеря (семейството има по-малък брат, Даниел) — той изживява доста тежки времена.

Първият съпруг на Джоана е Ф.Т.Донаван, чието семейство произхожда от Каунти Мит. Неговите съвременници го описват като „ирландец с много качества“ и бидейки едър мъж, научаваме, че в приятелски кръг го наричали (закономерно) с прякора „Мечката Донаван“. По професия (или по една от професиите си) той бил илюзионист и се явявал на сцената на много театри и мюзикхолове както в Лондон, така и в провинцията. За да си спечели тъй необходимата му известност, в някакъв (неуточнен) момент той приел величествено претенциозната титла „Крал на всички илюзионисти“ и за негова собствена сметка отпечатал следния афиш, който предизвестявал за появяването му в музикалната зала в град Нотингъм в началото на септември 1856 година:

„Мистър ДОНАВАН, гражданин на света и Ирландия, уведомява с най-голямо смирение и почитание всички благородници с висши и по-низши титли, всички земевладелци и гражданите на историческата област Нотингъм, че с оглед на неговите върховни, неподражаеми умения в магията и илюзията той бе удостоен през настоящата година от Върховния Орден на Асамблеята на Висшите Илюзионисти с доживотна титла КРАЛ на всички илюзионисти, най-вече за невероятния номер, когато отрязва главата на млад петел и после върна птицата обратно към живота. Същият този ДОНАВАН, най-великият мъж на света, забавляваше миналата седмица огромната си публика в Кройдън, като потопа цялото си тяло, здраво

вързано и оковано във вериги, в един резервоар с крайно разяждаща киселина в продължение на единадесет минути и четиридесет и пет секунди, както бе прецизно установено с помощта на научен хронометър“.

Три години преди това Донаван написал (и намерил издател) за единственото си наследство, стигнало до нас — книга, озаглавена „Изчерпателен справочник за илюзионистките изкуства“. Но кариерата на великия мъж започнала все по-често да бележи неуспехи и до 1858 година не могат да се открият никакви следи от негови появявания на сцената. През тази година той, бездетен и огорчен, умира, докато бил на почивка с един приятел в Ирландия, където днес се намира последната му обител в едно гробище над залива „Бертнабой“. След известно време вдовицата му — Джоана, срещнала и се влюбила дълбоко в някой си Чарлс Франкс, кочияш от Ливърпул.

Подобно на първия, изглежда, че и вторият брак на Джоана е бил щастлив независимо от факта, че времената все още били трудни, а парите — все още оскъдни. Новата мисис Франкс си намерила работа като шивачка и манекен на моделиери на дрехи при мисис Ръсел от „Рънкорн теръс“, № 34, Ливърпул. Но самият Франкс нямал такъв успех в търсенето на редовна работа и ндкрая решил да си опита късмета в Лондон. Тук неговите големи надежди скоро се сбъднали, защото той бил нает почти незабавно за кочияш в претрупаната от работа страноприемница „Джордж и дракона“ на „Еджуеър роуд“, където го намираме установен през пролетта на 1859 година. В края на май същата година той изпратил на жена си една гвинея (това е всичко, което можел да отдели) и я помолил да дойде при него в Лондон възможно най-скоро.

В събота сутринта на 11 юни 1859 година Джоана Франкс, понесла два малки куфара, се сбогувала с мисис Ръсел от „Рънкорн Теръс“ и се отправила с една баржа от Ливърпул към Престън Брук, северната крайна спирка на канала „Трент и Мърси“, който бил открит преди осем години. Тук тя взела една от експресните („летящи“)^[1] лодки на „Пикфърд и компания“, която заминавала за Стоук-на-Трент, и Фрадли и оттам по ковънт-рийския и оксфордския канал, следвайки основния воден път — Темза — до Лондон. Цената — шестнадесет

шилинга и единадесет пенса, била значително по-ниска от цената на железницата Ливърпул — Лондон, пусната двадесетина години по-рано.

Джоана имала дребна, изключително привлекателна фигурка и била облечена в тъмносиня рокля с бяла кърпа около врата и жакардово копринено боне с ярка розова панделка. Дрехите ѝ може да не са били съвсем нови, но не били евтини и в тях Джоана изглеждала наистина много спретната. А и също много съблазнителна, както скоро ще открием.

Капитанът на баржата „Барбара Брей“ бил някой си Джак „Кресльото“ Олдфийлд от Ковънтри. Според по-сетнешните показания на колегите му лодкари и други негови познати той поначало бил добра душа, непосредствен, гръмогласен самохвалко. Бил женен, но бездетен, четиридест и две годишен. Останалите членове на неговия екипаж били: тридесетгодишният Алфред Масън с псевдоним Алфред Брадъртън — висок, доста изпит мъж, женен, с две малки деца; Уолтър Таунс с псевдоним Уолтър Торолд — двадесет и шест годишен, неграмотен, син на работник във ферма, напуснал родния си град Бенбъри в Оксфордшър десетина години преди това, и един юноша — Томас Уутън, за когото до нас не са достигнали никакви сигурни данни освен вероятния факт, че родителите му произхождали от Илкестън в Дърбишър.

„Барбара Брей“ отпътувала от Престън Брук в 19.30 часа, събота, 11 юни. При Фрадли, в южния край на канала Мърси, тя успешно преминала шлюзите и в 22.00 часа в неделя, 19 юни тя заплувала безшумно в източната част на канала „Ковънтри“ и се установила на курс, почти изцяло в посока юг, който щял да я отведе в Оксфорд. Пътуването дотук било изненадващо леко и имало много малко или по-скоро нямало никакви предизвестия за трагичните събития, отредени на „Барбара Брей“ и нейната самотна пътница — дребната, стройна и привлекателна Джоана Франкс, чиито дни вече били преброени.

[1] „Летящите“ лодки пътували през цялото денонощие с двоен екипаж, работещ на смени, като конете, които ги теглели, се сменяли на определен период по каналите. ↑

ГЛАВА ОСМА

*Стилът е отпечатъкът на темперамента, положен
върху всеки подръчен материал.*

(Андре Мороа, „Изкуството да
се пише“)

След като изчете тези няколко страници, Морс се улови, че си отбелязва наум няколко въпроса по един-два от по-маловажните пункта и че изпитва някакво смътно подозрение по един-два от важните такива. Тъй като не му се искаше да разваля печатния текст с писания по полетата, той нахвърли няколко бележки на гърба на листа за болничното меню, оставен (по погрешка) в чекмеджето му.

Стилът на полковника бе донякъде претенциозен — малко прекалено цветист за вкуса на Морс, и все пак нивото на повествованието бе далеч над средното за този вид литература — е приятен изказ, пресметнат да породи в повечето читатели полусъзнателен стремеж да стигнат до „Част втора“.

Измежду най-забележимите черти на стила му бе влиянието на „Елегия, написана в един църковен двор“ на Грей — стихотворение, несъмнено заседнало на гърлото на автора от програмата на някое не дотам известно училище, оставило му един доста меланхоличен поглед върху човешката съдба. Но имаше и някои добри находки и Морс бе готов да даде висока оценка на онзи епитет „надтелесно“. Но много му се искаше да има до себе си своя най-верен литературен спътник — речника „Чеймбърс“, защото макар често да бе срещал думата „кочияш“ в кръстословиците, не беше сигурен какви точно са задълженията му, а и „жакардовото“ боне също не бе съвсем ясно, нали така?

Като става дума за стил и писане на книги, старият Донаван (първия мъж на Джоана) трябва да е бил много сведущ. В края на краищата той е „намерил издател“ за своето велико произведение. А и

с изключение на последните години от своя живот този грамотен ирландски фокусник е привличал, както изглежда, тълпите навсякъде между Кройдън и Бъртън-на-Трент... Той сигурно е притежавал някакъв чар, този „мъж с много качества“. „Най-великият човек на света“ може би е леко прекалено, но известна мегаломания е навярно извинима в рекламата на един тъй разностранен талант.

Залив „Бертнабой“ — отбеляза Морс на менюто. Познанията му по география бяха минимални. В основното училище учителите му бяха поднесли известно количество отбрани факти относно износа на Аржентина, Боливия, Чили и други подобни, а на осем години той знаеше — и все още не беше забравил (е изключение на Южна Дакота) — столиците на всички американски щати. Но с това чиракуването му в тази дисциплина беше приключило. След като спечели стипендия за местната гимназия, бе му се наложило да избира между три предмета: гръцки, немски или география. Всъщност почти нямаше какво да избира, защото бе сложен в паралелката с гръцки, без много да го питат, а там спреженията и склоненията не включваха познания за ирландските графства. Кой знае къде ли е — как му беше името? — залив „Бертнабой“?

Вероятно имаше някакъв парадокс във факта, че Морс така внезапно бе погълнат от живота по Оксфордския канал. Той осъзнаваше, че много хора са пленени от всичко, свързано с живота по реката, и считаше, че е напълно уместно родителите да се стремят да предадат на поколението си някакво отношение към ветроходството, разходките, отглеждането на домашни любимци, наблюдаването на птици или други подобни занятия. Но според неговия изключително ограничен опит пътуването с баржа бе занимание, надценявано крайно много. Веднъж, по покана на една много приятна двойка, той се бе съгласил да бъде возен от началото на Оксфордския канал при „Хайт ридж стрийт“ до Уолвъркоут — пътешествие само от няколко мили, което приключвало (както го увериха) за по-малко от час. Но всъщност то се оказа наситено с толкова разнообразни перипетии, че финалът бе достигнат едва пет минути преди затварянето на кръчмите — и то в един горещ и каращ на жажда неделен предиобед. За придвижването на онази лодка, за която става дума, бе имало нужда от двама души — един да я направлява и един да скача непрекъснато на брега при всеки шлюз и при онези съоръжения, които пътеводителят нарича

„привлекателни вдигащи се мостчета“. А лодката на Джоана бе имала екипаж от четирима, петима с нея, така че сигурно е било ужасно тясно по време на това дълго и отегчително пътуване във въпросния плаващ съд, теглен едва-едва по реката от някой съвсем неентузиизиран кон. Прекалено дълго пътуване! Морс закима сам на себе си — картината започваше да му се изяснява... Естествено с железницата би било много по-бързо! А и цената, която е платила — 16 шилинга и 11 пенса — като че ли е малко прекалена за пътуване като пасажер на товарна лодка. През 1859 година? Несъмнено! Колко ли е струвал билетът по железниците? Нямаше никаква представа. Но има начин да се провери това; има хора, които ги знаят тези неща...

В паметта си той още носеше спомен за картината, окачена в кабинета на оная лодка, с която бе пътувал: езерото, замъка, платноходката, планините наоколо — всичко в традиционните червени, жълти и зелени цветове. Но какво ли е да живееш в такава лодка? С екипаж — сбирщина от мъже от къде ли не — от „черната провинция“, от миньорските селца около Ковънтри, Дерби и Нотингъм, от наредените една над друга къщи на „Апър Фишър роу“ при крайната точка на канала в Оксфорд, сред товарите от въглища, сол, порцелан, селскостопански продукти... други стоки. Какви други стоки? И откъде, за Бога, всички тези „псевдоними“? Дали членовете на тези екипажи не са били смятани за банда престъпници, преди още да стигнат до съда?

Всеки по канала ли е имал две имена — едно „второ“ име, така да се каже, освен онова, записано в кръщелното? Естествено, че всеки съдебен заседател ще храни поне частица предубеждение към такива... такива... дори преди още... Започваше да се чувства уморен и главата му вече на два пъти бе подскачала рязко, след като сантиметър по сантиметър се бе накланяла към гръдния кош.

Дежурната сестра Айлийн Стантън бе застъпила в 21.00 часа и когато в 21.45 часа тя се приближи тихичко до леглото и леко измъкна менюто от ръката му и го постави на шкафчето, Морс продължи да спи. Вероятно сънува, реши тя, някой висш специалитет от френската кухня, ала съвсем скоро щеше да се наложи да го събуди за вечерната доза лекарства.

ГЛАВА ДЕВЕТА

Колко удобен и прекрасен е светът на книгите, ако не влизаш в него със задълженията на учащия се и не търсиш там опиум за безделието, а се отправяш нататък по-скоро ентусиазма на търсача на приключения.

(Дейвид Грейсън,
„Задоволството на приключенията“)

Следващата сутрин (сряда) бе много наситена и прекрасна. Ранните дарове от Вайълет — овесени ядки, почти изгорял студен препечен хляб и почти изстинал слаб чай бяха съвсем на място и чудесни; а щом в 10.00 часа Фиона дойде да махне системата (за постоянно), Морс разбра, че боговете пак му се усмихват. Когато след това той се отправи по коридора към умивалнята, без нищо да му пречи и без чужда помощ, той се почувства като току-що пуснатия от затвора Флорестан от второ действие на „Фиделио“. А когато пък със свободно движещи се ръце се насапуниса обилно и огледа колко зле се е справил с бръсненето предишния път, изпита невероятно щастие. Щом излезе оттук (реши той), ще направи някакво подходящо, немного фрапиращо дарение на персонала като цяло и ще покани отделно любимката си от сестрите (за момента с еднакви точки се явяваха красивата Фиона и неземната Айлийн) в оня ресторант в Северен Оксфорд, където ще може да демонстрира ограничените си познания по съвременен гръцки и ще поръча Mezethes Tavernas — това, което в менюто е обозначено като „епикурейски пир от първата хапка до последната глътка“. Десет лири на човек или малко отгоре, а с вино и концентрат и може би едно-две малки питиета допълнително тридесет лири трябва да стигнат, да се надяваме... Айлийн със сметановата кожа няма да е дежурна тази нощ. Домашни ангажименти, бе обяснила тя. Това донякъде разтревожи Морс. И все пак нали Неси няма да патрулира наоколо... Защото Морс бе решил, че тази вечер в

интерес на възстановяването си ще отвърти лъскавата капачка на плоската бутилчица.

Обратно в отделението времето мина, човек би казал, задоволително.

Чашата бульон в 10.30 часа бе последвана от поредната част от рецитала на мистър Грийнъей за изключителните достойнства на дъщеря му — жената, без която, както бе видно, библиотеката „Бодли“ щеше да изпита сериозни затруднения в изпълнението на академичните си функции. След което Морс бе посетен от една от хилядите специалистки по диетите в тази болница — безлична, сериозна млада госпожа, която всеки ден му предлагаше нова серия менюта от нискокалорични зеленчуци, които били добър „пълнеж“ и могли да се консумират *ad libitum* — аспержи, бамбукови кълнове, бакла, зелен боб, бял боб, бобови кълнове, броколи, брюкселско зеле, зеле (всякакво), карфиол, целина, цикория, праз, тиквички, краставици — и така по няколко вида за всяка буква от неувяхващата азбука на здравословното хранене. Морс бе така впечатлен от декламациите за чудодейните възможности, откриващи се пред него, че дори се въздържа да коментира твърдението, че както доматиеният сок, така и сокът от ряпа са невероятно вкусни и хранителни заместители на алкохолните напитки. По задължение той се стараше да кима на подходящи интервали, осъзнавайки дълбоко в себе си, че би могъл, би трябвало и по дяволите ще се заеме да свали някой и друг килограм в скоро време. И в действителност, в подкрепа на току-що взетото решение, когато Вайълет донесе подкрепленията за обяд, той настоя да му сипят само една лъжица картофи, без никакъв сос.

В ранния следобед, след като изслуша повторението на програмата „Арчърс“, една много приятна мисъл изплува в съзнанието му — днес не го чакаше работа в управлението, нямаше грижи за вечерята, нито тревоги за идния ден освен може би тези, породени от новоосъзнатия страх от болести... и от смърт. Но дори и това не го тревожеше чак толкова много, както бе признал на Луис — нямаше роднини, никого не издържаше, не му се налагаше да гледа напред освен за чисто лично удовлетворение. А и Морс знаеше точно какво иска в момента, седнал изправен, чист, разхладен, отпуснат на възглавницата. Защото, колкото и странно да изглеждаше, за момента той не би дал и пукната пара за една глава от „Синият билет“. В този

момент той с най-голяма сила изпитваше трепета на пътешественика — пътешественика по канала от Ковънтри до Оксфорд. Затова, щастлив, той посегна към „Убийство в Оксфордския канал“, Част втора.

ГЛАВА ДЕСЕТА

ЧАСТ ВТОРА

ДОКАЗАНОТО ПРЕСТЪПЛЕНИЕ

Макар навремето да е имало няколко разминаващи се твърдения относно конкретни обстоятелства в последвалата фатална поредица от събития, общата картина, представена тук, е — и в действителност винаги е била — неоспорима.

Отсечката от около тридесет и осем мили на канала „Ковънтри“ (в днешно време представляваща по-скоро интерес за археолога на индустриалните области, отколкото за любителя на пасторалната тишина) по всичко личи е била преодоляна без кой знае какви инциденти. Отбелязани са престои в странноприемницата „Три Тъне“ във Фаяли и после при шлюзите в Атъртън, по-надолу на юг. Това, което може да се твърди е почти пълна сигурност, е, че „Барбара Брей“ е достигнала разклонението Хоксбъри в северния край на Оксфордския канал около час преди полунощ в понеделник, 20 юни. Днес разстоянието от Хоксбъри до Оксфорд е горе-долу седемдесет и седем мили; през 1859 година пътят е бил малко по-дълъг. Следователно можем да приемем, че дори с едно или две по-продължителни спирания двойният екипаж на „леляката“ „Барбара Брей“ трябва да е успял да покрие разстоянието за около тридесет и шест часа. И вероятно така и се е случило. Това, което ще прочетете сега, е реконструкция на тези ключови часове, основаваща се както на показания, дадени на последвалите съдебни процеси (те са били два), така и на по-късни изследвания, предприети от автора на настоящото изложение и други автори, на архивите на компанията „Оксфордски канал“ и архивите на „Пикфърд и компания“. От всички налични данни изпъква един печален факт — доста очебиен и неоспорим: тялото на Джоана Франкс е намерено малко след 17.30 часа в сряда, 22 юни в Оксфордския канал — и по-точно в триъгълника, наречен

„Канала на херцога“ — една кратка отсечка към река Темза, прокопана от четвъртия херцог Марлбъроу през 1796 година; тази отсечка отстои на около две и половина мили на север от (тогавашната) крайна точка на канала Хейфилд Уорф в град Оксфорд.

За момент обаче нека прескочим напред във времето. След огледа на съдебния следовател в страноприемницата „Препускащи коне“ (вече разрушена, но навремето си, намираща се на ъгъла на Апър Фишър Роу до моста Хайт в Оксфорд) четиримата мъже от екипажа на „Барбара Брей“ били директно обвинени в убийството на Джоана Франкс и незабавно въдворени в недалечната оксфордска тъмница. На предварителния процес, състоял се по време на лятната съдебна сесия в Оксфорд през август 1859 година, срещу тях били повдигнати три обвинения: за предумишлено убийство на Джоана Франкс с последвало хвърляне на тялото ѝ в Оксфордския канал; за изнасилване на гореспоменатата, като срещу отделните затворници е имало отделни обвинения за това, кой е бил главният извършител на въпросното престъпление и кои са били съучастници или подстрекатели; трето — кражба на различни вещи, собственост на съпруга ѝ. Членовете на екипажа до един отказват да се признаят за виновни и по трите обвинения. (Уутън, момчето, което първоначално също е било обвинено, не е фигурирало в окончателния вариант на обвинителния акт).

Мистър Уйлямс — прокурорът, заявил, че първо ще изложи обвиненията в изнасилване. След приключване на пледоарията му обаче, Съдията (негово превъзходителство мистър Трейерн) решава, че липсват достатъчно убедителни доказателства за доказване виновността на подсъдимите за извършването на това престъпление и в резултат на това Съдебните заседатели са посъветвани да излязат с присъда „Невинен“ по горното обвинение. Тогава мистър Уйлямс отправил искане Съдът да отложи делото по обвинението в убийство до следващата съдебна сесия на основание факта, че един важен свидетел — Джоузеф Джарнъл, техен бивш съкилийник от оксфордския затвор, осъден за двуженство, не може да бъде изслушан пред съда, докато не получи разрешение от държавния глава. Станало ясно, че Олдфийлд, капитанът на лодката, е направил някакви много интересни признания пред Джарнъл по времето, когато двамата лежали в една и съща килия. Макар че защитникът на Олдфийлд се

борил настойчиво срещу това искане, Съдията Трейерн в края на краищата се съгласил на предложеното отлагане.

Съдията, назначен за втория процес, проведен през април 1860 година, бил мистър Огъстъс Бенъм. В околността вече имало силно изразени настроения и улиците, водещи до съда в Оксфорд, били задръстени от враждебно настроени тълпи. Случаят бил събудил също и значителен интерес сред мнозина представители на адвокатската професия. Тримата затворници се явили на подсъдимата скамейка облечени в жакетите с кожени колани, носени обикновено по онова време от лодкарите по канала и били обвинени, както му е редът, в „предумишлено убийство, като са хванали, блъснали и хвърлили въпросната Джоана Франкс в Оксфордския канал, като по тази причина тя се е задавила, задушила и потънала“. Какво точно, питаме се ние, се е случило през тези няколко последни, фатални мили над отсечката от Оксфордския канал, известна като „Канала на херцога“? Трагичната история скоро започнала да се разбулва. Има предостатъчни основания да се счита, че пътуването от Престън Брук надолу до началото на Оксфордския канал при Хоксбъри било сравнително спокойно, макар не след дълго да се разбрало, че Олдфийлд е седял с Джоана в кабината, докато баржата си е проправяла път през тунелите Нортуич и Хеъркасл. Обаче от момента, когато „Барбара Брей“ достигнала отдалечените шлюзи на разклонението Нептън на около тридесетина мили от Хоксбъри и на още петдесетина мили път до Оксфорд, в ситуацията настъпила промяна, и то (както ще видим) драматична промяна. Уйлям Стивънс — чиновник, отговарящ за водния път в „Пикфърд и компания“, потвърдил^[1], че „Барбара Брей“ пристигнала при шлюза в Нептън около 11 часа сутринта във вторник, 21 юни и че баржата престояла там всичко на всичко около един час и половина. „На борда имаше пасажер — една жена“ и тя незабавно се оплакала на Стивънс от „поведението на мъжете, с които е принудена да контактува“. Редно е било, признава той, да заведе оплакването на книга (в края на краищата, „Барбара Брей“ е била от контингента на „Пикфърд и компания“), но той не го сторил и се ограничил само да даде съвет на жената да се оплаче в седалището на компанията в Оксфорд, където ще и бъде предоставена възможността да се прехвърли на друг съд за последната отсечка от пътуването. Стивънс бил свидетел на една

шумна препирня между Джоана и член на екипажа, и помнел, че чул Джоана да изрича думите: „Остави ме на мира — не искам да имам нищо общо с теб!“ Двама от мъжете (Олдфийлд и Масън — според него) държали един напълно безобразен език, макар че той се съгласил с адвоката на защитата, че по онова време езикът на всички лодкари бил също толкова непристоен. Това, което за Стивънс станало ясно от пръв поглед, бил фактът, че екипажът здравата е прекалил с пиенето и той споделил наблюдението си, че „те твърде свободно разполагали с алкохола, който се намирал като товар на лодката им“. Преди да отпътуват, жената се оплакала още веднъж от поведението на мъжете и Стивънс ѝ повторил съвета си да помисли дали да не се прехвърли, когато баржата пристигне на пристанището на Оксфордския канал, където се предвиждало и частично разтоварване на стоката.

Както изглежда, всъщност съветът на Стивънс не е бил забравен. В Бенъри, на около двадесет мили по-надолу по канала, Джоана направила решителен опит да потърси друг вид транспорт за остатъка от пътя. Матю Лоренсън, собственик на кей в „Шули Ярд“ помнел съвсем ясно нейните „настойчиви въпроси“ относно разписанията на „най-скорошните пощенски коли до Лондон и тези от Оксфорд до Бенбъри“. Но никоя не се оказала удобна и отново Джоана бива съветвана да изчака, докато стигне до Оксфорд, отстоящ в момента едва на двадесет мили. Лоренсън определил времето, когато видял Джоана, като приблизително 18.30 — 19.30 часа (не е твърде изненадващо, че в съдебните показания времената не винаги съвпадат точно — нека си припомним, че процесът се е състоял почти десет месеца след фактическото убийство). Неговото впечатление от клетата жена било, че тя била „нещо притеснена и сплашена“.

Както се оказало, сега Джоана щяла да има спътница — поне за един кратък отрязък, тъй като Агнес Лоренсън, самата съпруга на собственика на кея, щяла да пътува на „Барбара Брей“ на юг до шлюза при Кингс Сатън (на пет мили разстояние). Тя също била призована да даде показания на процеса. Припомняйки си, че „имаше още една жена на борда, която изглеждаше много развълнувана“, мисис Лоренсън заявява, че Джоана може и да е пийвала, но е изглеждала напълно трезва, доколкото можело да се съди — за разлика от Олдфийлд и Масън — и че тя очевидно била крайно загрижена за собствената си безопасност.

Оттук историята набира ход към трагичната си развръзка. Съдържателят на „Краун и Каел“ в Айнхо (точно под Бенбъри) е човекът, който е дал едни от най-красноречивите и фатални показания. Когато мисис Лоренсън слезла от баржата на три мили нагоре по течението в Кингс Сатън, изглежда Джоана вече не можела да има никакво доверие на пияните лодкари, според съдържателя, който я срещнал в приблизително 22.00 часа същата нощ. Тя пристигнала пеша малко преди това и признала, че била толкова изплашена от похотливите пияници на борда на „Барбара Брей“, че решила да върви пеш по пътеката за теглене на лодките, независимо от късния час и да рискува със значително по-малкото зло, което представлявали food padds и джебчиите. Надявала се (обяснила тя), че ще бъде възможно — и за нея по-безопасно, да се върне на лодката по-късно, когато евентуално екипажът малко ще е изтрезнял. Докато чакала да се появи лодката, съдържателят ѝ предложил чаша stout, но Джоана отказала. Той я наблюдавал тайно и забелязал, че тя скришом се опитвала да наточи един нож от страни на шлюза (по-късно е установено, че Масън има на лявата си буза следа от порязано и тя би могла и най-вероятно е била нанесена от същия този нож). Докато лодката се приближавала към кея на Айнхо, някой от екипажа (съдържателят не могъл да посочи кой точно) „проклет очите на оная жена и ѝ пожелал да се пържи в пламъците на ада, защото не можел да я търпи и не издържа дори да я зърне“. Когато в края на краищата тя се качила отново на баржата, съдържателят помни, че видял как ѝ предлагат да пие и всъщност той смята, че тя е взела една чаша. Но последното показание трябва да се отхвърли изцяло, защото мистър Бартоломю Самюелс — оксфордският хирург, извършил незабавна аутопсия, не е намерил абсолютно никакви следи от алкохол в тялото на горката Джоана.

Джордж Блоксъм, капитанът на пътуваща на север лодка на „Пикфърд“ свидетелствал, че спрял непосредствено до лодката на Олдфийлд точно под Айнхо и че, както си е обичаят, двата екипажа разменили по няколко реплики. Олдфийлд употребил за пасажерката на тяхната лодка изрази, които били абсолютно „отблъскващи“ и се кълнял с най-груби думи, че тази нощ ще ѝ се случи нещо „или ще види тя Бърк“^[2], и добавил, че Олдфийлд бил много пиян, а Масън и Таунс също били „доста наквасени и двамата“.

Джеймс Робсън, пазач на шлюза при Сомъртън, съобщил, че той и жена му Ана, били разбудени около полунощ от някакъв писък на ужас, долетял откъм шлюза. Отначало те решили, че вероятно пици малко дете, но когато погледнали от прозореца на кулата над шлюза, видели само неколцина мъже до баржата и една жена, седнала отгоре на кабината с провесени надолу крака. Три неща успели да си припомнят съпрузите Робсън от тази злокобна нощ и показанията им се оказали ключови в съдебния процес. Джоана крещяла с ужасен глас: „Няма да сляза! Не се опитвайте!“ После някой от екипажа извикал: „Пазете се от краката й!“ „Пазете се от краката й!“. А след това пътничката подхванала отново ужасените си писъци: „Какво направихте с обувките ми. О! Моля ви, кажете ми!“ Ана Робсън попитала коя е тази жена и някой от екипажа ѝ отвърнал „Пътничка — не се тревожи!“, и добавил, че тя се разправя със съпруга си, който пътувал с нея на борда.

Колкото и неприветлива да се е видяла през тази нощ на Джоана високата кула при шлюза, изправена като часовей над черните води, тя ѝ предлагала един последен шанс за живот — ако Джоана бе потърсила убежище зад нейните стени.

Но тя не отправила подобна молба.

Някъде по това време или малко след това, изглежда, уплашената жена предприела още една разходка по пътеката за теглене, за да избяга от пияните лодкари, но когато баржата преминавала през шлюза „Гибралтар“, тя почти сигурно е била обратно на борда. След което, и то съвсем скоро, тя трябва да е слязла (отново!), защото Робърт Бонд, моряк от речното корабче „Аймс“, дал показания, че я е разминал на пътеката за теглене. Бонд запааметил смайването си, че една тъй привлекателна жена е навън сама толкова късно и той си спомня, че я попитал дали всичко е наред. Но тя само кимнала забързано и отминала в нощта. Като наближил „Гибралтар“, Бонд срещнал лодката на Олдфийлд и бил запитан от един член на екипажа дали е срещнал някаква жена да върви по пътеката и лодкарят обяснил с най-груби думи какво възнамерява да стори с нея, веднъж щом тя му падне отново в ръчичките.

Оттук насетне никой освен злодеите от „Барбара Брей“ не ще види вече Джоана Франкс жива.

[1] Много от фактите в това изложение са взети от съдебните регистри на съдебната сесия в Оксфорд през 1860 година и от стенограмите на онези части от процеса, които са отразени в списанието „Оксфордски дневник“ на Джаксън от април 1860 (passim)

↑

[2] Бърк е престъпник, който бил екзекутиран тридесет години преди това, защото удушвал своите жертви и после продавал телата им за дисекция. ↑

ГЛАВА ЕДИНАДЕСЕТА

„Бога ми, Уотсън, ти напредваш изумително. Наистина много добре си се справил. Е, вярно, пропуснал си всичко съществено, но си налучкал метода“.

*(Сър Артър Копан Дойл,
„Двойна самоличност“)*

Както и при „Част първа“, докато четеше тъжния разказ, Морс се улови, че си прави някои бележки (наум този път). По някаква причина той смътно се чувстваше недоволен от себе си. Нещо непрекъснато се въртеше в ума му за „Част първа“, но за момента не можеше да разбере какво. Но то щеше да се избистри, след като препрочете още някоя и друга страница. Не бързаше за никъде, нали така? Изобщо не бързаше. Теоретичната задача, така внезапно занимала ума му, не бе нищо повече от едно невинно, никого неангажиращо забавление. И все пак съмненията не го оставяха на мира — възможно ли е човек, който и да е човек — да прочете тази история и да не се усъмни в едно-две твърдения, така уверено представяни от автора? Или в две-три? А може би в три-четири?

Какви са били нормално забавленията по канала за лодкарите като Олдфийлд по време на тези техни „продължителни престои“? Очевидно смяната на конете е било най-основното занимание в подобни случаи, но това едва ли е представлявало кой знае какво развлечение за душата. Отбивания в местните заведения за забрава? Твърде вероятен пристан за по-мощните в сексуално отношение, естествено. А пиене? Дали са си пропивали надниците тия лодкари в кръчмите с ниски тавани, отворени навсякъде по пътя им? Възможно ли е да не са? А и защо не? Какво друго са могли да правят? И макар питието (както обяснява носачът в „Макбет“) може би отнема от моженето, кой може да отрече, че то често засилва искането? Искането в случая да изнасят красивата пътничка.

Толкова много въпроси.

Но ако в дъното на нещата лежи сексът, защо на първия процес са отпаднали обвиненията в изнасилване? Естествено през 50-те години на XIX век не е съществувало изследване за следи от ДНК; ничий генетичен код не е могъл да бъде разчетен от едно тъй мигновено съприкосновение. Но в онези времена обвинението в изнасилване често е било признавано без много трудности и древната шега на Конфуций за относителната неподвижност на мъжа с паднали около глезените панталони сигурно е звучала толкова изкуствено тогава, колкото и сега. Особено на Джоана Франкс.

Бележката, препращаща към съдебните регистри, бе изненада и би било любопитно, особено за някой социолог, да прочете нещичко за преобладаващото отношение към изнасилването през 1859 година. Във всички случаи то ще да е било няколко степени по-безкомпромисно, отколкото личеше от едно заглавие в днешния брой на „Таймс“: „Юридически прецедент в гражданското право — 35 000 лири обезщетение за жертва на изнасилване.“ Къде ли са онези регистри обаче — ако все още съществуват? Те биха могли (предполагаше Морс) да обяснят вметнатото предупреждение на полковника относно разминаващите се твърдения. Но какви точно? Денистън сигурно е имал нещо предвид, нещо, което поне мъничко го е смущавало. Гърците имат дума за това — *parakrousis* — леко фалшивата нота в иначе хармоничната мелодия.

Дали „фалшивата“ нота не е изпята от мисис Лоренсън например? Каквото и да е било положението на Джоана, тази Лоренсън (с пълното съгласие на мъжа си, предполага се) се е качила на „Барбара Брей“, за да пътува до Кингс Сатън в компанията на — както се предлага на читателя да повярва — екипаж от впиянчени секс-маниаци. Не е лесно да се повярва. Освен ако, разбира се, собственикът на кея — Лоренсън, не би се зарадвал да се отърве от госпожата си за една нощ... или въобще за всички следващи нощи. Но подобна линия на разсъждения изглежда доста нереалистична, а съществува и друга възможност — много проста и в действителност доста шокираща: че мъжете от екипажа на „Барбара Брей“ не са били чак толкова войнствени къркачи през цялото време! Но не! Всяко едно отделно показание — това е безспорно! — сочи в обратната посока, сочи към факта, че „ризата на честта“ на лодкарите (да цитираме

Фитцджералд) е била свлечена, точно както и тази на героя на Конфуций, чак до ръба на ботушите им. Ботуши... обувки...

Каква точно беше историята с тези обувки? Защо се появяват толкова често в разказа? Сигурно е имало и по-интимни вещи от тоалета на Джоана за прибиране, ако лодкарите са търсели улеснения за сексуалните си контакти? Е, има вероятност някой от тях да е бил скрит фетишист на обувки...

Като се скара на себе си за глупостта си, Морс огледа отново последните няколко страници от текста. Малко беше прекалено приповдигнато всичко онова там за старата подобна на часовей кула при шлюза, издигаща се над тъмните води. Но не беше лошо и поне го накара да вземе решение, че щом се оправи, ще отиде дотам с колата да види с очите си. Освен ако вече архитектите и проектантите не са я бутнали.

Както бутнаха дори и църкви.

Такива бяха някои от размислите на Морс след втория прочит. Съвсем естествено бе желанието му да изцеди докрай удоволствието, което предлагаше писанието на полковника. Но трябва още веднъж да се признае, че последният изцяло бе пропуснал да осмисли действителните проблеми, породени от разказа. Обикновено Морс бе сам в категория — и то в категория, оставяща зад себе си всеки съперник по интелект, така че дори и сега мисловните му процеси бяха бистри и неортодоксални. Но за момента той далеч не бе в най-добрата си форма. Прекалено близо стоеше до картината. Някъде близо до цветните ивици отстрани по борда на лодката, откъдето не можеше да види окраската като цяло. Това, от което в действителност имаше нужда, бе да се отдръпне малко назад, да получи малко по-компактен поглед за нещата. „Компактен“ бе една от любимите му думи. Той отново прелисти набързо „Част втора“. Но не схвана кой знае колко повече от общата картина отпреди, макар една-две допълнителни подробности, които му бяха убегнали първия път, да се открииха веднага и той ги отпрати безразборно на склад в мозъка си.

Като например главното „С“, към което полковникът показваше слабост всеки път, когато желаше да подчертае безкрайността на човешката мерзост и непогрешимостта на Съда и Съдопроизводството

— подобно на главното „Б“, което християнските църкви винаги използват за името на Бога.

После онези пътувания през двата тунела, когато Олдфийлд стоял с Джоана... или, както Морс разтълкува нещата — когато прегърнал в зловещата тъмнина изплашеното момиче и му казал да не се страхува...

И после онези последни объркващи пасажии! Тя отчаяно е държала да слезе от лодката и да се измъкне от пийналите преследвачи — това поне изглеждаше безспорно. Но ако е било вярно, защо така настойчиво е държала винаги да се връща обратно там?

Бивалици-небивалици — това бяха всички тези негови размишления. Но съществуваша поне две неща, които можеше да бъдат проверени. „Никоя не се оказала удобна“ — бе казано в книгата, и всеки историк, боравещ с документи, всеки историк на място лесно би могъл да провери поне това. Какъв транспорт е имало в действителност по времето, когато Джоана е пристигнала в Бенбъри? Той би могъл също сравнително лесно да научи колко е струвало едно пътуване до Лондон с другите видове транспорт. Каква например е била цената на билета за влак до Лондон през 1859 година? Или всъщност каква точно е била цената на железопътния билет между Ливърпул и Лондон, цена, която, както изглежда, е била непосилна за общите финансови възможности на семейство Франкс.

Много любопитно...

Както и, като се замисли човек, са любопитни онези кавички в текста — точните думи, предполага се, извадени и цитирани направо и следователно автентичен материал за процеса на лодкарите. Морс огледа отново цитатите в текста и един от тях по-специално задържа вниманието му: „Пощенски коли до Лондон и такива от Оксфорд до Бенбъри“. Сега, ако това са точно думите, които е използвала Джоана... ако буквално това е казала... Защо е питала за часовете на пощенските коли „от Оксфорд до Бенбъри“? Без съмнение тя би трябвало да се интересува от пощенските коли от Бенбъри за Оксфорд. Освен ако... освен ако...

Отново, всичко това бе крайно интересно — за Морс поне. И какво в края на краищата да мисли той за тая история с пиенето? Пила ли е Джоана или не е пила? В текста има едно любопитно противоречие, а може би това е имал предвид полковникът, когато

споменава за няколко разминаващи се твърдения. Но не... това е невъзможно. Мистър Бартоломю Самюелс не е открил следи от алкохол в тялото на Джоана и това е твърд факт!

Или по-скоро би било твърд факт за повечето хора.

Мисълта за пиене започна силно да се загнездва в мозъка на Морс и с голяма предпазливост и внимание той си сипа един пръст „Скоч“ във водната чаша и същото количество чиста вода. Прекрасно! Жалко, дето никой никога не му вярваше, че уискито е необходим стимулатор за мозъчните му клетки! Защото след няколко минути мозъкът му изобилстваше от идеи — вълнуващи идеи! И също така осъзна, че може да започне проверката на някои от тях още същата вечер.

Тоест би могъл, ако дъщерята на Уолтър Грийнъуей дойдеше на посещение.

ГЛАВА ДВАНАДЕСЕТА

Първото нещо, което трябва да има в една библиотека, са рафтовете. От време на време те може да се украсяват с литература. Но рафтовете са основното.

(Финли Литър Дън, „Мистър Дудли рече“)

Докато вървеше по Броуд Стрийт в 7.40 часа следващата сутрин (четвъртък), Кристин Грийнъуей размишляваше (продължаваше да размишлява) за мъжа, заговорил я вчера вечерта в отделение 7С на последния етаж в „Джон Радклиф 2“. (Само в много редки случаи тя понасяше благосклонно гордостта на баща си от вечно-любящата го щерка!) Не би могло да се каже, че оттогава досега онзи мъж изобщо не бе излизал от ума ѝ, но ѝ бе останало едно полуосмислено, преживяло нощта чувство, че осъзнава присъствието му. И всичко това единствено защото той така любезно я бе помолил да провери нещо в библиотеката. Толкова сериозен, толкова признателен ѝ се стори. Това бе глупаво всъщност, защото тя и без друго с удоволствие би му помогнала. Нали поначало затова бе отишла да работи в библиотека — за да може да установи някои основни пътепоказатели в областта на историята и литературата и да осигури там, където е възможно, верните ориентири за безброй любопитни издирвания. Още едва петгодишна, с руси плитки, стигащи до средата на слабичкото ѝ гръбче, тя бе завиждала на жената в библиотеката в Самъртаун, която, като нея сега, изравяше фишовете някъде от дългите чекмеджета зад високия плот на гишето; а още повече бе завиждала на библиотекарката, която удряше печата с датата отпред на вътрешната корица и прибираше всяко листче с името на заетата книга в съответното продълговато калъфче. Естествено на нея, Кристин Грийнъуей, вече не ѝ се налагаше да извършва подобни елементарни операции. Вече почти бе забравила онези неизбежни въпроси, като

например кой е авторът на „Вятърът във върбите“, защото тя, Кристин, бе най-старшата в момента от трите достолепни библиотекарки в северния край на долната читалня в „Бодли“, където нейните ежедневни задължения предполагаха да сътрудничи както на по-низшите, така и на висшите академични среди в Университета, да проверява заявките, да ориентира за номерацията на рафтовете, да предлага възможни варианти за справки, да отправя и получава запитвания по телефона (едно от тях вчера бе от университета в Упсала). И през всичките тези години тя бе изпълнена с чувство на удовлетворение от значимостта на работата си — от пълноценното си участие във функционирането на Университета.

Естествено в живота ѝ бе имало и някои големи разочарования, каквито, както ѝ бе известно, не липсват и при мнозина други хора. Омъжена на двадесет и две, на двадесет и три тя вече бе разведена. От негова страна нямаше друга жена, от нейна също нямаше друг, макар да ѝ се предлагаха (и досега) толкова много възможности. Не беше от това! Просто съпругът ѝ бе толкова незрял и безотговорен — и най-вече толкова отегчителен! От момента, когато те двамата се бяха заели да гледат дом, да си установят месечен бюджет, да следят за разписките от платените сметки — е, тя бе осъзнала, че той всъщност никога няма да бъде мъжът на нейния живот. А както стояха понастоящем нещата, тя трудно можеше да преглътне перспективата да има до себе си пак някой донякъде неграмотен, леко агресивен мъжкар за другар по легло. Освободена от финансови грижи, тя можеше да прави точно каквото си пожелае по въпросите, които тя считаше за важни. Бе станала активен член на няколко организации, включително „Грийнпийс“, движението за ядрено разоръжаване, асоциацията на туристите и кралското общество за защита на птиците. Определено никога не би се включила в някое от онези дружества за запознанства с надеждата да си намери по-интересен екземпляр от бившия си съпруг. Ако въобще някога реши да си потърси съпруг, той трябва да бъде човек, когото по някакъв начин да може да уважава — да го уважава заради способността му да разговаря или заради опита му, или интелекта, или начетеността му, или... или въобще за нещо, но не и заради възхитата, която ще изпитва от собствените си сексуални подвизи. Така че (запита се тя), какво общо има всичко това с онзи мъж? Не беше кой знае какъв хубавец, нали така? Плешив, и — няма

две мнения — с доста излишни килограми около талията. Макар че ако трябваше да бъде честна пред себе си, напоследък като че ли започваше да изпитва непризнато възхищение от мъже, които са малко, ала съвсем малко, понаедриали, може би защото тя самата изобщо не можеше да качи и килограм дори, колкото и да разточителстваше с тортите със сметана и препържена риба с картопки. Забрави го! Забрави го, Кристин!

Именно това се увещаваеше тя наум, докато слизаше сутринта по „Броуд стрийт“, покрай колежите „Бейлиъл“ и „Тринити“ отляво, преди да пресече точно пред книжарницата „Блякуел“ и да се запъти, *sub imperatoribus*, нагоре по полукръглите стъпала към постлания с чакъл двор на Шелдониън.^[1] Оттам, все надясно, мина под надписа „ТИШИНА, МОЛЯ“ над арката и се озова най-сетне на родна територия — Правоъгълника на училищата.

Преди шест години, когато започна работа в библиотеката „Бодли“, тя дни наред съзерцаваше красивите сгради наоколо. С течение на годините обаче гледката, която картичките, изложени за продан в предверието, наричаха „Златното сърце на Оксфорд“, започна да ѝ омръзва; стана ѝ навик да прекосява чакълестия двор с Кулата на петте ордена отляво, покрай бронзовата статуя на третия граф Пемброук и да влиза през голямата единична врата от западната страна в библиотеката „Бодли“ под четирите реда арки от знаменития омекотен сякаш от времето камък.

Но днес бе различно — толкова различно! Тя отново усещаше острите ръбове на чакъла под подметките на скъпите си кожени обувки с високи токове. И отново с радост се полюбува на средновековните надписи на факултетите, изрисувани над до болка познатите врати на сградите в Правоъгълника. С особено удоволствие отправи поглед към любимия си надпис: *SCHOLA NATURALIS PHILOSOPHIAE*, чиито позлатени главни букви изпъкваха с червено-кафявите си краища на фона на наситено оксфордско синьо. И докато изкачваше дървеното стълбище към Долната читалня, Кристин Грийнъуей си припомни със свенлива усмивка на тънките съблазнителни устни коя по всяка вероятност е причината едва днес, след толкова време, да преоткрие отново заобикалящите я отвред красоти.

Тя окачи палтото си в гардероба за служителите и се захвана със задълженията си за деня. Този първи час (от 7.45 до 8.45 сутринта) бе

винаги дълъг — трябваше да се приберат четивата, оставени по масите от вчера, така че читателите през новия ден да бъдат сигурни, и то с основание, че книгите в библиотеката „Бодли“ за сетен път са заели полагаемите им се места по полиците.

Тя прехвърли в ума си кратките реплики, разменени предишната вечер, когато той ѝ бе кимнал (от разстояние два метра само):

— Чух, че работите в „Бодли“?

— Да!

— Може би — тоест не може би, а сигурно — е нахално, след като не се познаваме...

— ...но искате да ме помолите да проверя нещо в библиотеката.

Морс кимна със завладяваща усмивка.

Тя вече знаеше, че той работи в полицията — подобни неща винаги се разнасят бързо по отделенията. Очите му бяха задържали погледа ѝ за миг-два, но тя не успя да долови нито колко са сини, нито колко са властни те; видя само меланхолията и наранимостта им. И все пак усети, че тези негови особени очи някакси успяха да проникнат дълбоко, далеч навътре в душата ѝ и харесаха това, което видяха.

„Ама че си глупачка“, скара се тя на себе си. Държеше се като подрастваща ученичка, замаяна от внезапна любов към учителя си. Но истината си оставаше истина — в момента тя бе готова дори да бяга в марафон с налъми заради побеляващия пациент в крещящата пижама, настанен в леглото непосредствено срещу баща ѝ.

[1] Шелдониън — историческа сграда в Оксфорд, където се връчват дипломите на завършилите университета и се провеждат различни официални церемонии и концерти. Построена в средата на XVII в. от свещеника Шелдън — (бел.прев.) ↑

ГЛАВА ТРИНАДЕСЕТА

*Вдигнете пълни чаши и стига с вечния
рефрен*

*как Времето отлита с всеки минал ден:
Утро неродено и погребаното Вчера —
по тях защо да плачем, щом Днес се
веселим?*

(Едуард
Фитцджералд, „Рубаят на
Омар Хаям“)

Той не бе много конкретен и я затрудни донякъде да прецени точно какво му трябва: подробности относно всякакви осигурителни и застрахователни компании от средата на XIX век — особено, ако е възможно, за компании от Средна Англия. С известни прекъсвания на нея ѝ отне час-час и нещо от предиобеда да намери съответните каталози и още един час, за да открие необходимата литература. Но до обед (за късмет!) приключи с издирванията, изпитвайки същото въодушевление както (предполагаше тя) и учените, потапящи се ежедневно в богатствата на нейната несравнима библиотека, за да извадят оттам миниатюрните зрънца злато. Тя бе открила един справочник, който ѝ съобщаваше точно онова, което Морс (мъжът, нарушил спокойствието на ежедневието ѝ) я бе помолил да намери.

Броени минути след дванадесет на обед в компанията на своя колежка тя се запъти към ресторанта „Кингс армс“ на ъгъла на „Холиуел стрийт“; в това заведение обикновено прекарваше приятно почти едночасовата обедна почивка на чаша бяло вино и сандвич със сьомга и краставички. Но когато се изправи и предложи да донесе по още една чаша вино, колежката ѝ я изгледа с любопитство.

— Винаги си казвала, че две чаши те приспиват.

— Е, и?

— Значи и аз да дремна, така ли?

Те бяха добри приятелки и по всяка вероятност Кристин щеше да ѝ разкаже в съкратен вариант за посещението си предишната вечер в „Джон Радклиф 2“, ако не се беше появила трета тяхна колежка. Оттам насетне трите скоро потънаха в щастливо оживен разговор за мебели и подредби на домове и промените във вноските на заемите за жилища в момента.

Или, за да бъдем по-точни, предимно две от тях потънаха в разговор. А тази, която бе най-малко оживената, след обедата свърши много по-малко работа от обикновено. След като грижливо снима на ксерокс находките си, тя откри, че брои минутите до края на работното време, защото гореше от нетърпение да демонстрира плодовете на своите търсения, а освен това просто... просто искаше да види отново този мъж. Това бе всичко.

В 18.30 часа, вече у дома си в селцето Блетчингтън, на няколко мили от Лондон по пътя към Отмур, тя бавно нанесе червен лак на гладко оформените си овални нокти и в 19.00 се отправи към болницата.

По свои причини и Морс очакваше втората си среща с Кристин Грийнхъей с не по-малко нетърпение. Предната вечер той незабавно бе оценил професионализма ѝ от начина, по който тя изслуша молбата му и обмисли как би могла да бъде изпълнена. В по-личен план той забеляза също прямотата и интелигентността в очите ѝ — сини почти колкото неговите — и кротката решителност на малката ѝ уста. И така в 19.15 часа той бе седнал на акуратно подреденото легло, току-що измит, подпрян на възглавниците, пооредялата му коса сресана преди минута..., когато стомахът му изведнъж се почувства така, сякаш го прекарват през месомелачка. В продължение на две-три минути болката отказа да отпусне своите притискащи до прималяване клещи. Морс затвори очи и стисна юмруци с такава сила, че по челото му изби пот и е все още затворени очи отправи молитва към някого, когото и да е, независимо от скорошното си покръстване от агностик в пълен атеист.

Преди две години, в клуба на Оксфордската книжна асоциация той бе слушал как Магеридж проповядва със скръбен глас обезпокоителната философия на страховитата симетрия, според която

дълговете и придобивките са неумолимо и завинаги балансирали в тефтера и когато човек се опита да си открадне тайно някое удоволствие, той съвсем наскоро ще се озове на опашката, чакащ да плати дълга си..., а почти винаги в сметката ще фигурира и солена надценка. Много нелепо е да се вярва (твърдеше мъдрецът), че хедонистите са щастливи хора!

О, боже мой!

Защо въобще му бе хрумнало да си доставя удоволствие с малката чашка? Таксата за греха бе смъртта, а и преживяването през нощта рядко си струва цената на сутринта (казват някои хора). Всички смъртни са вечно забързани (той знаеше това) по тясната пътека покрай огнената Геена към деня на Страшния съд, но днес бе готов да отправи молитва в неговия случай последните няколко крачки да се забавят с още една или две седмици.

После внезапно, така както бе дошла, болката изчезна и Морс отново отвори очи.

Часовникът зад бюрото на старшата сестра (според мрачния слух Неси щяла да застъпи на дежурство през нощта) показваше 19.30 часа и посетителите започнаха да пристигат един по един с даровете си, скрити в найлонови пликове от супермаркетите „Сейнсбъри“ или „Сейнт Майкъл“, а някои и с букети цветя за новопостъпилите.

Животът, уви, изобилства от разочарования и тази вечер времето на Морс се оказа окупано от неочакван посетител. Понесла оклюмала китка бели хризантеми, една посърнала жена на средна възраст зае ключовата позиция на единствения стол, оставен до леглото му.

— Мисис Грийн! Колко любезно от ваша страна, че дойдохте!

Сърцето му се сви, а впоследствие почти отказа да бие, когато водената от дълга си икономка изказа недвусмислените си съмнения относно способността му понастоящем да се справя, без подкрепления отвън, с такива жизнено важни проблеми, като пешкирите, пастата за зъби, талка и чистите пижами (особено последното). Бе изключително мило от нейна страна (кой би могъл да отрече?), че е положила толкова усилия да го посети (със смяна на три автобуса, както Морс отлично знаеше), но той се улови, че напълно съзнателно се опитва да ѝ внуши да стане и да се махне.

В осем и пет, след като пет-шест пъти бе повторила, че трябва да си върви, мисис Грийн се изправи на болните си крака, готвейки се да си тръгне, с указания как да се грижи за хризантемите ѝ. И най-накрая, след милостиво кратък разказ за последното си посещение при ортопеда от „Бенбъри стрийт“, мисис Грийн напусна отделение 7С, едва стъпвайки на многострадалните си нозе.

Неведнъж, изправена до леглото на баща си в изпълнение на роднинските си задължения, Кристин Грийнъуей се бе извъръщала към него и на два-три пъти погледите им се бяха срещнали: нейният полуусмихнат с разбиране, този на Морс — пълен с цялата безпомощност на неподвижно приклепчен кит.

Точно когато мисис Грийн се надигна, един от облечените в бяло консултанти, придружен от дежурната сестра реши (крайно несъобразително) да отдели десетина минути от времето си на Грийнъуей-баща и след това е няколко приглушени реплики да довери здравната си прогноза на Грийнъуей-дъщеря. А за Морс тази пауза в разписанието на вечерта започваше да става почти толкова влудяваща, колкото и очакването да получиш закуска в някой хотел от рода на онзи от филма „Фолти Таурс“.

След това дойде Луис.

Не бе имало случай досега Морс така да се разочарова от появата на своя сержант; но той действително бе поръчал на Луис да вземе пощата от апартамента и сега получи няколко плика и две съобщения: обувките му (вторият чифт) вече били готови и можел да си ги получи от „Гроув стрийт“; талона на колата му трябвало да се подмени в следващите двадесет дни; невъзможно скъпа книга на тема „Разпространението на класически ръкописи“ го очаквала в книжарницата на „Оксфорд Юнивърсити прес“; сметката на водопроводчика за поправка на повредения кран на тръбата все още не била платена; Вагнеровото общество желае да се осведоми дали би искал да се включи в благотворителната лотария за билети за „Байройт“ и Питър Имбърт го канеше един уикенд през следващата година на симпозиум в Хедън да изнесе лекция за престъпността в малките градове. Обичайната кореспонденция: тя бе горе-долу огледало на живота му — половината бе наред, а другата половина би желал да забрави.

В осем и двадесет и три по часовника в стаята Луис запита има ли още нещо, което би могъл да свърши.

— Да, Луис. Моля те, върви си. Искам да ми останат пет минути да... — Морс кимна неопределено към леглото на Грийнъей.

— Ами, щом така желаете, сър — той бавно се изправи на крака.

— Точно това желая, Луис! Нали току-що го казах!

Луис извади от плика голяма чепка бяло грозде без семки (5 лири килограма).

— Аз... ние... аз и жената решихме, че може би ще ви хареса, сър.

Той излезе и в същата секунда Морс осъзна, че няма да си прости лесно тази монументална неблагодарност. Но стореното не можеше да се поправи: *nescit vox missa reverti*.

Две минути по-късно звънецът извъня и на излизане Кристин се приближи до леглото на Морс и му подаде шест големи листа.

— Надявам се, че ще ви свършат работа.

— Толкова съм ви благодарен. Колко... колко жалко, че не успяхме да...

— Не се безпокойте. Напълно ви разбирам — отвърна тя. — Нали ще ми кажете, ако мога да ви услужа с още нещо?

— Вижте... може би, ако ние...

— Хайде, тръгвайте, моля! — Гласът на дежурната сестра, която обикаляше край леглата, му прозвуча почти толкова неприятно, колкото този на Неси.

— Безкрайно съм ви благодарен — рече Морс. — Наистина! Както казах...

— Да — отвърна тихо Кристин.

— Утре ще идвате ли? — попита той бързо.

— Не — утре не. Утре в библиотеката ще идват някакви гости от Калифорния.

— Хайде, тръгвайте, моля!

Мисис Грийн, сержант Луис, Кристин Грийнъей — всички си бяха отишли; количката с лекарствата вече бе докарана в отделението и сестрите се отправиха на поредния си тур от измервания и отброяване на хапчета.

А Морс се почувства ужасно разстроен.

Едва в 21.20 часа той най-после успя да се облегне на натрупаните една върху друга възглавници и да огледа набързо ксерокс-копията на материалите, които Кристин му бе намерила. И скоро, щастлив, потъна в четене, а меланхолията му отлетя на мига.

ГЛАВА ЧЕТИРИНАДЕСЕТА

Да си в света на живите бе само по себе си привилегия на оцелелите, защото толкова много от връстниците ни — наши братя и сестри — бяха вече изчезнали зад борда — починали още при раждането, в невръстните си години или в детството.

(Рой и Дороти Портър, „В немощ и сила“)

Документите, които в момента разгръщаше Морс, бяха точно от този вид (в това не се съмняваше), който се считаше за задоволяващ модерното схващане, че учебните програми в горните класове трябва да се основават на използването на автентични материали. Що се отнася до Морс, чийто „Отличен“ по история не бе изисквал нищо повече от половинчати представи за първите модели сеялки и други подобни селскостопански приспособления от края на XVIII век, за него бе истинско удоволствие да чете такива неща. Особено вълнуващ му се стори предговора към „Указания и наръчник по застрахователните дела — 1860 година“ (Господ да благослови момичето! — тя дори бе открила точната година), в който анонимният автор декларираше своята лична решителност да служи в тази „Долина на сълзите“ толкова дълго, колкото би било прилично.

„И така, оказва се, ние трябва да полагаме безспирни усилия не за да надхвърлим това, което би могло да се нарече библейска «мяра» за живот — онези прословути «три по двадесет плюс десет» години, а за да успеем изобщо да наближим тази мяра. Защото единствено посредством неотстъпно внимание и настойчивост в делото за самосъхранение посочената цифра може да

изплува на хоризонта, а при добър шанс, с разум (и воля Божия) — да бъде достигната.“

Интересно бе да се открие Всевишният поставен в скоби още през 1860 година, и Морс реши, че с удоволствие би се запознал с автора. Но когато същият изказа твърдението, че „между 1720 и 1820 година смъртността е намаляла с две пети“, Морс се замисли какво, за Бога, би могло да означава това смайващо ненаучно и всъщност твърде глуповато твърдение. Това, което незабавно ставаше ясно от параграфите с дребен шрифт, бе, че по онова време хората са започнали да живеят доста по-дълго и че към средата на XIX век застрахователните компании са започнали да отчитат този социологически феномен с все по-привлекателни вноски и крайни суми, независимо от мрачните статистики, приложени към всяка година, чак до края на петдесетте години на XIX век. Като например за 1853 — цифрите, които в момента разглеждаше Морс. От горе-долу половин милион блаженопочивши, регистрирани в „Наръчника“, 55 000 са починали от туберкулоза, 25 000 от пневмония, 24 500 от гърчове, 23 000 от бронхити, 20 000 от преждевременна смърт и дебилност, 19 000 от тиф, 16 000 от скарлатина, 15 000 от стомашни разстройства, 14 000 от сърдечна недостатъчност, 12 000 от магарешка кашлица, 11 000 от воднянка, 9000 от апоплексия, 8500 от парализа, 6000 от астма, 5750 от рак, 4000 от зъбни страдания, 3750 от едра шарка, 3250 от дребна шарка, 3000 (майки) при раждане и така нататък до по-малкия брой жертви на болести на мозъка, бъбреците, черния дроб и други недълговечни части на човешката анатомия... и най-накрая — до старостта! Като събра бързо наум горните цифри, Морс откри, че около две-трети от 500-те хиляди не влизат в никоя от тези категории. Така налагаше се да приеме, че дори и да се добавят още няколко графи („убийства“ — като начало!), в онези времена е имало огромни маси от хора, чиято смърт по една или друга причина изобщо не е попадала в определена статистическа категория, макар да е била регистрирана от националната статистика. Вероятно мнозина от тях просто не са били достатъчно значителни личности, за да се отбележи тяхното конкретно страдание и да бъде вписано в даден смъртен акт; вероятно много от лекарите, акушерките, сестрите, служителите от

социалните звена или каквито е имало по онова време просто не са знаели или не са искали да знаят, или просто не ги е интересувало.

Лежейки подпрян на възглавниците, замислен над обстоятелствата, постигнали нещастната Джоана Франкс, която починала не от туберкулоза, нито от пневмония... нито... той внезапно потъна в толкова дълбок сън, че пропусна млякото и многоочакваната бисквита в 22 часа и после отново се събуди в 23.45 — съвсем не освежен, а с пресъхнало гърло, макар и с бистър ум., Светлините в отделението бяха намалени наполовина и останалите пациенти спокойно спяха с изключение на мъжа, който бе приет късно този следобед и около когото медицинският персонал шеташе с доста зловеща загриженост — мъжът, който сега лежеше, втренчил поглед в тавана, размишляващ несъмнено за внезапното рухване на земните му дела.

Неси не се виждаше никъде: бюрото ѝ бе празно.

Морс току-що бе сънувал един неприятен сън. В ранните си ученически години бе играл крикет и когато дойде редът му да бие, не можа да си намери обувките... А после, когато най-после ги откри, връзките им непрекъснато се късаха и той бе на път да се разплаче от отчаяние..., когато се събуди. Дали сънува това, защото мисис Грийн му разказа за ортопеда? Или може би заради Луис със съобщението от общуаря? Или нито едното, нито другото? Дали най-вероятната причина не бе една млада жена от 1859 година, изкрепяла със специфичен ужас и отчаяние: „Какво направихте с обувките ми?“

Той се огледа за втори път: бюрото все още бе празно.

Несъмнено едва ли щеше да наруши благополучието на отделението, ако включи малката лампа. Особено ако я насочи да осветява само собствените му възглавници. Разбира се! Никому нямаше да навреди, ако почетеше малко, а и при болния, когото докараха миналата вечер, лампата бе светила през цялото време.

И натискайки копчето, той светна лампата си, без никой да реагира. Все още от Неси нямаше и следа.

„Част трета“ от „Убийството в Оксфордския канал“ му бе под ръка, но с нея не му се искаше да приключи толкова бързо. Спомни си, че когато за пръв път четеше „Студеният дом“ на Дикенс (за него тя си оставаше най-великата книга в английската литература) и последните страници започнаха да изтъняват под пръстите му, той съзнателно бе

забавял темпа на четене. Никога не му се бе случвало с такова нежелание да се откъсва от книга. Не че творбата на полковника заслужаваше чак толкова емоции; все пак искаше му се да я запази за после, или поне така си казваше. Кое го остави с не дотам неприятната перспектива да прочете още няколко глави от „Синият билет“... след като мистър Грийнъуей спеше вече дълбоко. Престъпленията, в графство Шропшър от XIX век отдавна бяха преминали към армията на загубените каузи.

Не след дълго той бе погълнат от подвизите на една блондинка, на чиито черни чорапи сигурно щеше да има стрелки, сочещи на север с надпис „За бельото — насам“ в случай, разбира се, че тя носеше чорапи... или изобщо бельо, ако трябва да бъдем точни. И потънал в безброй демонстрации на голи тела, опипвания на бюстове и потупвания по задници, Морс преживя доста приятни мигове на еротична наслада. Така бе увлечен, че дори не забеляза приближаването ѝ.

— Какво си мислите, че правите?

— Аз просто...

— Лампите се гасят в десет. Смущавате всички тук.

— Тук всички спят.

— Няма да е задълго, ако остане на вас...

— Съжалявам...

— Какво четете?

Преди той да успее да направи каквото и да било, Неси измъкна книгата от ръцете му и на него не му остана нищо друго освен безпомощно да я наблюдава. Тя не направи никакъв коментар, не издаде морална присъда и за един кратък миг Морс се запита дали докато се плъзгаха по страницата, в тези всевиждащи очи не се мярна някакво леко пламъче на веселие.

— Време е да спите! — отбеляза тя, съвсем не грубо и му подаде обратно книгата. Гласът, както и униформата ѝ бяха безупречни и той прибра злополучното произведение в шкафчето си.

— И внимавайте да не бутнете плодовия сок! — тя премести полупразната чаша милиметър наляво, изгаси лампата и се отдалечи. И Морс внимателно се отпусна в топлото и удобно легло, както лилията от стихотворението на Тенисън, бавно потъваща в прегръдките на езерото...

Тази нощ сънят му бе цветен (можеше да се закълне в това!), макар да знаеше, че подобно твърдение ще бъде оспорено от всеки ониролог. Пред погледа му изплува полуразголена сирена с матова кожа, обута в черни чорапи с многозначително насочени нагоре стрелки и дори му остана спомена за лъхащото ѝ на лавандула бельо. Това бе почти идеалният сън! Почти. Защото в мозъка му със странна настойчивост гореше парадоксалното желание да конкретизира с факти името, мястото и времето, преди да може, във фантазиите си естествено, да притежава тази сексуално разкрепостена разбойничка. И в замъгления му за момента, но иначе работещ като компютър мозък, тая сирена прие името на някоя си Джоана Франкс, вървяща с предизвикателна походка към „канала на херцога“ през месец юни 1859 година.

Когато на другата сутрин се събуди (или по-скоро го събудиха), той се почувства прекрасно освежен и реши да не поема никакви рискове да понесе трето унижение заради „Синият билет“. И щом закуската, меренето на температурата, миенето, бръсненето, измерването на кръвното, прочитането на вестника, вземането на таблетките, изпиването на бульона — щом всичко това остана назад, а посетители не се предвиждаха, той се зае да открие какво точно се бе случило с младата жена, настанила се в нощните му фантазии.

ГЛАВА ПЕТНАДЕСЕТА

ЧАСТ ТРЕТА

ПРОТОЧИЛИЯТ СЕ ПРОЦЕС

Тялото на Джоана Франкс било намерено някъде около 5.30 часа сутринта в сряда, 22 юни 1859 година. Филип Тоумс, лодкар, заявил, че се бил отправил надолу по канала към Оксфорд, когато забелязал нещо във водата — нещо, което скоро идентифицирал като част от женска дреха, но какво още имало там, за момента не можело да се различи сред потъналите в мрак води. Забелязаният предмет бил от страната, срещуположна на пътеката за теглене, и не след дълго той открил, че това е тялото на жена с липсващо боне и обувки. Тя се носела покрай брега, с глава в посока на север, крака на юг и не се забелязвало да прави никакви движения. Била обърната по лице, което се оказало доста посиняло. Тоумс спрял лодката и внимателно изтеглил тялото с канжата към другата страна, където го измъкнал от водата. В последното той бил подпомогнат от Джон Уорд, рибар от Кидлингтън, който се случил да минава оттам в този ранен час. Всъщност именно Уорд проявил съобразителност и направил необходимото, щото тялото, което още не било изстинало, да бъде пренесено в страноприемницата „Плау Ин“ в Уолвъркуот.

От различни нишки на преплитащи се показания, някои от тях — на самите виновници, става ясно, че Олдфийлд и Масън (и според една версия — също и Таунс) слезли от „Барбара Брей“ горе-долу на мястото, където Джоана намерила смъртта си, и били видени да стоят един до друг от страната на пътеката за теглене точно под „Канала на херцога“. Някакъв човек минал наблизко точно по това фатално време — 4.00 часа сутринта или малко след това, и двамата — Олдфийлд и Масън — с голямо самообладание го запитали дали не е виждал една жена да върви покрай канала. Мъжът отвърнал, както и двамата ясно си спомняли, със съвсем категорично „Не!“ и се наканил, забързан, да

продължи по пътя си. Но въпреки това, доста развълнувани на вид, двамата (или може би тримата) мъже отново и отново му задавали същия въпрос.

(Очевидно показанията на този човек биха могли да са решаващи за потвърждаването на твърденията на лодкарите. Но той не бил открит независимо от широкомащабните издирвания в района. Един мъж, отговарящ приблизително на описанието — някой си Доналд Фавант, се регистрирал в „Нагс хед“ в Оксфорд за нощта на 20-ти или 21-и юни — това не било ясно уточнено; но той не се появил.

Следователно и досега, както изглеждало и тогава, си остава много голямата вероятност цялата тази история да е била умно скалъпена от притиснатите до стената мъже).

Джеймс Бамси, собственик на кей, работещ за Оксфордското управление на каналите на пристана „Хейфилд“ в Оксфорд, свидетелствал на процеса, че „Барбара Брей“ е осъществила по график частичното разтоварване, но че Олдфийлд не е съобщил за изчезнал пътник, което безспорно е било задължение на капитана според разпоредбите на управлението. Вместо това, както сочат оскъдните и непоследователни сведения, лодкарите обаче споделили със свои познати на пристанището, че спътничката им не била с всичкия си, че се е самоубила и че най-малко веднъж им се е наложило да я спасяват, след като направила опит да се удави, докато плували надолу по реката след Престън Брук.

По-късно през този ужасен ден, когато екипажът на „Барбара Брей“ трябвало да се справи с шлюза на Темза при Ифли, на две мили надолу по течението след Фоли Бридж, Олдфийлд разговарял с пазача на шлюза — Албърт Лий, и съобщил на него и жена му (но съвпадение също кръстена Джоана), че една пътничка от неговата лодка се е удавила, но че тя е била за съжаление, невменяема и крайно изтормозила него и хората му от мига, когато кракът ѝ стъпил на борда на баржата в Престън Брук. Олдфийлд все още бил очевидно много пиян. Притиснат да обясни какво точно се опитва да каже, Олдфийлд заявил само: „Много лоша беше тая работа, дето стана“. Пътничката била „не на себе си“ и последно била видяна от екипажа след шлюза „Гибралтар“. Но Олдфийлд яростно се противопоставил на предложението на Лий да се върне в Оксфорд, където да изясни цялата тази трагедия. Това накарало Лий да изпита големи съмнения. Затова

при отпътуването на „Барбара Брей“ той лично се отправил за Оксфорд, където отишъл в компанията „Пикфърд“ и те от своя страна алармирали полицейските власти.

Когато злополучната лодка пристигнала най-сетне в Рединг (със закъснение, по някаква причина, от два часа), полицаят Харисън бил на линия със съответните подкрепления, за да отведе целия екипаж под арест и да свидетелства, че когато им сложил белезници и ги отвел до временното им местопребиваване в затвора в Рединг, всички те, с изключение на момчето, все още видимо били пияни и крайно невъздържани в ругатните си. Един от тях, както живо си спомнял Харисън, бил паднал дотам, че повтарял нееднократно някои от клетвите си по адрес на Джоана Франкс и бил чут да мърмори „Да я вземат мътните тая проклетница!“.

Хана Макнийл, прислужница в „Плау ин“, Уолвъркоут, свидетелствала, че когато прогизналото тяло било донесено от канала, тя се заела както ѝ наредили, да свали дрехите на Джоана. Левият ръкав бил отпран и маншета от същата страна бил скъсан. Тоум и Уорд на свой ред били съвсем категорични в твърденията си, че те самите не са причинили никакво скъсване или разпаряне по облеклото на Джоана, докато я вадели внимателно от „Канала на херцога“.

Кетрин Медисън свидетелствала, че тя е второто лице, помагало на Хана Макнийл да махнат прогизналите с вода одежди. Поспециално тя забелязала състоянието на памучните гащи с дълги крачоли, които били разкъсани точно отпред. Този елемент от облеклото на Джоана бил показан на съда. Мнозина по-късно били склонни да се съгласят, че представянето на един толкова интимен детайл от женското облекло било причина да се засили всеобщото негодувание срещу тези безчувствени мъже, изправени сега на съд.

Мистър Самюелс, съдебният лекар от Оксфорд, който направил оглед на тялото, докладвал за следи от синини под лакътя на лявата ръка и други следи от подкожни натъртвания под двете скули; същият описал лицето на мъртвата като намиращо се в състояние на „дисколорация и обезобразяване“. Мистър Самюелс се съгласил, че навярно е възможно нараняванията по лицето, имайки предвид вида им, да са плод на неуточнени и случайни причини от престоя на тялото във водата или в процес на изваждането му от нея. Но както за съда,

така и за съдебните заседатели подобна възможност започвала да изглежда все по-малко вероятна.

След това своята версия за трагичните събития дал младежът Уутън и по един въпрос той се изразил доста категорично, а именно, че Таунс бил повече от мъртво пиян вечерта, преди да бъде открита Джоана, и спял като убит по времето, когато трябва да е станало убийството, защото той (Уутън) го чул да хърка яко. Ние никога не ще бъдем в състояние да разберем дали Таунс е принудил Уутън да даде тези показания в съда — под една или друга заплаха например. От последвалото развитие на събитията обаче изглежда можем да допуснем, че свидетелството на Уутън е било до голяма степен достоверно.

Джоузеф Джарнъл — съкилийникът, в очакване на чиито показания е било решено да се отложи съдебният процес, изложил пред съда фаталните признания, които Олдфийлд споделил, докато двамата деляли една килия. По същество тези „признания“ се свеждали до един доста нескопосан опит от страна на Олдфийлд да стовари по-голямата част от вината за почти всичко случило се върху Масън и Таунс. Но въпреки сериозността и последователността в изложението, показанията на Джарнъл произвели слабо, или по-скоро не произвели никакво впечатление. И все пак показанията му са интересни, макар и неубедителни. Едно от най-тежките изфабрикувани твърдения, което Олдфийлд се опитал да прокара, било, че Джоана Франкс имала повече от петдесет златни гвинеи в единия от куфарите си и че Таунс открил това, а Джоана го сварила един ден да рови из багажа ѝ. Тя заплашила (продължава версията на Олдфийлд), че ще съобщи за това в първото представителство на „Пикфърд“, ако той не промени държанието си и незабавно не се извини и възстанови взетото. (Тези глупости изобщо не били приети за достоверни по онова време и спокойно могат да бъдат подминати и сега.)

Заедно с много други предмети ножът, който Джоана била забелязана да точи, бил намерен по-късно в един от куфарите ѝ, чиято каишка била прерязана и който продължавал да стои отворен. Предположено било, че в някакъв момент след убийството лодкарите са отворили багажа на Джоана и са пхнали ножа обратно в един от куфарите. Определено с голяма доза сигурност, може да се приеме, че мъжете са възнамерявали да откраднат някои от вещите ѝ, защото,

както видяхме, в първоначалния обвинителен акт срещу екипажа от август 1859 година е имало формулирано с най-силни фрази и обвинение в кражба. Но, изглежда, прокурорският съвет на втория процес е решил, че има достатъчно основания да пропусне този пункт и да съсредоточи обвиненията върху убийството, тъй като по-малкото престъпление (което така или иначе е щяло трудно да бъде доказано) впоследствие е било извадено от обвинителния акт. Ние бяхме свидетели на подобна процедура в действие при първия процес по отношение на обвинението в изнасилване и вероятно би представлявало известен, макар и странно зловещ интерес да се отбележи, че на първоначалния процес обвиненията както в изнасилване, така и в кражба (освен убийство) са отправени към всеки отделен член на екипажа, включително и към младия Уутън.

От всички показания, дадени на този паметен втори процес през април 1860 година в Оксфорд, може да се каже с доста голяма сигурност, че най-силни емоции и най-дълбоко съчувствие предизвикало свидетелството на самия Чарлз Франкс. Когато застанал на мястото за свидетелите, горкият човек плакал на глас и почти нямал физически сили да вдигне очи и да понесе гледката на подсъдимите, нито да ги погледне в лицата. Той очевидно обичал дълбоко жена си и обръщайки гръб на престъпниците, подредени пред съда, обяснил как вследствие на уведомяване се озовал в Оксфордшър и видял мъртвото тяло на жена си при аутопсията. И макар то да било непоносимо обезобразено (тук клетият човек изобщо не могъл да сдържи чувствата си), все пак той я разпознал по една малка бенка зад лявото ухо — белег, за който само един родител или любим би могъл да знае. За потвърждаване на идентичността (от потвърждаване действително имало нужда) послужили обувките, намерени по-късно в каютата на „Барбара Брей“ — те прилягали в най-малки подробности по формата на крака на мъртвата.

При приключването на заседанията и след една дълга обобщителна пледоария от мистър Огъстъс Бенъм, Съдебните заседатели начело с надлежно посочения Председател, помолили Негово превъзходителство Съдията да се оттеглят, за да се произнесат по присъдата.

ГЛАВА ШЕСТНАДЕСЕТА

В един хотел с изглед към морето в Брайтън той закусил обилно с бекон и яйца, препечен хляб и сладко, а после, преди да отиде на гарата и вземе влак за Уърдинг, се разходил из града.

(Съдебен протокол от показания, дадени по процеса на Невил Джордж Кливли Хийт за сутринта след убийството на Марджъри Гарднър)

Може би беше сънят.

Каквото и да беше, Морс усети, че нещо най-накрая го е подтикнало да направи вече малко по-интелигентен прочит на разказа на полковника, защото започна да осмисля два-три основни момента, които през цялото време бяха чакали да ги забележи.

Първият бе характерът на самата Джоана Франкс. Как се е получило така, че независимо какво — щастливо, неволно или преднамерено — е било стечението на обстоятелствата, при които Джоана е намерила смъртта си, екипажът на „Барбара Брей“ не спирал да твърди, че окаяната жена е представлявала само едно безкрайно непоносимо изпитание за всички тях от момента, когато за пръв път стъпила на борда в Престън Брук? Как се е получило така, че те непрестанно проклинали и отпращали душата на горката Джоана по дяволите дълго, дълго, след като я бутнали в канала и държали главата ѝ (това никой, дори и Морс не можеше да твърди със сигурност) потопена в черните води, докато престанала да се гърчи в агония в ръцете на убийците? Щеше ли да бъде предоставено задоволително обяснение за тези събития? Е, естествено, оставаше още „Част четвърта“ от книжката. Но засега отговорът бе: „Не!“.

Съществуваше обаче (както му хрумна сега) и един друг вариант, за който добрият полковник дори и намек не правеше в разказа си — от прекалено чувство за приличие може би или поради липса на въображение — а именно, че Джоана Франкс е била съблазнителката: кокетка, която по време на дългите часове на това проточило се пътуване е започнала да влудява в различна степен екипажа със съблазнителни провокации и подклаждала неизбежната ревност, породила се помежду им.

Хайде, стига, Морс!

Да, стига! Нямахме никакви доказателства в подкрепа на такава версия. Нито едно! Но тази мисъл не го напусна, нямаше желание да изчезне. Привлекателна жена... скука... пиене... тунел... засилваща се скука... още пиене... друг тунел... тъмнина... страсти... възможности... и още пиене... и нови сладострастни пробуждания в слабините... Да, всичко това вероятно и самият полковник би разбрал. Ами ако тя, самата Джоана, е била активният катализатор в случая?

Ами ако тя е желала мъжете толкова, колкото и те нея? Ами (да си го кажем с прости думи, Морс), ами, ако тя самата е търсила секс толкова отчаяно, колкото и те. Ако тя е предшественичката на Сю Брайдхед от „Невзрачният Джуд“, докарала до лудост както горкия Филотсън, така и бедния Джуд?

— Мъжки му въпроси! — чу той глас в себе си. — Точно каквито биха хрумнали на един застаряващ мъж като теб, с недобро мнение за жените!

Имаше и още едно общо съображение, което от гледна точка на съдебната правда му се струваше значително по-смислено и много по-безспорно. Там в самата съдебна зала везните действително, както се виждаше, са били твърде много наклонени против екипажа на „Барбара Брей“ и „презумпцията за невинност“ определено е отстъпила на заден план пред „допускането за вина“. Дори справедливият полковник се е оставил да бъде подведен донякъде от предразсъдъците си: той предварително бе решил, че всяка проявена загриженост от страна на лодкарите за изчезналата пасажерка (сметната за удавена?) е била изказана с „голямо самообладание“, за да могат те да подсигурят не съвсем убедителното си алиби. Той предварително бе решил, че същите — „все още видимо много пияни“ (и както се подразбира, продължаващи да обръщат чашите със

скоростта на шампиони по бързо пиене), са успели да откарат злощастната лодка по Темза чак до Рединг, без да имат най-елементарната човещина да съобщят на когото и да било за дребната подробност — убийството, извършено междувременно от тях. Интересно (запита се Морс) дали престъпниците се напиват все повече, когато извършат подобно безчувствено дело, или изтрезняват! Много интересно...

И още, имаше и трето съображение от общ характер — то му се струваше най-любопитно: по някаква причина обвиненията срещу лодкарите както в кражба, така и в изнасилване са отпаднали. Дали защото следствието е било толкова уверено, че е решило да остави само най-тежкото от трите — обвинението в убийство..., очаквайки (напълно основателно), че има достатъчно доказателства да осъдят „Кресльото“ Олдфийлд и компания за най-тежкото престъпление? А дали не, защото не са били уверени във възможността си да издействат присъди за по-малките престъпления? Очевидно, както и Морс смътно си спомняше от ученическите си дни, нито изнасилването, нито кражбата са се считали за чак толкова зловещи престъпления в средата на миналия век, но... А възможно ли е тези обвинения да са отпаднали, защото изобщо не е имало убедителни доказателства в тяхна подкрепа? И ако е така, дали обвинението в убийство не е избрано от прокурора само по една единствена проста причина, а именно, че е представлявало единствената надежда тези нещастници да си получат заслуженото? Безспорно, що се отнася до груповото изнасилване, доказателствата определено са били неубедителни, както се е произнесъл и съдията на първия процес. А кражбата? Кражбата се обуславя от факта, че жертвата притежава нещо, което си струва да се открадне. Та какво би имала горката Джоана в себе си или в някой от куфарите си, което да си струва извършването на това престъпление? Данните в края на краищата сочат, че тя не е имала пукната пара. Парите, с които си е платила за пътуването, били изпратени от мъжа ѝ в Лондон. И дори изправена пред страшния риск да пътува с екипаж от похотливи пияници — поне откакто стигнали в Бенбъри — тя не е взела, не е могла да вземе никакъв друг транспорт, за да стигне до съпруга си, който я чакал на Еджуеър Роуд. Тогава? Какво от това, което е притежавала, си е струвало да бъде откраднато?

И после, отново тези обувки! Тя нарочно ли ги е оставила на борда? Приятно ли ѝ е било да усеща тинята между пръстите си, вървейки по пътеката за теглене, като някое босоного хипи, тръгнало призори да обикаля Стоунхендж в калта? Много странен е бил онзи съдебен процес! Колкото повече мислеше за това Морс, толкова повече въпроси изникваха в главата му. В живота си той се бе сблъсквал с много случаи, когато данни от съдебните експертизи и патолозите се бяха оказвали от ключово значение за изхода на съдебното дело. Но сега не бе особено възхитен от заключенията, които (предполага се) са били извадени от горе-долу научните факти, предоставени от доктор Самюелс. За Морс (който, трябва да се признае, изобщо нямаше медицински или научни титли) разкъсванията на дрехата и описаните наранявания бе много по-вероятно да са били нанесени, ако нападателят е стоял в гръб на Джоана и е стискал с лява ръка лявата ѝ китка, а (нейната) дясна ръка е била притисната със сила към устата ѝ, където палецът и показалецът почти винаги биха причинили синините, отбелязани в описанието.

Ами този Джарнъл? Обвинителите сигурно са били много впечатлени при първото изслушване на неговите показания. Защо иначе ще са готови да отложат цял съдебен процес с шест месеца... заради един затворник? Дори полковникът не си е спестил коментара! Тогава защо, когато той се е изправил пред съда, както му е редът, да разкаже историята си, никой не е пожелал да го изслуша? Съществувало ли е нещо, някакъв факт някъде, който е накарал съдът да отхвърли или поне да пренебрегне разкритията, които съкилийникът му Олдфийлд бил направил? Защото, каквито и обвинения да се отправят към Олдфийлд, той не може да бъде упрекнат в непоследователност. Три пъти след смъртта на Джоана той е твърдял, че тя е „невменяема“, „не е на себе си“, „не е с всичкия си“. А, както изглежда, не е имало и разминаване в твърденията на екипажа, че най-малко веднъж (това не означава ли два пъти?) им се е налагало да спасяват Джоана от опит да се удави. Единственият важен момент, разкрит от Джарнъл, е, че Олдфийлд не само настоявал, че е невинен, но и също се опитал да прехвърли цялата отговорност върху останалите. Безспорно, съвсем недостойно за похвала деяние! Но ако самият Олдфийлд е бил невинен, кого друго е можел да посочи той за виновен? Във всеки случай по онова време никой не е изразявал

готовност да обърне внимание нито на думите на Джарнъл, нито пък на тези на Олдфийлд. Ами ако те са били прави? Или ако единият от тях е бил прав?

Една любопитна мисъл се промъкна в съзнанието на Морс в този момент и се загнезди някъде в мозъка му — за бъдещи нужди. И още една — по-значима: не трябваше да забравя, че просто се забавлява, просто се опитва да преживее няколкодневното си неразположение, като си поиграе с тази дребна задачка — все едно, че решава някоя заплетена кръстословица. Само дето малко го притесняваше факта, как през цялото време заровете на съдбата са били нагласяни срещу пияниците, убили Джоана Франкс.

А натрапчивите съмнения не го изоставяха.

Ами ако те...

ГЛАВА СЕДЕМНАДЕСЕТА

Авторът на криминални романи по природа залита по усложненията и хитроумните загадки и е готов да отхвърли очевидното, за да оправдае обвиняемия, ако това е възможно. Той не се чувства спокоен, докато не отиде още по-далеч и не открие друго задоволително обяснение на проблема.

(Дороти Л.Сейърс, „Убийството на Джулия Уолъс“)

Мисълта, че екипажът може и да не е бил виновен за убийството на Джоана Франкс, се оказа едно от онези безразсъдни хрумвания, които при изгрев слънце, на бистра глава се изпаряват. Защото, ако те не са извършителите, кой би могъл да бъде? Все едно, за Морс бе почти сигурно, че ако процесът е бил гледан един век по-късно, обвинението нямаше да е толкова категорично. Естествено, по онова време присъдата на съдебните заседатели е изглеждала безспорна и удовлетворителна, особено за враждебно настроените тълпи, изпълнили улиците и виетци за кръв. Но трябвало ли е да се стига до такава присъда? Безспорно, косвените подозрения са били толкова, че да пратят на бесилото и светец, но не е имало нито една директна улика, нали така? Нямамо е свидетел на убийството, нямамо е индикация как е било извършено то, нямамо е достатъчно убедителен мотив защо. Имало е само един интервал от време, едно място и Джоана, с лице във водата, носена от течението в „Канала на херцога“ преди толкова много години.

Освен, разбира се, ако няма някои пасажи от показанията, които не са споменати в книгата — от първия или от втория процес. Полковникът очевидно се е интересувал много повече от разпуснатите нрави на лодкарите, отколкото от необходимостта уликите да се подкрепят с доказателства, и може би просто е изпуснал

потвърждаващи показания на някои свидетели, които може да са се явили в съда.

Може би ще е интересно в тази безобидна игра, с която се бе захванал, да хвърли един бърз поглед на онези съдебни регистри, ако все още съществуват, или на съответните броеве от „Оксфордския дневник“ на Джаксън, които несъмнено съществуват снимани на микрофилм в Централната библиотека в Оксфорд. (А най-вероятно и в „Бодли“!) А и така или иначе още не бе прочел докрай книгата на полковника. Може би последните вълнуващи епизоди щяха да разкрият още много неща!

И той се зае да ги прочете.

Съвсем скоро след това усети, че до леглото му стои Фиона, от която се носеше един неопределен дъх на лято и друг, много по-отчетлив — на дезинфектант. После тя седна на леглото му и той усети допира ѝ, когато тя се наведе и надзърна през рамото му.

— Интересна ли е?

Морс кимна.

— Това е книгата, която донесе старата госпожа — нали се сещаш, жената на полковника.

Фиона се задържа известно време и Морс се улови, че чете едно и също късо изречение вече трети, четвърти, пети път, без абсолютно нищо да разбира, докато усещаше докосването на тялото ѝ. Дали тя самата съзнаваше, че поема инициативата за една тъй недвусмислена, макар и ненатрапчива интимност?

И изведнъж тя развали всичко.

— Аз много не умирам за четене напоследък. Последната книга, която съм поглеждала, бе „Джейн Еър“ за изпита по английски в училище.

— Хареса ли ти? (Бедната мила Шарлот отдавна се радваше на специално топло чувство от страна на Морс.)

— Доста скучновата. Просто беше задължителна — за изпита.

О, боже!

Като кръстоса обувките си в черни чорапи крака, тя свали една от обувките си с равни подметки и изтърси някаква невидима песъчинка на болничния под.

— Кога хората си свалят обувките? — попита Морс. — В общия случай, искам да кажа?

— Ама че странен въпрос!

— Когато вътре има камъче — както ти сега, нали?

Фиона кимна.

— И когато си лягат.

— И? — Ами... когато газят във водата...

— Да?

— Когато гледат телевизия и си вдигат краката на канапето, ако си имат майка-чистница като моята.

— Нещо друго?

— Защо ви е всичко това?

— Ако имат мазоли или нещо подобно — продължи Морс, — и ходят на педикюрист.

— Да. Или ако краката им са подбити или уморени. Или ако трябва да си свалят чорапите по някаква причина...

— Каква например?

Морс видя чувственото пламъче в развеселения ѝ поглед, докато тя се изправяше, за да опъне чаршафите и да разбухне възглавниците му.

— Е, ако вие на вашата възраст не знаете...

О, боже! Възраст.

Той се чувстваше толкова млад, колкото и преди много години, но внезапно пределно ясно видя себе си такъв, какъвто го възприемаше това младо момиче. Един стар мъж!

Но настроението му скоро щеше да се подобри от напълно неочакваната поява на сержант Луис, който обясни, че целта на неофициалната му визита (беше 2.15 часа следобед) била да разпита една жена, все още намираща се в интензивното отделение, във връзка с поредната зловеща катастрофа на шосе А4.

— Днес добре ли се чувствате, сър?

— Ще се почувствам отлично веднага щом ти се извиня, задето бях толкова отвратително неблагодарен!

— О, така ли? А кога точно, сър? Според мен, вие винаги сте бил неблагодарен към мен.

— Просто искам да ти кажа, че съжалявам — обясни Морс кротко и не многословно.

Луис, чийто гняв бе бълбукал и кипял като непредвидливо забравена на печката съдина, бе влязъл в отделението доста неохотно.

Но когато след десетина минути излезе, той изпитваше онова удовлетворение, което неизменно го обхващаше, разбирайки, че Морс има нужда от него — дори само за да свърши, както бе в случая, едно най-обикновено запитване (Морс бе обяснил набързо задачата) и да се опита да открие дали съдебните регистри от сесиите на Оксфордския съд от 1859–60 година все още могат да се намерят и ако е така, съществуват ли все още някакви стенограми от процесите.

След посещението на Луис, Морс почувства, че е постигнал много по-добро разбирателство с вселената. Луис му бе простил с готовност и той изпитваше задоволство, точно както и Луис, което трудно би могъл да определи и само отчасти осъзнаваше. А освен Луис, заел се със съдебните регистри, имаше и още един помощник — един квалифициран библиотечен работник, който много бързо можеше да се справи със списанието „Оксфордски дневник“. Но тя, уви, нямаше да се появи тази вечер!

Имай търпение, Морс!

В три часа следобед той се върна към началото на четвъртия и последен епизод от книгата на покойния полковник Денистън.

ГЛАВА ОСЕМНАДЕСЕТА

ЧАСТ ЧЕТВЪРТА

ПРОИЗНЕСЕНАТА ПРИСЪДА

След отсъствие от тричетвърти час те се върнали в залата и след като имената им били прочетени едно по едно, всеки от подсъдимите зачакал с безмълвна тревога присъдата си. В отговор на обичайните въпроси на мистър Бенъм, Председателят на съдебните заседатели отговорил, че те всички са на едно мнение и са единодушни, че изправените на подсъдимата скамейка са ВИНОВНИ за убийството на Джоана Франкс. Съобщава се, че по лицата на мъжете от екипажа не се забелязала никаква видима промяна при произнасянето на присъдата, освен че в момента Олдфийлд малко пребледнял.

Черната качулка — символ на смъртта, била поставена на главата на Съдията и след като попитал подсъдимите дали имат нещо да кажат, той съобщил присъдата си със следните назидателни слова:

„Джак Олдфийлд, Алфред Масън, Уолтър Таунс — след като обстоятелствата по този случай бяха продължително и търпеливо изслушани и съответно обсъдени от Съдебните заседатели, всеки един поотделно и всички заедно се признавате за виновни за най-мерзкото престъпление — убийството на невинната и безпомощна жена, която е била под ваша закрила и която, сега вече няма причина да се съмняваме, е била обект на вашата похотливост, а после, за да предотвратите разкриването на вашето престъпление — е станала също и обект на вашата жестокост. Не търсете прошка за делата си на този свят! Обърнете се към милостивия Бог за прошката, която единствен Той може да отреди на грешниците, разкажали се за делата си, и се пригответе от днес нататък за позорната

смърт, която ви очаква. Този процес е едно от най-болезнените, най-отблъскващите и най-шокиращи дела, на които някога съм бил свидетел, и на мен сега ми остава само да приведа в действие ужасната и справедлива присъда в името на Закона, а именно да бъдете отведени там, откъдето сте взети, и оттам — до мястото на екзекуцията и да бъдете всеки един от вас обесени за врата, докато умрете и след това телата ви да бъдат закопани в двора на затвора и да не им се позволява привилегията да лежат в осветена земя. И дано Бог се смили над душите ви!“

След като процесът приключил и присъдата била произнесена, тримата мъже упорито продължавали да настояват, че са невинни. И действително, жената на Олдфийлд, която посетила затвора, била толкова завладяна от твърденията на мъжа си, че „тя самата изпаднала в припадък от ярост“.

Било станало горе-долу очевидно от различни изявления, включително и такива на Олдфийлд и Масън, че Таунс е бил по някакъв начин по-малко замесен в събитията от пътешествието по канала, отколкото другите двама. Затова следователно не било изненадващо, че някои представители на адвокатската професия решили, че има основания за едно преразглеждане на присъдата, дадена на Таунс. И така едно писмо, излагащо тяхното общо мнение, било отнесено в Лондон от един адвокат и бил издействан специален разговор с държавния секретар. В резултат от направените постъпки Таунс бил помилван (почти буквално) в предпоследната минута. Добрата новина му била съобщена в момента, когато лодкарите получавали за последен път светото причастие от свещеника на затвора. Таунс моментално избухнал в сълзи и като стиснал всеки от бившите си съдружници за ръката, започнал да ги целува с топло чувство и да повтаря „Господ да те благослови, скъпи приятелю!“, „Господ да те благослови, скъпи приятелю!“. Впоследствие той бил откаран в Австралия, където все още бил жив, когато, през 1884 година с него се видял и говорил някой си Самюел Картър, жител на Ковънтри (подобно на Олдфийлд и Таунс), който живо се интересувал от местна

история и описал преживяванията си при завръщането си в Англия през следващата година^[1].

Олдфийлд и Масън били обесени незабавно и публично в Оксфорд. Според репортажите от вестниците смята се, че най-малко десет хиляди души са присъствали на този зловещ спектакъл. Съобщава се, че от най-ранен час хората се настанили на високо по зидовете, качили се по дърветата и дори накацали по покривите на околните къщи, за да могат да наблюдават ужасния развой на събитията. Една табела, окачена от директора на вратата на затвора, обявявала, че екзекуцията ще се състои чак след единадесет часа. Макар, че това породило голямо разочарование сред зрителите, не ги възпряло да останат на местата си и когато най-сетне в указания час екзекуцията започнала, наоколо нямало къде и игла да падне.

Пръв се появил свещеникът на затвора и прочел тържествено погребалната служба на официалната църква; след него извели двамата осъдени, следвали ги палачът и директорът, както и някои други висши служители на затвора. След като операцията по издигането на бесилката приключила, двамата мъже се запътили с твърда крачка към платформата и изкачили стъпалата до въжето без чужда помощ. Когато нагласили примките около врата им, палачът се ръкувал с всеки от тях и тогава, докато свещеникът напявал меланхоличните химни, фаталното въже било дръпнато и след минута-две и много конвулсии двамата престъпници вече не били между живите. Разтеглянето на шийните прешлени и скъсването на вратната вена се оказали ефективно, макар и не мълниеносно средство. Бесилките изглежда задоволили садистичния копнеж на тълпата, защото не се съобщава за никакви безредици, когато огромните маси народ се разотишли по домовете си през онзи слънчев ден. По-късно се разбрало (макар в момента това да не било видно), че последния жест на Олдфийлд бил да предаде на свещеника една картичка, адресирана до младата му жена, в която той до последно твърдял, че е невинен за престъплението, за което плащал сега с най-високата цена.

Публикуваните в града извънредни издания, описващи в най-малки подробности сензационния процес и екзекуцията, били пуснати за продан незабавно из улиците на Оксфорд и моментално се разграбвали?

Те описвали най-точно с препратки към Библията последната проповед, прочетена на лодкарите в 6 часа сутринта в неделята преди екзекуцията. Текстът, очевидно подбран със сардонично безчувствие, едва ли би могъл да донесе на осъдените затворници кой знае каква духовна или физическа утеха: „Но те не ме послушаха, и не наклониха ухо, а извиха врат: постъпиха по-зле и от бащите си“ (Иеремия, гл.7, ст.26).

Ужасът, обзел местното население от убийството на Джоана Франкс, не стихнал с наказването на виновниците. Мнозина, както от гражданството, така и от духовенството, считали, че нещо повече трябва да бъде направено, за да се подобри морала на лодкарите по каналите. Те естествено били наясно с факта, че на по-голямата част от екипажите се налага да работят и в неделя и следователно едва ли биха могли да присъстват на свещенослуженията.

Едно писмо от преподобния Робърт Чантри, викар на енорията Самъртаун, е типичен пример за настояванията, отправени към работодателите на тези мъже да направят нещо. В него се предлагало в неделя да им се оставя малко време, в което да са свободни от задължения, за да имат възможност тези, които желаят, да посетят черковната служба. Колкото и странно да звучи, екипажът на „Барбара Брей“ лесно би имал такава възможност, ако един от обичайните им престои е бил в Оксфорд, защото през 1838 година Хенри Уорд, богат търговец на въглища, построил „Параклиса на лодкарите“ — един плуващ параклис, закотвен недалеч от Хайт Бридж, в който се отслужвали литургии в неделя следобед и сряда вечер. За Джоана Франкс, както и за опечаления ѝ съпруг и родителите ѝ е било истинска човешка трагедия, че проповедта, прочетена на убийците в неделята, предшества екзекуцията им, е била навярно първата, а също и последната в живота им.

Но оттогава е минало много време. Плуващият параклис отдавна го няма и никой днес не може със сигурността посочи окаяната земя в околностите на оксфордската тъмница, където нявга са били погребвани известни престъпници, убийци и други прокълнати от съдбата люде.

[1] „Пътувания и разговори на обратната страна на Земята“, Самюел Картър, Фартингхил прес, Нотингъм, 1886. ↑

ГЛАВА ДЕВЕТНАДЕСЕТА

Ние четем чудесни неща, но никога не можем да ги почувстваме напълно, докато не минем по стъпките на автора.

(Джон Кийтс, Писмо до Джон Рейнолдс)

Морс бе доволен, че полковникът бе пренебрегнал съвета на доктор Джонсън към всички автори, гласящ, че веднъж написали нещо особено хубаво, те би трябвало да го заличат. „Четвърта част“ бе най-добре написаният раздел и както се оказа, един от най-ценните моменти от доста задоволителното засега възстановяване на Морс. Той прелисти назад страниците, за да се наслади отново на няколко от чудесните фрази. Великолепни наистина бяха съчетанията като „задоволяване на садистичния копнеж“, а още по-доброто — „сардонично безчувствие“. Но те означаваха много повече от това. Те изглежда подсказваха, че пристрастията на полковника май леко се бяха изместили. Докато в началото предубедеността му към лодкарите бе силно изразена, изглежда, че колкото по-нататък отиваше разказът, толкова по-силно нарастваше състраданието му към злощастния екипаж. Точно това ставаше и при Морс.

А беше толкова добра история! Така че не беше никак изненадващо, че из гробищата на XIX век полковникът бе изровил именно нейните голи кости сред стотиците други. Всички съставки бяха налице, за да се хареса тя на широката читателска публика, ако успееше само да се промъкне през вратата на популярността. „Красавицата и зверовете“ — ето какво представляваше по същество.

Поне както я беше видял полковникът.

За Морс, който отдавна бе отхвърлил сладникавите, безвредни утешения на общоприетата религия, удобството, предлагано на блудните души да приемат светото причастие, преди да бъдат

варварски обесени един по един, беше в странно несъответствие със забраната същите тези души да бъдат погребани на някое така наречено „свято място“. И това му напомни за един откъс, който някога бе представлявал част от умствения му багаж и чийто думи сега бавно си припомни. В „Тес от рода Дърбървил“ — самата Тес търси да погребее своето незаконно дете на мястото, където „копривата расте и където всички некръстени деца, прословути пияници, самоубийци и други...“ Как завършваше? Не беше ли — да! — „други от предполагаемо прокълнатите са положени“. Виж ти, виж ти! Малко плагиатство от страна на полковника. Трябвало е наистина да постави в кавички тази паметна фраза. Една дребна измама. Дали нямаше и други места, където си бе послужил с измама? Неволно може би? Само малко?

Заслужаваше ли си да се провери?

Плаващият параклис също интересувахе Морс, особено след като неотдавна бе прочел нещо за него в един брой на „Оксфорд таймс“. Смътно си спомни, че макар компанията „Оксфордски канал“ да давала редовно пари за неговото поддържане, корабчето, на което се помещавал, в крайна сметка потънало (подобно надеждите на лодкарите) и той бил заземен, така да се каже, през втората половина на века като постоянен параклис на „Хайт бридж стрийт“. А сега, след метаморфозите при последния си ремонт се бе превърнал във фирма за поставяне на двойни стъкла.

Без да се върне към началото на текста, Морс не можеше за момента да си спомни кои от другите членове на екипажа са били женени. Но се почувства добре, като научи, че жената на Олдфийлд подкрепила съпруга си и докрай делила с него радости и скърби. А „скърбите“ се бяха оказали доста потресаващи. Колко интересно също би било да научи нещо и за нейната съдба. Как му се искаше да бе имал възможност да поговори с нея още тогава. Получила (както може да се предположи) и ужасната картичка, адресирана до нея и предадена на свещеника под самата бесилка, тя сигурно е сметнала за абсолютно невъзможно да повярва, че нейният съпруг е могъл да извърши такова злодеяние. Но нейната роля в драмата е била съвсем малка. Само две появявания, първото от които завършило с пълно загубване на съзнание, а второто — с получаването на мъчително кратка бележчица от гроба. Морс кимна доста тъжно с глава. В наши дни би имало тълпи

от репортери от „Световни новини“, „Сънди мирър“ и останалите, разчепкващи живота на бедната жена и търсещи да изкопчат жизнено важна информация, като например дали е хъркал съпругът ѝ, дали е имал татуировки по горните или долни крайници, колко често са имали сексуални контакти или какъв е бил обичайният поздрав на любящия съпруг, когато се е завръщал от предишните си кръвожадни мисии.

Живеем в твърде изродено време, реши Морс. Все пак дълбоко в себе си осъзнаваше колко глупаво е да мисли това. Той самият наистина не бе по-добър от някои от тези ловци на материали за скандалната хроника. Току-що си бе признал, нали? — колко много на него самия му се искаше да интервюира мисис Олдфийлд и да поговорят за всичко, което тя вероятно е знаела. Ами (отрезвяваща мисъл!) ако тя е канила всеки от тях в кабината си, един след друг, поотделно и е искала по двадесет хиляди лири?

Обаче сега нямаше никаква възможност за интервю или разговор с нито една от двете... Но внезапно на Морс му хрумна, че може би има: „Пътувания и разговори на обратната страна на Земята“ на Самюел Картър. Това сигурно би могло да се окаже твърде интересен документ, нали? И (Морс се досети е особено удоволствие) той сигурно би могъл да се намери някъде по полиците на трите или четирите най-големи библиотеки в Обединеното кралство, най-изтъкнатата от които винаги ще си остане библиотеката „Бодли“.

Луис вече бе получил своята научно-изследователска задача; а и за втория му научен работник в тази област бе започнало да се натрупва работа: при наличието на „Оксфордски дневник“ на Джаксън и сега книгата на Картър... Полковникът беше ли правил справки е нея? Сигурно, предположи Морс — и това малко го разочарова.

Тази петъчна вечер Морс бе посетен както от сержант Луис, така и от Кристин Грийнъей, като последната внезапно бе променила решението си и бе наминала преди коктейла на площад „Уелингтън“. Не бе ѝ представлявало особена трудност. Тъкмо обратното.

Морс бе много щастлив.

ГЛАВА ДВАДЕСЕТА

Тези омразни личности, наричани изследователи на оригинални документи.

(Дж. М. Бари, „Милейди Никотайн“)

Както обикновено, когато ходеше в Оксфорд в събота, Кристин Грийнъуей стигна с колата до кръстовището „Пеъртрий“ и хвана градския автобус. Слезе в Корнмаркет, стигна пеша до Карфокс, зави надясно по „Куийнс стрийт“, продължи по оживената пешеходна зона до площад „Бон“ и веднага след сградата на магазина „Селфридж“ влезе в централната библиотека „Уестгейт“. Сред погрешните предположения, направени от главния инспектор Морс предишната вечер, бе и фактът, че за нея ще бъде просто детинска игра да измъкне микрофилма (така да се каже) на който и да е вестник, когато и да е отпечатан той, и след като проникне без никакво усилие в миналото, ще притежава необходимите технически умения и средства, за да извърши незабавно някои проучвания. Тя не му беше казала, че в „Бодли“, доколкото ѝ бе известно, изобщо не бяха снели на микрофилм цялата национална преса от XIX век, нито пък, че тя самата е от хората, които бяха в непрекъсната война с всички видове електрически машиналии. Тя просто се бе съгласила с него: да, щеше да е доста проста работа; и би се радвала да помогне — отново. Честно казано, това наистина бе така. Рано сутринта се бе обадила на нейна позната в отдела за справки на централната библиотека „Уестгейт“ и бе разбрала, че може да получи незабавно достъп до „Оксфордски дневник“ на Джаксън за 1859 и 1860 година. За колко време искаше да ги запази? Един час? Два? Кристин сметна, че един час ще ѝ стигне. От 10.30 до 11.30 часа преди обяд тогава? Може би Морс е бил прав през цялото време. Може би нямаше да е трудно. Не след дълго тя седеше на маслинено-зелен пластмасов стол на втория етаж в централната

библиотека в отдела за „Местна история и проучвания“ пред устройството за четене на микрофилми, наподобяващо до известна степен горната половина на телефонна будка на британската компания „Телеком“, а пред нея имаше вертикален плот с големина около половин метър, върху който в колонки, широки около пет-шест сантиметра, се появяваха фотографираните страници на вестника. Нямаше мъкнене и прелистване на доста трудните за ползване тежки подвързани свитъци с вестници. „Детинска игра“! Един млад услужлив библиотечен работник предварително бе нагласил копчетата с надписи „Фокусиране на изображението“, „Увеличение“, „Контролиране на светлината“ и Кристин само трябваше с дясната си ръка да върти една ръчка, за да преглежда с желаната от нея бързина страниците на „Оксфордски дневник“.

Въпреки всичко изпита облекчение, като разбра, че списанието бе седмичник, а не ежедневник. Много скоро откри колоните, отнасящи се до първия процес през август 1859 година. Започна да си води бележки за това, което бе открила, и също както се бе случило с Морс, интересът ѝ все повече и повече нарастваше. Когато привърши с проучването на втория процес през април 1860 година, бе вече напълно завладяна. Искаше ѝ се да се върне и да провери някои неща, но очите ѝ започнаха да се уморяват; когато буквите заподскачаха като редици войници, равняващи се надясно, тя реши, че е открила два факта, които можеше да се харесат на Морс. Така поне се надяваше. Прегледа набързо нахвърляните бележки, за да се увери, че после ще може да ги приведе в по-четлив вид, когато един делови разговор, водещ се само на три-четири метра зад нея на бюрото за справки, привлече вниманието ѝ.

— Да, опитах в архива на общината, но без особен успех.

— Тогава смятам, че най-добре е да опитате при градските архивисти. Те имат бюро на...

— Те ме изпратиха тук.

— О! — Телефонът иззвъня и момичето на информацията се извини и вдигна слушалката.

Кристин събра бележките си, изключи УЧМ (както изглежда наричаха монитора) и се приближи до бюрото.

— Вчера вечерта се запознахме — започна тя.

Сержант Луис ѝ се усмихна и поздрави:

— Здравейте.

— Изглежда имам повече късмет от вас, сержант.

— О-о! На мен винаги ми дава най-мръсната работа — не знам защо се хващам..., а освен това днес е почивният ми ден!

— И моят!

— Много съжалявам, че не можем да ви помогнем, господине — обади се момичето (тя се бе справила с още едно запитване). — Но ако няма следи и при архиварите...

Луис кимна.

— Е, все пак благодаря.

Той придружи Кристин до летящата врата и тогава на момичето от информацията му хрумна още нещо:

— Можете да опитате в полицейското управление на „Сейнт Олдейтс“. Чувала съм с ушите си, че доста документи и вещи са били прибрани от полицията през войната („Коя война?“ — промърмори Луис едва чуто). — И естествено, може би...

— Много благодаря!

— Те не са толкова услужливи обаче по отношение на широката публика — сигурна съм, знаете...

— О, да!

Но телефонът отново зазвъня и този път библиотекарката го вдигна, убедена, че е отпратила последния си клиент с мисия, която щеше да се окаже напълно безрезултатна.

Понякога Кристин се чувстваше малко неспокойна, когато беше сама на многолюдна улица; но изпита приятно усещане на закрила, докато вървеше обратно към Карфакс покрай плещестата фигура на сержант Луис, извисила се до и над нея. Градският часовник „Големият Том“ биеше 12 по обяд.

— Дали не бихте искали да пийнете нещо... — започна Луис.

— Не... не, благодаря. По принцип не пия много, а е и малко... малко е раничко, нали така?

Луис се ухили:

— Е, това не го чувам често от шефа! — Но се почувства облекчен. Не беше много добър във воденето на светски разговор и въпреки че тя изглежда беше една много приятна млада дама, той предпочиташе вече да се залови с работата си.

— Харесвате го, нали? Имам предвид шефа ви?

- Той е най-добрият в бизнеса!
- Така ли? — попита Кристин тихичко.
- Ще ходите ли довечера?
- Мисля, че да. А вие?
- Ако открия нещо, а това за момента е твърде съмнително!
- Човек никога не знае!

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ И ПЪРВА

От люлката до ковчега бельото е на първо място.

(Бертолт Брехт, „Опера за три
гроша“)

В края на осемдесетте години на нашия век помещенията на Главното управление на Градската полиция на „Сейнт Олдейтс“ основно се ремонтираха и разширяваха... и работата беше още в разгара си, когато тази съботна утрин сержант Луис влезе през главния вход. Органите на сигурността упорито съхраняваха йерархичната си структура и приятелствата между по-висшите и по-низшите чинове вероятно винаги си оставаха леко дистанцирани. Все пак поне доста добре познаваше главния началник на управлението Бел от времето, когато бяха в Кидлингтън и се зарадва, като го видя в сградата.

Да, естествено Бел щеше да помогне, ако можеше; посещението на Луис бе много навременно, защото много ъгли и кътчета току-що бяха разчистени и съдържанието на десетки шкафове и покрити с прах сандъци и касетки неотдавна бе излязло за първи път, откакто се помнят, на бял свят. Заповедта на Бел по този въпрос беше ясна: ако за някои документи възникнеше и най-малко съмнение, че си струва да бъдат запазени — да се запазят; ако не — да бъдат унищожени. Но странно, че досега почти всичко, което бе съвсем неотдавна преоткрито, изглеждаше потенциално ценно за някого; и в крайна сметка бе отделена една цяла стая, в която съхранените реликви и спомени от най-ранни времена — във всеки случай от 1850 г. насам — бяха безразборно нахвърляни на купчини, чакащи подходяща оценка от университетски историци, социолози, криминолози, местни исторически дружества и автори. Всъщност, доколкото на Бел му беше известно, в стаята сега се намира офицер Райт. Тя извършва предварително най-общо каталогизиране и ако Луис иска да хвърли един поглед...

Като обясни, че това е обедната ѝ почивка, офицер Райт, доста приятна около 25-годишна брюнетка, продължи да яде сандвичите си и да пише коледни картички. С едно махване на ръка тя разреши на Луис достъп до всеки ъгъл на стаята, където би пожелал да търси, след като той накратко бе изложил мисията си.

— Цялата е ваша, сержант. Или поне бих искала да е така!

Луис разбра какво имаше предвид тя. Морс му бе дал екземпляр от произведението на полковника (няколко допълнителни копия бяха оставени в отделението), но за момента Луис не виждаше дори и най-малка възможност да открие някаква връзка между нещо, случило се през 1860 година, и хаотичните купища от кутии, папки, чували, касетки и лежащите наоколо купища избелели с изрѳани краища документи. Честно казано, личеше си, че сортирането бе започнало, тъй като петдесетина жълтеникаво-кафяви етикета с написани на тях дати бяха поставени върху доста по-спретнатия конгломерат от материали, отделен от останалите и подреден в някакво подобие на хронологична последователност. Но напразно Луис търсеше сред тези етикети 1859 и 1860 година. Струваше ли си да прегледа набързо останалата част?

В 1.45 часа след обяд, след оказалото се доста продължително търсене, Луис тихичко подсвирна.

— Намерихте ли нещо?

— Знаете ли нещо за това? — попита Луис. Бе извадил от един от сандъците за чай очукана и напукана кутия, дълга около петдесет сантиметра, широка тридесетина сантиметра и дълбока около двадесет. Малка кутия, както и да я погледнеш, която би могла да се носи без особено усилие поради наличието на месинговата плочка с дължина около десетина сантиметра в средата на капака ѝ, с красиво оформена закръглена от едната страна дръжка, също от месинг. Но това, което веднага впечатли Луис — и го изпълни със странно вълнение — бяха гравирани върху тясната плочка инициали: „Дж. Д.“! Луис не бе прочел тъничкото книжле с особено внимание (или особен интерес, ако трябва да бъдем откровени), обаче ясно си спомняше двата „куфара“, които Джоана бе взела със себе си на корабчето, същите, които, както може да се предположи, били намерени в каютата след арестуването на екипажа. До този момент Луис бе имал бегла представа за вида „куфари“, които можеше да се

видят пред оксфордските колежи при пристигането на студентите. Но със сигурност се споменаваше, че Джоана ги е носила, нали? А доста изтърканият вид на дръжката показваше, че тази кутия е била носена, и то често. А и името на първия съпруг на Джоана започваше с „Д“!

Полицайката се доближи и коленичи до кутията. Двете мънички кукички, по една от всяка страна на капака, лесно се движеха, а и ключалката отпред бе отворена, защото капакът се повдигна и разкри малка брезентова чанта върху зелената плюшена подплата, а на нея имаше избродирани с избелели жълти вълнени конци, същите инициали като на кутията.

Луис подсвирна още веднъж. По-силно.

— Може ли — можем ли...? Едва успяваше да прикрие вълнението в гласа си и полицайката спря изпълнения си с любопитство поглед върху него в продължение на няколко секунди, преди да изтръска леко върху пода съдържанието на чантата: малък ръждясал ключ, джобен гребен, метална лъжица, пет копчета за рокля, кукичка за плетене, пакет игли, две деликатни наглед обувки без токове и чифт дамски памучни гащи с крачоли. Луис, смаян и невярващ на очите си, поклати глава. Някак си предпазливо повдигна обувките, сякаш подозираше, че могат да се разпаднат, после само с палеца и показалеца хвана гащите!

— Мислите ли, че бих могъл да взема обувките и тъ-тъ-тъ...? — попита той. Офицер Райт още веднъж го погледна развеселена и с любопитство. — Няма страшно — добави Луис. — Не са за мен.

— Не са ли?

— Морс — работя за Морс.

— Предполагам искате да ми кажете, че на старини е развил фетишизъм към дамски гащи.

— Познавате ли го?

— Бих искала да е така!

— В болница е, страхувам се...

— Всички казват, че прекалено много пие!

— Е, може би малко повече от нужното.

— Смятате ли, че го познавате добре?

— Никой не го познава чак толкова добре!

— Трябва да се подпишете за тях...

— Донесете книгата!

— ... и да ги върнете.

Луис се ухили.

— Малко ще са ми малки във всеки случай, нали? Имам предвид обувките.

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ И ВТОРА

Не предприемайте действия заради едно име! Името е несигурно нещо, не можете да разчитате на него!

(Бертолт Брехт, „Човекът е човек“)

През същата тази събота, когато сержант Луис и Кристин Грийнъуей бяха жертвали свободното си време заради него, самият Морс започваше да се чувства отново добре. А и изследваше нови територии, тъй като след обяд му съобщиха, че вече е свободен да скита на воля по коридорите. Така в 2.30 часа той стигна до дневната — помещение, обзаведено с фотьойли, цветен телевизор, кегли на маса, библиотека и голям куп списания. Най-горе в купчината, както забеляза Морс, се намираше един брой от списанието „Кънтри лайф“, излязъл преди девет години (щяха да станат девет през август). Стаята беше безлюдна и след като старателно се увери, че теренът е чист, Морс постави една от трите книги, които носеше, на дъното на съда, предназначен за книжни отпадъци: „Синият билет“ не бе му донесла нищо друго освен притеснение и унижение и сега незабавно се почувства като поклонник, освободил се от чувалите с греховете си.

Повърхността на телевизора изглеждаше изцяло гладка, без ни най-малка следа от какъвто и да било ключ, вдлъбнатина или копче, с което да го приведе в действие; така че Морс се настани в един фотьойл и отново спокойно започна да размишлява за Оксфордския канал.

Въпросът за съдебните заседатели, разбира се, не е бил „Кой е извършил престъплението?“, а само „Задържаните ли са го извършили?“, докато за полицаи като него въпросът винаги си оставаше първия. И така, докато седеше там, той се осмели да се запита честно: „Добре, ако лодкарите не са го направили, кой го е направил?“ Все пак, ако това сега беше ключовият въпрос за съдията,

Морс не си представяше, че делото би могло да продължи дори и минута повече; защото чисто и просто отговорът бе, че нямаше и най-малка представа кой би могъл да е. Това, с което би могъл да се заеме умът му обаче, бе грижливото обмисляне на въпроса за вината на лодкарите. Или тяхната невинност...

Квартет от въпроси в такъв случай.

Първо: Дали наистина съдебните заседатели са били убедени, без сянка от съмнение, че лодкарите са убили Джоана Франкс? Отговор: не. Нито късче неопровержимо доказателство не е било приведено от обвинението въз основа на твърди свидетелски показания за убийство — а именно по точка убийство лодкарите са били провъзгласени за виновни.

Второ: Истина ли е, че на подсъдимите им е била предоставена исконната „презумпция за невинност“ — неписаната слава на британската правна система. Отговор: категорично не. Предварително създадени мнения — при това напълно отрицателни — се ширели още със започването на първия процес и отношението на съдебните служители, както и на широката общественост се изразявало през цялото време в неприкрито презрение и отвращение към недодялания, почти неграмотен, невярващ в Бога екипаж на „Барбара Брей“.

Трето: Истина ли е, че лодкарите или някои от тях вероятно са били виновни за нещо? Отговор: почти сигурно да; и (в разрез със съдебното решение) — най-вероятно виновни по двете оттеглени обвинения — за изнасилване и кражба. Най-малко не липсваха доказателства, които да наведат на мисълта, че мъжете са изпитвали силна похотлива страст към тяхната пътничка и несъмнено съществуваше реална възможност, че и тримата — и четиримата? — са търсили да натрапят задирията си на злочестата (макар и сексуално предизвикателна) Джоана.

Четвърто: Съществувало ли е широко разпространено обществено мнение (дори и ако доказателствата са били незадоволителни, дори и ако съдебните заседатели са били прекалено предубедени), според което присъдата е била приемлива, „неоспорима“, както някои от наръчниците по право предпочитат да я наричат? Отговор: не, хиляди пъти не!

Морс чувстваше, че сега почти би могъл да определи главната причина за своето безпокойство. Това бяха всичките тия разговори,

чути и надлежно регистрирани, между главните герои в случката: разговори между екипажа и Джоана, между екипажа и други лодкари, между екипажа и различни пазачи на шлюзове, собственици на кейове и полицаи — във всички тях сякаш имаше нещо нередно. Нередно, в случай че бяха виновни. Като че ли бяха дали сюжет с убийство на някой неопитен драматург и той бе започнал да пише страница след страница с неподходящи, заблуждаващи и от време на време противоречиви диалози. Защото на моменти изглеждаше сякаш Джоана Франкс е отмъщаващата фурия, а екипажът — просто жертва на нейната фатална власт.

Освен това поведението на Олдфийлд и Масън след убийството бе за Морс непрекъснато източник на огромна изненада и беше трудно да разбере защо защитата не се бе опитала да набие в главите както на съдията, така и на съдебните заседатели крайната неправдоподобност на това, което те уж направили или казали. Естествено известни са случаи, когато някой психопат извършва напълно неразумни и безотговорни действия. Но тези мъже не са били квартет от психопати. И преди всичко за Морс бе твърде странно, че дори след като (както се твърдеше) екипажът бе успял някакси и поради някакви причини да убие Джоана Франкс, членовете му още продължавали — около 24, дори 36 часа по-късно — да се наливат с алкохол, да проклинат и пращат душата ѝ по дяволите. Морс бе познавал много убийци, но никога нито един не се бе държал така — и дума да не става за четирима. Не! Просто нещо не се връзваше, изобщо не се връзваше. Не че имаше значение — съвсем не — след всичките тези години.

Морс отметна корицата и зачете показалеца на дебелия том, регистрирал злодеянията на жителите на Шропшър от миналия век и погледът му се спря на „Канал Шропшър“. Бавно отвори на индекса за страниците и се зачете в параграфа, при това с нарастващ интерес. (Браво, мисис Луис!) Авторът все още бе ужасно оплетен в усукания си стил, все още не бе в състояние да нарече лопатата нищо друго освен инструмент за копаене с широко острие, но посланието бе достатъчно ясно:

„При такава разпространеност на престъпността по каналите едва ли може да се смята за източник на изненади

фактът, че се срещат многобройни опити за заобикаляне на закона от страна на много лодкари по отношение на такива въпроси като регистрацията на имена, както на тези на корабите, чиито екипажи са те, така и техните лични такива. Особено що се отнася до последната от тези измами, ние откриваме, че много от работещите както на вода, така и на кейовете имали двойни имена и често са били значително по-добре известни с техните «прозвища», отколкото с кръщелното си именуване. Поради разнообразни социологически причини (някои от които все още подлежат на анализ) може без особени колебания да се предположи, че лодкарите в голямото си мнозинство вероятно били потенциално предразположени към постоянно извършване на престъпления и може да се твърди със сигурност, че тяхната професия (ако може да се нарече такава) предоставяла изключителни възможности за реализирането на такъв потенциал. Понякога продавали част от товарите, като заменяли например количество въглища с равностойно количество парчета скали или камъни. Често попадаме на регистрирани случаи (вж. спец. SCL, Комисия за каналите и водните източници, 1842, том IX; стр. 61 — 64, 72 — 75, 83 — 86 и др.) членове на екипажи да са консумирали от товарите със скъпи вина и уиски, като впоследствие напълвали изпразнените бутилки с вода. Данъчните служители също невинаги, изглежда, са били невинни в тези дела и от време на време можело да бъдат подкупени, за да си затварят очите...”

Очите на Морс също започнаха да се затварят и той остави книгата настрана. И така се стигна до заключението: лодкарите са куп мошеници, които често задигат части от товарите. Следователно Уолтър Таунс, известен още като Уолтър Торолд, и останалите са мошеници. Всичко е толкова просто — когато знаеш отговора. Може би всичко ще бъде така един ден, в голямата компютърна библиотека на небето, когато проблемите, занимавали безброй поколения мъдреци

и философи, ще получат отговор веднага след въвеждане на въпросите чрез някаква небесна клавиатура.

Младежът с преносимата система влезе, кимна на Морс, взе отнякъде малко дистанционно управление за телевизор и започна да сменя канал след канал с непостоянство, което вбеси Морс. Беше време да се върне в отделението. На излизане очите му механично зашариха по шкафа за книги и той се спря. Там, на най-долния ред, едно до друго бяха заглавията „Викторианският Бенбъри“ и „Оксфорд (Железопътни центрове — справочник)“. След като измъкна и двете, тръгна обратно. Може би ако човек си отваряше очите, изобщо нямаше нужда от специални монитори.

Уолтър Алджернон Грийнъуей се опитваше, без особен успех, да се справи с кръстословицата в „Оксфорд таймс“. Не владееше особено това умение, но то винаги го бе привличало и когато предния ден бе наблюдавал как Морс направи кръстословицата в „Таймс“ за около 10 минути, обзе го завист. Морс се бе настанил обратно в леглото си, когато Грийнъуей (известен сред приятелите си като Уоги) се обади:

— Много сте добър на кръстословици!

— Горедолу.

— Знаете ли нещо за крикета?

— Не много. Какво е обяснението?

— Известното откриване на резултата на Брамън.

— С колко букви?

— Шест. Гледах Брамън през 48-ма. Тогава той откри резултата.

— Аз не бих се насочил към крикет — каза Морс. — Просто си спомнете за Уолт Дисни.

Грийнъуей облиза върха на молива си и се замисли.

— Кой е съставителят на кръстословицата тази седмица? — попита Морс.

— Някой си на име Кихот.

Морс се усмихна. Какво съвпадение, нали?

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ И ТРЕТА

Всичко, което човечеството е направило, измислило, постигнало или било, всичко лежи, магически съхранено, в страниците на книгите.

(Томас Карлайл)

Embarras de richesses^[1] — и цял ден да бе обикалял сред лавиците на местната библиотека в Самъртаун, Морс не би могъл да избере други две книги с по-познавателен характер.

Първо, от „Викторианският Бенбъри“ се сдоби с информацията, че към 1850 година дългите маршрути с пощенски коли през Бенбъри за Лондон били изоставени благодарение почти изцяло на новата железопътна линия от Оксфорд до столицата. Обаче като непосредствен резултат от това обслужване броят на колите между Бенбъри и Оксфорд (само на двадесет мили на юг) всъщност се увеличил и през 1850-те и 1860-те години имало редовен и ефективен транспорт между Оксфорд и Бенбъри. Освен това авторът даваше пълни подробности за пощенските коли, движили се въпросния ден за които Джоана Франкс положително се е била осведомила: със сигурност през първата половина на следващия ден, три пъти е можело да се видят пощенски коне, галопиращи на юг, возещи взетите от страноприемницата „Суон“ в Бенбъри пътници до страноприемницата „Ейнджъл“ на главната улица в Оксфорд. За сумата от два шилинга и един пенс. Още по-интересно за Морс беше положението, отнасящо се за самия Оксфорд, където влакове за Падингтън, според втория реферативен труд, били далеч по-чести и по-бързи, отколкото си бе представял. И както може да се предположи, на самата Джоана ѝ е била предоставена точно същата информация в Бенбъри в тоя съдбоносен ден: не по-малко от десет влака дневно, тръгващи в 2.10, 7.50, 9.00, 10.45, 11.45, 12.55, 14.45, 16.00, 17.50 и 20.00 часа. Embarras de choix.^[2] Естествено цените на билетите изглеждали малко солени —

за първа, втора и трета класа—съответно 16, 10, и 6 шилинга, за едно разстояние, малко по-дълго от 60 мили. Но достатъчно безпристрастният историограф на оксфордските железници бе прибавил факта, че също така са се движили три пощенски коли на ден, поне до 1870-те, извършващи сравнително бавно пътуване до Лондон през бариерите на Хенли и Рединг: каретите „Бленхайм“ и „Уелският принц“, тръгващи в 10.30, а „Съперникът“ — час по-късно, и цените на билетите били с „цял шилинг“ по-ниски от третокласните билети за влак. И къде е била последната им спирка в столицата? Беше невероятно. Еджуеър роуд.

Така че в продължение на няколко минути Морс се опита да види нещата през погледа на Джоана — една Джоана, която (той нямаше причини да не вярва в това) е била *in extremis*.^[3] Пристигнала в Бенбъри по-късничко вечерта, тя би трябвало бързо да е схванала положението. Никакъв шанс да хване нещо веднага, но налице е била възможността да прекара нощта в Бенбъри, може би в една от кръчмите по кея. Не първокласен хотел с четири звезди, но все пак приличен и сигурен подслон за не повече от два шилинга или там някъде. После — една от пощенските коли до Оксфорд на другата сутрин; книгата споменаваше една в 9.30, пристигаща в Оксфорд около 13.00 часа. Това би означавало да хване без никакви усилия влака в 14.45 за Падингтън или един от следващите три влака в случай на злополука с конете. Съвсем просто! Ако в крайна сметка твърдо е била решила да избяга завинаги от мъчителите си, положението е било ясно. За нощувка — два шилинга, два шилинга и един пенс струвало пътуването с пощенската кола, шест шилинга за билета за трета класа с влака; значи, че за около десет шилинга и се е предлагала последна възможност да спаси живота си. Би могла да го направи без особено усилие, без особени разходи.

Но не го е направила. Защо? Според общоприетото твърдение тя нямала нито пени на свое име, дума да не става за половин гвинея. Не е ли имала нещо, което да продаде или заложи? Не е ли имала ценности у себе си? Какво е имала в своите две кутии? Нищо, което да има някаква стойност? Защо тогава, ако това е било така, изобщо е съществувало и най-малкото подозрение за кражба? Морс бавно поклати глава. О, боже! — как му се искаше да погледне за малко в една от тия кутии!

Беше време за чай, а Морс не знаеше, че желанието му вече е изпълнено.

[1] (фр.) — Затруднение вследствие изобилие (бел. Ред.) ↑

[2] (фр.) — Затруднение в избора (бсл.ред.) ↑

[3] (лат.) — В крайно затруднено положение (бел. Прев.) ↑

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ И ЧЕТВЪРТА

Magnus Alexander corpore parvus erat. (Дори Александър Велики не е отговарял на изискванията за ръст, за да стане полицай).

(Латинска поговорка)

Нормално смените на сестринския персонал на болницата „Джон Радклиф 2“ бяха: първа (7.45 — 15.45), втора (13.00 — 21.30) и нощна (21.00 — 8.15). По-скоро нощна, отколкото дневна птица, Айлийн Стантън не споделяше нито едно от ширещите се възражения срещу нощната смяна. По рождение с темперамент, леко обاغрен от меланхолия, тя бе може би естествено чедо на мрака. Но специално тая седмица бе необикновена. И тоя ден тя беше втора смяна.

Омъжена на 19 години и разведена на 20, сега, пет години по-късно, тя живееше в Уонтидж с един мъж, 15 години по-стар от нея, който бе празнувал 40-ия си рожден ден предишната вечер (оттук и разместването). Празненството бе вървяло великолепно, докато тъкмо след полунощ самият рожденик не бе замесен в покъртително малко юмручно сбиване заради нея! По филмите и по телевизията, след като е повален в безсъзнание от яростен удар с железен прът, героят трябва само за момент да поразтрие удареното място, преди да възобнови мисията си. Но в живота, както знаеше Айлийн, не беше така — много по-вероятно бе жертвата да се окаже накрая в интензивното отделение — с мозъчно увреждане при това. Доста по-жестоко. Като снощи (тази сутрин!), когато мъжът, с който живееше, го цапнаха по лицето, горната му устна драматично се разцепи и един от горните му зъби се счупи до корена. Не беше добре за външния му вид, за гордостта му, за празненството, за Айлийн или за когото и да било. Изобщо не беше добре! За п-ти път тя се връщаше мислено към инцидента, докато караше към Оксфорд. Паркира своето ябълково-зелено „Метро“ на паркинга на болницата с табела „Само за персонала“ и слезе до

гардеробната в сутерена да се преоблече. Знаеше, че връщането в отделението щеше да ѝ подейства добре. Досега бе успяла доста лесно да избегне да се забърка в каквито и да са емоционални връзки с пациентите си и това, което ѝ се искаше за момента, бе да изпълнява предано задълженията си на медицинска сестра през следващите няколко часа, да забрави предишната вечер, когато бе пийнала малко повече и бе флиртувала доста открито с мъж, когото срещаше за първи път. Никакво главоболие от препиването, въпреки че изведнъж се запита дали пък всъщност нямаше махмурлук, който просто не бе забелязала сред другите душевни вълнения. Както и да е, време беше да забрави собствените си неприятности и да се заеме с чуждите.

Тя забеляза Морс (и той нея), когато той отиваше към дневната; наблюдава го как се връща след половин час и прекарва останалата част от следобеда в четене. Книжен тип, изглежда. Обаче приятен; може би ще отиде да си поговори с него, щом той затвори книгата си. Което той не направи.

Наблюдава го отново в 19.40, докато се наместваше и облягаше на възглавниците. А по-специално наблюдаваше жената, която седеше до него — в тъмносиня рокля, със златисти и кестеняви проблясъци в косите, с правилно и с дребни черти лице, наклоняващо се леко напред, докато говореше с него. На Айлийн двамата ѝ се сториха преливащи от желание да разговарят помежду си — толкова различен беше техният начин на общуване от сухите разговори, витаещи над много болнични посещения.

Докато ги наблюдаваше, жената на два пъти посред оживения диалог докосна с върхчетата на тънките си жилести като на музикант пръсти ръкава на ярката му пижама. На Айлийн ѝ бяха ясни тоя вид жестове! Ами Морс? Той също мазно полагаше усилия да я впечатли, сполучливо съчетал щастливо нагласена полуусмивка и поглед, настойчиво прикован в нейните очи. О, да! Тя разбираше чувствата на всеки от тях — гадна двойка лигльовци! Но знаеше, че им завижда, особено на жената — тая многознайница, дъщерята на Уоги! От няколкото си разговора с Морс, тя бе установила, че начинът му на разговаряне е толкова интересен, а може би, помисли си тя, и животът му също! Бе познавала само няколко други мъже като него — мъже, които притежаваха пленителни познания по архитектура, история, литература, музика — „всички неща“, по които бе открила, че копнее

през последните няколко години. Изведнъж почувства огромно облекчение, че нейният четиридесет годишен любим с подути устни нямаше да може да я целува довечера!

Един мъж (осъзна тя в тоя момент) стоеше търпеливо пред бюрото.

— Какво обичате?

Сержант Луис кимна, като гледаше към нея.

— Специални инструкции. Трябва да докладвам на тукашния шеф всеки път, когато нося на главния инспектор найлонови торбички с експлозив. Вие сте шефът тая вечер, нали?

— Не съдете много строго сестра Маклийн!

Луис се наведе напред и каза тихо:

— Не аз — той! Казва, че е свадлива, проклета, дърта... дърта еди-каква си!

Айлийн се усмихна.

— Понякога не е много тактична.

— Той е, ъ-ъ... — изглежда, че има посещение в момента.

— Да!

— Може би е по-добре да не ги прекъсвам, нали? Понякога страшно се ядосва.

— Така ли?

— Особено ако...

Айлийн кимна и вдигна поглед към добродушното лице на Луис. Почувства, че мъжете не бяха толкова лоши, колкото бе започнала да смята, че са.

— Що за човек е инспектор Морс? — попита тя.

Кристин Грийнъуей се изправи и Морс изведнъж осъзна, докато тя стоеше толкова близо до леглото, колко е дребна въпреки обувките с високи токове, които обикновено носеше. Спомни си думите, които бе прочел отново толкова наскоро: „...дребничка и привлекателна фигура, облечена в тъмносиня рокля...“

— Колко сте висока? — попита Морс, докато тя пригладваше роклята си надолу по бедрата.

— Не искате ли по-скоро да попитате колко съм ниска? — Очите й пробляснаха сякаш му се подиграваха. — Без обувки съм метър и

петдесет и шест. За вас този един сантиметър над петдесет и пет може да не е от значение, но за мен е. Винаги нося високи токове, така че обикновено се докарвам до нормален ръст. Около метър и шестдесет.

— Кой номер обувки носите?

— Трети. Не ще може да си пъхнете крака в тях.

— Имам много хубави крака — каза Морс сериозно.

— Мисля, че трябва да се безпокоя повече за баща си, отколкото за вашите крака — прошепна тя тихо, като докосна ръката му отново и Морс на свой ред за момент постави леко лявата си ръка върху нейната. И за двамата това бе миг, изпълнен с вълшебство.

— Ще проверите ли?

— Няма да забравя!

После веднага си тръгна и само ароматът на някакъв скъп парфюм остана да витае около леглото.

— Просто се чудя — каза Морс, почти разсеяно, докато Луис заемаше мястото на Кристин в пластмасовия стол — просто се чудя кой номер обувки е носила Джоана Франкс. Допускам, разбира се, че са имали номера на обувките по онова време. Това не е съвременно изобретение като женските чорапогащи, нали? Номерата на обувките имам предвид. Как смяташ, Луис?

— Искате ли да ви покажа точно кой номер е носила, сър?

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ И ПЕТА

Тези, които не са в състояние да извършат големи престъпления, не могат лесно да подозират и другите в такива.

(Ла Рошфуко, „Максими“)

Колегите на Морс от полицията неизменно му приписваха висока интелигентност от вида, който рядко изплува на повърхността в потока на човешките дела и който почти винаги му даваше над миля преднина при започване на което и да е криминално разследване. Каквато и да бе истината по този въпрос, самият Морс знаеше, че една дарба никога не бе притежавал — умението да чете бързо. Следователно трябва да се отбележи, че тая вечер той употреби невероятно много време, след като Кристин и Луис си бяха отишли, млякото „Хорликс“ изпито, хапчетата взети и инжекцията поставена, да прочете фотокопираните колони от списанието на Джаксън „Оксфордски дневник“. Кристин не бе споменала, че след като написаните на ръка бележки ѝ се бяха сторили незадоволителни, тя се бе върнала в Централната библиотека в ранния следобед и бе успяла да убеди един от далечните си познати да ѝ разреши да пререди опашката и да преснима материалите направо от обемистите оригинали. Не че Морс, дори и в случай, че знаеше, би демонстрирал някаква изключителна благодарност. Една от неговите слабости бе склонността му да приема лоялността, без изобщо някога истински да разбира, и дума да не става да оцени, жертвите, които тя често изискваше.

В детството си, когато го развеждаха по разни археологически обекти, Морс никога не бе могъл да сподели изблиците на нечие фанатизирано превъзнасяне пред няколко разпадащи се римски тухли. Дори по онова време не самите материални археологически находки, а писаното за тях бе възбудило любопитството му и бе допринесло за последвалото негово възхищение от древния свят. Трябваше да се

очаква следователно, че макар и твърде необикновеното откритие на Луис да бе единственото и най-драматично постижение в мнимия процес, тъжната гледка на чифт съсухрени обувки и още потискащият чифт смачкани дамски гащи ще охладят малко ентусиазма на Морс. Поне за момента. Що се отнася до даровете, получени от Кристин обаче, колко чудно привлекателни и навеждащи на размисъл бяха те!

От данните във вестниците скоро стана ясно, че полковникът не бе пропуснал нито една очевидно значима подробност. Все пак, както при повечето криминални случаи, именно на пръв поглед незначителни, случайни, почти нямащи никаква връзка помежду си подробности можеха да променят в един миг тълкуването на установени факти. А тук имаше доста подробности (неизвестни на Морс досега), които го караха да повдига вежди на повече от милиметър нагоре.

Първо, като четеше между някак замазаните редове на фотокопираните материали, му ставаше доста ясно, че обвинението в кражба вероятно било оттеглено при първия процес поради факта, че свидетелските показания (наличните) сочели предимно младежа Уотън, следователно било необходимо завеждането на индивидуално дело, и то срещу малолетен. Ако някой от останалите членове на екипажа е бил замесен, то най-вероятно това е бил Таунс (човекът, депортиран в Австралия) и съвсем сигурно очевидно никакви доказателства не могли да бъдат приведени против двамата впоследствие обесени за убийство мъже. Тогава какво би могло да бъде това нещо, което с жаден поглед младежът е търсил да открадне от багажа на Джоана Франкс? Свидетелските показания не даваха никакъв ясен отговор. Но положително имаше едно нещо, по което крадците предимно си падаха, независимо дали през 1859 или 1989 година: парите.

М-м-м...

Второ, съществуваша достатъчно доказателства от онова време, които навеждаха на мисълта, че именно Джоана вероятно е издържала семейството при втория си брак. Каквото и да бе я накарало да се влюби силно в Чарлз Франкс, коняр от Ливърпул, именно Джоана бе молила настоятелно новия си съпруг да не пада духом по време на сполетелите ги неудачи през ранните месеци на техния брак. Откъс от

писмо до Чарлз Франкс всъщност бе прочетено в съда вероятно (както Морс виждаше нещата) в подкрепа на факта, че по-скоро Чарлз, изглежда, е бил на ръба на психическо разстройство, обратно на твърденията на лодкарите, че Джоана е била побъркана:

„С голямо съжаление, мили ми съпруге, прочетох страшно несвързаното ти писмо — моля те, скъпи, бори се срещу това, което, страхувам се, те чака, ако не успокоиш изтерзания си ум. Загубата на разума е ужасно нещо и ще разбие нашите надежди. Бъди силен и знай, че скоро ще бъдем заедно и добре осигурени.“

Трогателно и красноречиво писмо.

Дали и двамата не са били малко неуравновесени?

М-м-м...

Трето, различни клетвени показания от двата процеса ясно говореха, че макар и „лелящите“ лодки да са работели най-добре при стриктното привеждане в действие на комбинацията „двама на вахта — двама свободни“, на практика доста често четиримата членове на такъв екипаж размятаха дежурствата си, за да угодят на лични предпочитания или изисквания. Или похотливи желания може би? Морс след това прочете с повишен интерес доказателствата, приведени в съда (къде сте, полковник Денисън?), че Олдфийлд, капитан на „Барбара Брей“, е платил на Уолтър Таунс шест шилинга, за да поеме от него трудната задача да „прекара“ лодката през тунела при Бартън. Морс кимна с глава: въображението му вече го бе пренесло там.

М-м-м...

Четвърто, показанията като цяло силно навеждаха на мисълта, че през първата половина от пътуването Джоана се е чувствала напълно щастлива в компанията на лодкарите по време на различните спирания: хранела се на една маса с тях, пиела с тях, смеела се заедно с тях на шегите им. Шегите намалели обаче през втората част на пътуването, когато, както прокурорът бе подчертал неведнъж, Джоана се бе проявила като безпомощна, злочеста душа, зовяща (на моменти в буквалния смисъл) за помощ, съчувствие, закрила, милост. И един съдбоносен и драматичен факт: колкото повече се увеличавало

алкохолното опиянение на екипажа, толкова по-трезва ставала Джоана, а представените пред съда показания на съдебния лекар бяха неоспорими: никакви следи от алкохол не били намерени в кръвта ѝ.

М-м-м...

Морс продължи да подчертава със синя химикалка разнообразните и най-любопитни препирни, които съдебният репортер на „Оксфордски дневник“ бе сметнал, че си струва да запише:

— Ще пийнеш ли нещо? (Олдфийлд)

— Не, нямам желание! (Блоксъм)

— Той вече си свърши работата с нея тая вечер и аз ще направя същото, иначе ще я...! (Олдфийлд)

— Проклетата да е и да върви по дяволите тая жена! Нищо не мога да направя, ако се е удавила! (Олдфийлд)

— Рече, че ще го напрати одева и сега сякаш го е напратила баш, както трябва. (Масън)

— Дано м-та к-ва се пържи в ада! (Олдфийлд)

— Проклетата да е тая жена! Какво знаем за нея? Щом като е искала да се удави, защо ние трябва да си имаме всичките тия неприятности? (Таунс)

— Ако той ще свидетелства срещу нас, то ще е за друго, не за жената! (Олдфийлд)

М-м-м...

Макар и цитирани произволно, непоследователно, неподредени хронологически, тези извадки от процесите особено засилиха пораншното убеждение на Морс, че това не са коментари, които човек би очаквал да чуе от убийци. Нормално се очакваше известна доза срам, угризения, страх — да! — дори в някои случаи тържествуване и ликуване вследствие извършеното деяние. Но не — не! — не и бушуващите гняв и ненавист, непрекъснато изпитвани от лодкарите в часовете и дните, след като Джоана бе срещнала смъртта си.

И в заключение имаше още един важен пасаж в показанията, който полковникът не беше цитирал. Очевидно твърдението бе на Олдфийлд: в около четири часа през онова съдбоносно утро лодкарите всъщност настигнали Джоана — последната в състояние на силно умствено разстройство — като той и Масън успели да открият местонахождението ѝ само благодарение на изтерзаните викове, с които зовяла името на съпруга си: „Франкс! Франкс! Франкс!“ Освен

това, твърди Олдфийлд, той всъщност успял да я убеди да се върне на корабчето, въпреки че признава, че доста скоро тя отново скочила на брега (отново!), за да поеме пак пеша по утъпканата пътека за теглене на корабите. После, според Олдфийлд, двама от тях, той и Таунс тоя път, пак слезли на брега, където срещнали друг потенциален свидетел (споменатия в книгата на полковника Доналд Фавант). Но на лодкарите не им повярвали. По-специално тая втора среща на пътеката послужила за унищожителни нападки от страна на обвинението: в най-добрия случай това са обърканите спомени на безнадеждно пияни умове, а в най-лошия — измишльотини на закоравели убийци! Да! Точно тоя тип коментари през цялото време безпокояха чувството на Морс за справедливост. Като полицаи той имаше само основни познания по английско право, но бе пламенен привърженик на презумпцията за невинност до доказване на противното. Това бе основен принцип не само на действащия правов ред, а и на естествената справедливост...

— Удобно ли ви е? — попита Айлийн, като автоматично опъна гънките на чаршафите.

— Мислех, че смяната ви е свършила.

— Тъкмо си тръгвам.

— Глезите ме.

— Обичате да четете, нали?

Морс кимна:

— Понякога.

— Най-много от всичко ли обичате да четете?

— Ами предполагам, че понякога повече обичам музиката.

— Значи, ако четете книги и грамофонът е пуснат...

— Не мога да се наслаждавам и на двете едновременно.

— Но най-много обичате тия две неща?

— Като изключим вечеря на свещи с жени като вас.

Айлийн поруменя, бузите ѝ изведнъж станаха червени като на умирация полковник.

Преди да заспи тая вечер, Морс плъзна ръка в нощното шкафче и си наля малко скоч; и докато бавничко посръбваше, светът изведнъж му се стори не чак толкова лошо място...

Когато се събуди (по-скоро беше събуден) на следващата сутрин (неделя), той се изуми, че бе му отнело толкова време да прозре една

очевидна истина. А обикновено скоростта на мисловните му процеси не изоставаше от тази на светлината.

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ И ШЕСТА

Сега има закон, написан в най-мрачната от книгите на живота, и той е следният: ако погледнете нещо деветстотин деветдесет и девет пъти, няма нищо страшно, ако го погледнете за хиляден път, има огромна опасност да ви се стори, че го виждате за първи път.

(Г.К.Честъртън, „Наполеонът от Нотинг Хил“)

Същото важи и за кръстословиците, нали? Седите и размишлявате все по-дълбоко и по-дълбоко върху някое непонятно обяснение и не стигате до никъде. Отдръпнете се обаче по-назад! — и още по-назад! — и отговорът ще закрепчи с подигравателно тържество. Онези обувки, разбира се... обувките, в които дълго се бе взирал и всъщност не бе видял.

Морс тръпнеше в очакване на края на сутрешното си очищение, за да прочете отново и отново произведението на полковника, като се връщаше бавно и с наслада на отделни места — винаги бе правил така като дете, когато методично изяждаше белтъка, докато му останеше само златния кръг на жълтъка, в който накрая да потапя с пресметната прецизност пържените картопки.

Как точно бе формулирано това в доклада по делото? Да, кимна Морс: когато Чарлз Франкс погледнал тялото, той го разпознал, колкото и ужасно обезобразено да било, по малко петънце зад лявото ухо на съпругата си, белег, за който само родител или любовник би могъл да знае. Или мошеник. О, боже, дали въобще някога преди в английските съдилища се е извършвала идентификация на труп въз основа на толкова незначително доказателство? Това е не само прекалено незначителен физически недостатък на място, където никой друг не би подозирал съществуването му, но недостатък, който съществувал на главата на Джоана Франкс само защото съществувал в

главата на новия ѝ съпруг! О, той разбира се, си е бил на мястото! Докторът, следователят, полицейският инспектор, тези, които са съблекли мъртвата жена и са я преоблекли за подобаващо християнско погребение — толкова много свидетели, които биха могли в случай на нужда да потвърдят наличието на този дефект върху толкова хубавото някога лице! Но кой бе потвърдил, че лицето е на Джоана? Съпругът? Да, той си бе казал думата. Но единствените други, които са могли да знаят, родителите — къде са били те? Очевидно те не бяха играли изобщо някаква роля в процеса на лодкарите в Оксфорд. Защо? Дали майката е била прекалено съсипана от скръб, за да даде показания? Дали изобщо е била жива по време на процеса? Бащата обаче е бил жив, нали? Застрахователният агент...

Морс мислено се върна към главния въпрос, който се опитваше да докаже пред своите въображаеми съдебни заседатели. Нито един съд не би приел толкова едностранчива идентификация без доказателство, което да я подкрепи, но имаше нещо (Морс отново намери точно пасажа): потвърждението се основаваше на обувките, впоследствие намерени в каютата на „Барбара Брей“, които до милиметър съвпадаха с очертанията на краката на мъртвата жена. И така нещата били ясни: първо, обувките в каютата принадлежали на Джоана Франкс, второ, те са били носени от удавената жена, следователно, трето, удавената жена била Джоана Франкс — QED (което и трябваше да се докаже). Дори Аристотел би останал доволен от такъв силогизъм. Неопровержимо! Всичките три твърдения — истинни като вечните истини. В такъв случай обувките трябва да принадлежат на жената, която се бе удавила. Но... но ако първото твърдение е невярно! Ако обувките не са били на Джоана? Тогава неумолимото умозаключение трябва да е, че това, което е било намерено да плава с лицето надолу в „Канала на херцога“ в 1859 година, не е било тялото на Джоана Франкс.

Момент, Морс! (Гласът на обвинението прокънтя оглушително в ухото му.) Добре! Идентифицирането на трупа, както е било представено, както си е всъщност, може би изглежда малко неубедително. Но имате ли вие някаква причина да поставяте под съмнение такова идентифициране? И гласът, който отговаряше в главата на Морс — неговият глас, — бе твърд и напълно уверен. И ако позволят моите многоуважаеми колеги, сега ще пристъпя към точно

описание на събитията, станали между три и пет часа сутринта в сряда, 21 юни 1859 година.

Господа! Ние, които се занимаваме с установяване и възпроизвеждане както на процеса, така и на причините за престъплението, често се измъчваме от една и съща натрапчива мисъл: нещо се е случило, и то по определен начин. Цялата хипотеза, възпроизвеждането, вероятностите са нищо в сравнение с простата физическа истина на действително случилото се в онзи момент. Само ако... само ако, да речем, бихме могли да видим всичко, да видим всичко така, както в действителност се е случило! Господа, имам намерение да ви разкажа...

Продължавайте! — каза съдията.

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ И СЕДМА

*Въображение, което така ни завладява, че не усещаме,
не чуваме дори звъна на хиляди фанфари!*

(Данте, "Чистилице")

Изправена вляво от вратата на каютата в предната част на корабчето, тя виждаше и двамата. Всеки репортер вероятно би описал как им текат лиги от устата или повръщат, най-малкото, че спят, издаващи силни хъркащи звуци. Но в този момент Джоана забелязваше само простия факт, едно съвсем недраматично обстоятелство: и двамата спяха — Олдфийлд и Масън — като само лекото повдигане и спускане на избелелия кафяв пухен юрган, с който и двамата бяха завити, издаваше пресеченото им дишане. Пияни? Да, много пияни, но самата Джоана се бе погрижила за това. Не че бе нужно дълго да ги убеждава, важното бе да се направи в подходящ момент... Тя мрачно се усмихна и погледна малкия сребърен часовник, който винаги старателно пазеше и носеше — подарък от баща ѝ за 22-ия рожден ден (не 21-ия)^[1], в момента когато очакваше да получи няколко хонорара от Лондонската служба за издаване на патенти. И сега тя стисна в шепата си скъпоценния часовник като че ли беше талисман, от който зависеше успеха на предстоящото начинание.

От време на време говореше тихо — много тихо — със сръчния, глупав, пъпчив младеж, който стоеше до нея при входа на каютата. Лявата му ръка лежеше на зет-образния румпел, боядисан на червени, зелени и жълти ивици, дясната му ръка (и тя самата я бе поставила там) галеше пазвата на роклята ѝ. Двадесет и пет метра по-напред конят (доста добър) сега стъпваше тежко и малко по-бавно; дървените стреки бяха силно опънати по хълбоците му, докато той напредваше по смълчаната пътека. От време на време се чуваше само плясъкът на водата, разбиваща се в „Барбара Брей“, която се насочваше все по на юг в нощта.

Джоана погледна бързо назад към плетената преграда, отделяща кърмата на тясната лодка.

— Доближи я още малко, Том! прошения тя, когато лодката влезе в завоя при Трън, малко след село Хентън Грей. — И не забравяй нашата малка сделка, добави тя, като се покачи на ръба на лодката, докато Уутън плавно маневрираше, за да я доближи още повече до десния бряг.

Уутън щеше да навърши 15 години през февруари 1860 година, но вече в много отношения доста беше надраснал възрастта си. Не във всичко обаче. Нито една друга жена не бе му вземала ума така, както Джоана. Той знаеше, че точно това се бе случило и с другите от екипажа. Имаше нещо сексуално възбуждащо и непреодолимо привличащо в Джоана Франкс. Нещо в блясъка на очите ѝ, когато говореше; нещо в начина, по който езикът ѝ леко облизваше крайчеца на устните, след като бе изяла порция овнешки пържоли с грах в някоя прихлупена кръчма покрай канала; излъчваше нещо порочно и пресметливо, след като бе пила наравно с тях — това щастливо очаквано, заличаващо грижите пиене, на което всички лодкари (включително и Уутън) редовно се отдаваха при пътуванията. А Олдфийлд вече бе я имал — Уутън бе напълно убеден в това! То бе станало, докато минаваха през един от транзитните тунели, където беше тъмно като в рог, а той — Уутън, с радост бе взел шестте шилинга от Олдфийлд и бе закрачил по пътеката, теглейки бавно „Барбара Брей“ към точицата светлинка, която постепенно бе ставала все по-голяма и по-голяма. Тогава мрачно бе слушал странно възбуждащите звуци на любещите се на койката, малко под нивото на което се намираше той самият. Таунс също бе получил шест шилинга от Олдфийлд за един тунел по на юг. И Таунс, и Масън — дългурестият с похотлив поглед Масън! — знаеха много добре какво става и вече претендираха за своя дял. Тогава нямаше нищо учудващо в онзи неприятен случай, когато Таунс се бе нахвърлил върху Масън — и то с нож!

Според уговорката Томас Уутън я снабдява с фенер. Нощта е суха и спокойна, макар и тъмна, и пламъкът се поклаща само от време на време, когато тя го взема и скача леко от „Барбара Брей“ — шапката и обувките и са си на мястото — върху пътеката на брега, и много

скоро Джоана изчезва от погледа на младежа, който сега гледа право напред, а на широката му похотлива уста трепти усмивка.

Разбира се, било нещо обичайно пътничките да скачат на брега от тесните лодки през доста равни интервали: дамският тоалет изисквал приличие в по-голяма степен от мъжкия. Но Джоана можела да се позабави малко повече от обичайното тая вечер... — така казала.

Тя се отдръпнала в шубраците и наблюдавала очертанията на лодката да се разтапят все повече и повече в нощта. После, преценявайки, че екипажът вече не може да я чуе, тя извикала името на мъжа, без да получи отговор първия път; после отново; после трети път — докато чула прошумоляване и движение в храстите до нея, покрай каменната стена на голяма къща — и приглушено, напрегнато „Шшт!“

Нощта била много тиха и гласът ѝ се понесал прекалено ясно надолу по канала и младежът на румпела, както и мъжът с коня едновременно се обърнали да погледнат в тъмнината. Но не могли да видят нищо и като не чули нищо, повече никой от тях не се замислил вече по въпроса.

Но един от мъжете, за който се предполагало, че спи, също го чул!

Междувременно Джоана и нейният съучастник, прикривайки се в сенките, преминават бързо и крадешком покрай редицата еднакви малки каменни къщи, построени от страни на канала при Тръп, плъзват се незабелязано покрай тъмните, притихнали прозорци на страноприемницата „Боут“ и вече тръгват по-свободно по късия, ограден от жив плет път, водещ към шосето Оксфорд — Бенбъри.

През следващите три мили по Оксфордския канал на „Барбара Брей“ предстояло да премине шлюзовете при Раундърм, Кидлингтън Грийн и Шатълуърт — последният на север от водоема, известен като „Канала на херцога“. Преодоляването на тия шлюзове (толкова внимателно пресметнато!) щяло да предостави подходяща възможност. Така че всъщност нямало никакъв проблем. Много по-трудно се оказало осъществяването на срещата им. И наистина Олдфийлд неведнъж отправял подозрителни погледи към Джоана през последните двадесет и четири часа, докато тя правела (по необходимост!) дневните си и нощни разходки. Обаче тя знаела как да се справи с Олдфийлд, капитана на „Барбара Брей“.

— Всичко ли е готово?

Той кимна рязко.

— Не приказвай сега!

Отидоха до една покрита товарна кола с впрегнат в нея петнист кон, завързан за една бреза току до ивицата трева край пътя. Луната се появяваше за малко и пак се скриваше зад бавно движещите се облаци; наоколо нямаше жива душа.

— Нож? — попита той.

— Наточих го.

Той кимна със свирепо задоволство.

Тя свали наметалото и му го подаде, като на свой ред взе от него друго — подобно на нейното, обаче от по-евтин плат, с по-проста кройка и малко по-дълго.

— Не си забравила кърпичката, нали?

Тя бързо провери отново, като извади от десния джоб на предишното си наметало малкото бяло квадратче лен, украсено с дантела с изящно избродираните в единия ъгъл с розова коприна инициали Дж.Ф.

Хитро измислена подробност!

— Тя... тя вътре ли е? — попита Джоана, полуобърната към задната част на фургона и за първи път гласът ѝ прозвуча нервно и неочаквано дрезгаво.

Той кимна веднъж рязко с глава, а малките му очички блестяха на покритото му с гъста брада лице.

— Всъщност не искам да я видя.

— Не е нужно.

Мъжът бе взел фенера и когато и двамата се качиха на капрата, той освети начертана на ръка карта, като десният му показалец сочеше един мост под канала на около 400 метра северно от шлюза при Шатълуърт.

— Ще отидем дотук! Ще ги изчакаме там, нали? Качи се пак на борда. После, след като — след като преминете шлюза — ти...

— Както се разбрахме!

— Да. Скочи във водата. Можеш да останеш вътре, колкото искаш. Но внимавай някой да не те види да излизаш! Фургонът ще бъде до моста. Влез в него! Стой тихо и не вдигай шум! Ясно, нали? Ще дойда веднага, щом...

Джоана извади ножа изпод полата си.

— Искаш ли аз да го направя?

— Не!

Той бързо взе ножа.

— Не?

— Просто — продължи той, — просто лицето ѝ, такова... ами... станало е синьо!

— Мислех, че мъртвите обикновено побледняват... — прошепна Джоана.

Мъжът се покачи на капрата и я изтегли при себе си, преди да изчезне за малко в тъмнината на покритата кола, където, като държеше фенера доста встрани от лицето, повдигна полите на мъртвата жена и със сръчността на хирург направи разрез, дълъг около петнадесетина сантиметра отпред на памучните ѝ гащи с дълги крачоли.

Мъжът тъкмо подаваше на Джоана две бутилки доста тъмна на вид бира „Ранинг Хорс“, когато почувства ръката ѝ здраво да стиска рамото му и да го разтърсва, разтърсва, разтърсва...

— Малко супа, мистър Морс? Беше Вайълет.

[1] Във Великобритания за пълнолетни се считат навършилите 21 години (бел. прев.) ↑

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ И ОСМА

Лъжливостта е система, в която живеем. Единият изход е пиянството, другият смъртта.

(Тенеси Уилямс, „Котка върху горещ ламаринен покрив“)

Рапортът бе редовно събитие във всички отделения в болницата „Джон Радклиф 2“. Той се провеждаше при поемане на дежурството от всяка следваща смяна и представляваше съвещание на болничния и медицински персонал. В няколко от отделенията край на седмицата бе възможност за някои от изтъкнатите консултанти и друг висш медицински персонал да съсредоточат вниманието си върху такива странични неща като каране на лодки и „БМВ“-та. Но в много от предхирургичните отделения, като Отделение 7С, рапортите си вървяха съвсем по същия начин, както в останалите дни, както и през тая втора неделя от престоя на Морс в болницата.

Всъщност съвещанието в един часа на обяд се отличаваше с голяма посещаемост: старшият консултант, един младши лекар, старшата сестра Маклийн, сестрата на отделението Стантън и две стажантки. Струпала се в малката стая на старшата сестра, групата методично преценяваше пациентите в отделението, накратко обсъждаше случаите, които се подобряваха, влошаваха, прогнозите, лечението и свързаните с това проблеми.

Очевидно Морс вече не представляваше голям проблем.

— Морс!

Лека усмивка се появи на лицето на консултанта, когато му подадоха съответните бележки по епикризата.

— Той се възстановява много добре — потвърди старшата сестра със закрилническия тон на майка на родителска среща, когато ѝ съобщават, че детето ѝ не учи достатъчно старателно.

— Някои от нас — сподели консултантът (като върна епикризата) — биха искали да убедят тия закоравели пиячи, че водата е чудесно нещо. Аз разбира се, не бих се опитал да убедя вас, сестра, но...

За един-два мига бледите бузи на старшата сестра Маклийн се покриха с ярко-розова червенина, а една от стажантките едва успя да прикрие доволната си усмивка, предизвикана от смущението на драконката. Но колкото и да бе странно, другата, Хубавата Фиона изведнъж забеляза такива черти и руменина върху лицето на старшата сестра, които го направиха да изглежда почти красиво.

— Той, струва ми се, не пие толкова много, нали? — предположи младият лекар, като плъзна поглед върху изобилието от подробни бележки, няколко от които написани от самия него.

Консултантът изсумтя презрително.

— Глупости!

Той леко перна с пръст заблуждаващите листове хартия.

— Мръсен лъжец, нали? Пияници и диабетици! — той се обърна към младия лекар. — Мисля, че и друг път съм ви го казвал, нали?

Простимо бе, че за няколко мига едва доловима усмивка се появи на устните на старшата сестра Маклийн, а бузите ѝ си бяха възвърнали обичайната бледност.

— Той не е диабетик — започна младият лекар.

— Давам му още две години!

— Обаче наистина се оправя.

Младият лекар (и с право) бе твърдо решил да поиска да му се признае някаква малка заслуга за доста задоволителното преминаване на главния инспектор Морс през системата на националното здравеопазване.

— Голям късметлия! Дори и аз смятах да изрежа половината му карантии!

— Поначало трябва да е доста здрав човек — допусна старшата сестра, която вече напълно си бе възстановила самообладанието.

— Предполагам, че е така — отстъпи консултантът, — като изключим стомаха, белия дроб, бъбреците, черния дроб — особено черния му дроб. Може да изкара до шестдесетте, ако прави каквото му казваме — в което се съмнявам.

— Да го подържим още няколко дни?

— Не! — реши консултантът, след кратко мълчание. — Не! Изпратете го в къщи. Жена му сигурно ще се грижи за него не по-зле от нас! Амбулаторно лечение и след две седмици при мен на проверка. Окей?

Айлийн Стантън тъкмо се канеше да поправи фактическата грешка на консултанта, когато една сестра се втурна в стаята.

— Извинете, сестра Маклийн — но струва ми се, че сърцето на един от пациентите спря.

— Умря ли? — попита Морс.

Айлийн, която седеше на леглото му, кимна тъжно. Беше средата на следобеда.

— На колко години беше?

— Не знам точно. Няколко години по-млад от вас, струва ми се.

Лицето ѝ бе мрачно.

— Може би, ако...

— Като че ли и вие самата се нуждаете от малко нежни грижи — каза Морс, разгадавайки мислите ѝ.

— Да!

Тя го погледна и се усмихна, решила твърдо да се изтръгне от своята унилоост.

— А вие, добри ми господине, също няма още дълго да получавате от нашите чудесни нежни грижи. Утре ви изхвърляме — дойдохте ни до гуша!

— Искате да кажете, че ме изписват?

Морс не беше сигурен дали новината е добра или лоша, но тя му помогна.

— Добра новина, нали?

— Ще ми липсвате.

— Да, ще...

Но Морс забеляза, че очите ѝ се пълнят със сълзи.

— Защо не ми кажете какво има?

Той произнесе думите тихо и тя му каза. Разказа му за своята отвратителна седмица и колко мило от страна на болницата, че ѝ бяха позволили да промени нощните си смени; и особено колко добре се бе отнесла с нея старшата сестра. Но по бузите ѝ се стичаха едри сълзи и

тя се обърна настрана и притисна ръка към лицето си, докато с другата търсеше кърпичката си. Морс леко постави собствената си не особено чиста кърпа в ръката ѝ и за момент двамата останаха да седят смълчани.

— Едно нещо ще ви кажа — рече Морс най-сетне. — Трябва да се чувствате поласкана, че двама мъже са се били за вас.

— Не! Не, не съм.

Сълзите отново се събраха в големите тъжни очи.

— Права сте. Но чуйте! Няма много да ви помогне, всъщност — прошепна Морс — ще се почувствате много по-зле. Но ако аз бях на това ваше тържество, когато са се били за вас, щях да се бия и с двамата! Трима мъже щяха да се карат за вас — не само двама.

Тя се усмихна през сълзи, избърса мокрите си бузи и вече се почувства много по-добре.

— И двамата са едри мъже. Единият взема уроци по едно от онези бойни изкуства.

— Добре — щях да загубя! Но все пак щях да съм се бил за вас, нали? Спомняте ли си думите на поета? „По-добре да съм се бил и загубил, отколкото...“ (Самият Морс очевидно бе забравил думите на поета).

Тя доближи лицето си на няколко сантиметра от неговото и го погледна право в очите.

— Имайте на предвид, че изобщо нямаше да е от значение дали сте загубили, в случай че бихте ми разрешили да се грижа за вас.

— Вие се грижете за мен — каза Морс, — за което благодаря!

Тя се изправи, без да каже нищо повече. Морс я гледаше как се отдалечава с изпълнен е известен копнеж поглед. Може би трябваше да ѝ каже, че правилната форма е „предвид“, а не „на предвид“? Не! Морс знаеше, че тия неща не бяха от особена важност за неговите събратя. Но за него бяха.

ГЛАВА ДВАДЕСЕТ И ДЕВЕТА

*Аз мисля, че светците се гневят, видели безброй
човешки същества в неволя да научават, в болница едва,
дългът несложен на другарство и утеха.*

(Елизабет Барет Браунинг,
„Аурора Лий“)

Има една особена тъга, която неизменно и тайнствено придружава завършването на всяко пътуване и края на всяко пребиваване. Дали тая тъга е предчувствие за последното пътуване, което всички трябва да направим, дали не е просто поредица от продължителни сбогувания — тия размишления не са от особено значение тук. Но за Морс вестта, че предстоеше да го изпишат от болницата „Джон Радклиф 2“, бе едновременно прекрасна... и печална. Чакаше го музика в къщи? О, да! Скоро щеше да се наслаждава отново на сбогуването на Уотон от последното действие на „Валкириите“ и да усили Павароти докрай в едно от произведенията на Пучини — разбира се, преди обяд, когато съседите му и от двете страни винаги излизаха да се занимават със своите благотворителни дела. И книгите също. Надяваше се, че групата за оказване на доброволно съдействие на полицията си бе вършила работата в Северен Оксфорд и че неговото първо издание на „Момъкът от Шропшър“ (1896) не бе откраднато и все още стоеше на мястото си върху лавицата — онова тъничко бяло томче, изправено гордо сред събратята си без допълнителна предпазна подвързия, като че ли бе принц-престолонаследник без лична охрана. Да, хубаво е, че ще си е отново вкъщи: ще слуша, каквото си поиска, ще чете, ще яде или пие. Е, разбира се, с мярка. И все пак болницата наистина щеше да му липсва! Щяха да му липсват сестрите, пациентите, режима, посетителите — щяха да му липсват много неща от живота в болничното заведение, което с малкото си недостатъци и много

достойнства го бе приело болен и сега го изпращаше в сравнително добро здраве.

Но напускането на отделение 7С не се оказа знаменателно събитие за Морс. Когато пристигна съобщението — съвсем не със звън на фанфари! — да се присъедини към група хора, които щяха да бъдат откарани с линейка до Северен Оксфорд, той не успя да се сбогува почти с никого. Един от болните от отделението (Уоги) извършваше първото си следоперативно самостоятелно очищение в умивалнята; друг бе дълбоко заспал; трети току-що го бяха завели в рентгеновото отделение. Етиопският факлоносец седеше в леглото, цялата му поза говореше „Не ме безпокойте“, и четеше „Синият билет“(!), а последният беше (вече в продължение на часове) отделен със спуснати завеси, като очевидно му оставаше още малко от тоя земен живот; сигурно вече се бе сбогувал с всички на тоя свят. А повечето от сестрите изпълняваха задълженията си, като се суетяха нагоре-надолу и си даваха вид на много заети (при това имаше една-две нови физиономии) и Морс осъзна, че той беше само още един пациент, който вече не се нуждаеше от специални грижи, както преди една седмица. Той не очакваше да види Айлийн, която отново се бе върнала към нощните смени, както му бе казала. Дори и старшата сестра не се виждаше никъде, когато един млад, усмихнат санитар, ниско подстриган и е обеща, го изкара от отделението. Обаче успя да види Хубавата Фиона — тя седеше търпеливо в съседната ниша до един престарял гражданин и държеше легенче пред олигавената му уста. Махна му със свободната си ръка и промълви: „Всичко хубаво!“

Но Морс не можеше да отгатва думи по движението на устните и без да разбере казаното, бе изкаран в коридора, където той и санитарят зачакаха служебния асансьор да спре на седмия етаж.

ГЛАВА ТРИДЕСЕТА

(О, галопирайте бавно, коне на нощта!)

(Овидий, Amores)

Въпреки че мисис Грийн бе оставила парното, което и без това не отопляваше всички стаи, отчасти пуснато, апартаментът изглеждаше студен и неприветлив. Би било добре да имаше някой да го посрещне: разбира се (и особено), Кристин... или Айлийн, или Фиона; дори, като си помислеше, самата всяваща ужас Неси. Но нямаше никой. Луис не бе идвал да прибере напъханите в пощенската кутия неща и Морс извади две коледни картички в бели пликове (първата от застрахователната компания с факсимиле от подписа на директора) и двата неделни вестника. Тези вестници, въпреки че от време на време имаше известна промяна в заглавията, неизменно отразяваха конфликта в съзнанието на Морс между интелектуалното и просташкото: избора между първа страница на единия — „Синодът дискутира отделянето на църквата от държавата“, и първа на другия — „Шест седмичното изпитание на роб на секса в подплатен с коприна ковчег“. Ако Морс избереше последния (както всъщност той направи), поне имаше извинението, че несъмнено това бе по-хубавото заглавие. И тази неделя, както обикновено, той прелисти страниците със снимки на едрогърди красавици и специалните хроники за интригите в Холивуд и мелодраматичните изневери. После си направи чаша нес кафе (което доста предпочиташе пред „истинското“), преди да се разположи и да прочете за последните колебания на световните фондови борси и мрачните перспективи за милионите болни и гладуващи в развиващите се страни по света.

В пет и половина телефонът извънтя и Морс разбра, че единственото му желание бе това да е Кристин.

Беше Кристин.

Не само че бе открила рядката (и изключително ценна) книга, която Морс търсеше, но в продължение на около час той следобед („Не казвайте на никого!“) бе прегледала съответните страници и бе открила („Не се разочаровайте!“), че само една кратка страница бе посветена на интервюто на Самюел Картър с вече остаряващия Уолтър Таунс по повод на процеса на лодкарите.

— Чудесно! — каза Морс. — Откъде се обаждате?

— От...а, а-а... от къщи. (Защо това колебание?)

— Може би...

— Слушайте! — прекъсна го тя. — Преснимах го. Да го пратя ли по пощата? Или бих могла...

— Бихте ли го прочели бързо по телефона? Казвате, че е много късо?

— Не чета много добре.

— Затворете телефона — аз ще ви позвъня! Така ще можем да говорим, колкото си искаме.

— Знаете ли, аз не съм толкова зле финансово.

— Добре — карайте тогава!

— Страница 187, започвам — готов ли сте?

— Готов съм, госпожице!

„Измежду личностите, които можеше да срещнете в Пърф в тези последни месеци на 1884 година, бе и един мъж на име Уолтър Таунс. Въпреки че бе известен като местна знаменитост, трудно ми бе да открия качеството, което по всеобщо признание бе донесло такава слава на твърде — не, напълно! — окаения субект, който скоро ми бе представен. Той бе дребен човек, само около метър и петдесет и пет висок, слаб, дори мършав на вид с дълбоко набраздено лице, по което бръчките се спускаха от очите до устата; освен това прекалено бледият цвят на лицето му бе останал недокоснат от лъчите на доста силното в тоя район слънце, а усещането за кухост се засилваше още повече от пълната липса на зъби по горната му челюст. Все пак в очите му се четеше спотаена (макар и ограничена) интелигентност, а също и известна печал като че ли от

спомена за отдавна извършени злини. В действителност историята на тоя човек бе толкова мелодраматична, колкото читателите биха могли да желаят, тъй като бил помилван и свален от бесилката само минути преди изпълнение на присъдата. Следователно аз с най-голям, интерес и любопитство му задавах въпроси.

През 1860 година една жена е била убита при местния канал близо до Оксфорд и подозрението паднало върху екипажа на баржата, плаваща по курс на юг към Лондон. Четиримата членове на екипажа, включително самият Таунс и едно около четиринадесетгодишно момче, били своевременно арестувани и изпратени пред съда. Младежът бил оправдан, останалите трима осъдени и хвърлени в затвора на град Оксфорд до извършване на публичната екзекуция. Именно тук, две-три минути след последното посещение на свещеника при затворниците в килиите им на осъдени на смърт, Таунс получава вестта за своето помилване. Много малко хора наистина са преживявали такива перипетии (тук Кристин се запъна поради стария правопис), толкова драматични за техните съдби. Обаче разговорът ми с Таунс се оказа в значителна степен разочароващ. Беше почти необразован (по напълно понятни причини) и речта му трудно се разбираше. Западният му диалект (който веднага разпознах) бе до такава степен променен от австралийския му акцент, че с мъка можех да проследя някои негови изречения. Накратко, човекът, когото сега срещнах, изглеждаше зле подготвен да се справи с трудностите на живота — или поне с тези, с които се сблъскват свободните хора. А Таунс беше свободен човек, след като бе отработил своите петнадесет години каторжен труд в затвора в Лонгбей. Съсипан, тъп човек, преждевременно остарял (беше 47-годишен), каторжник-ветеран (или «нищожество»), преживял неописуемите агонии на човек, очакващ своята екзекуция на другия ден сутринта.

Що се отнася до страховитите и ужасяващи събития, неизменно свързани с последните часове на такива

престъпници, малко можах да науча за тях. И все пак няколко факта може да представляват интерес за моите читатели. Например знае се, че всеки от затворниците закусил с агнешко печено със зеленчуци, въпреки че вероятно, според смътните спомени на Таунс, такива или подобни закуски им се поднасяли през целия период, последвал определянето на датата на екзекуцията.

Още по-мъчително, според Таунс, било, че не му се разрешавал достъп до останалите затворници и ако правилно съм разбрал, нещастният човек най-тежко е понесъл именно това «лишение». Таунс не можеше дори да си спомни дали е спал малко или въобще не е спал през съдбовната нощ; нито дали се е молил за опрощение и избавление. Но чудо се бе случило! Изненадващото е, че не самото бесене е било във фокуса на изтерзаните мисли на Таунс през онази нощ. По-скоро те се въртели около вестта за предизвикания интерес на обществеността към делото — лошото име, позора, ужаса, отвращението, зловещия спектакъл, славата; слава, която можела да накара тези нещастни мъже да извървят последните няколко фатални метра с твърдост, от която и най-кораво-сърдечният зяпач би се възхитил. По отношение на самото престъпление Таунс твърдеше, че е напълно невинен — твърдение, което не беше без прецедент в криминалните архиви! Но споменът му за пътуването по канала и особено за самата жертва — Джоана Франкс, бе ярък и мъчителен. Жената била, през погледа на Таунс, удивително привлекателна и не е изненадващо, че станала почти веднага предмет на страстните желания на мъжете и причина за неприкрита ревност. В действителност Таунс си спомнил един случай, когато двама от екипажа (двамата, които били после обесени) стигнали до сбиване за предизвикателната и привлекателна жена. А единият от тях имал нож! Дори и момчето Харолд Уутън било омагьосано от нея, а по-възрастната жена без особени колебания се възползвала от неговото увлечение. В същото време, според както Таунс ни уверява и според начина, по който ни уверява, аз съм

склонен да приема, че той самият не е имал сексуални контакти с нея.

Има едно интересно допълнение. В първия обвинителен акт (впоследствие го прочетох) обвинението както в кражба, така и в изнасилване вероятно е можело да бъде предявено много по-успешно, отколкото обвинението в убийство. И въпреки това второто дело е било заведено именно за убийство. При подобни обстоятелства трябва да забележим, че по-незначителното обвинение често се оттегля, когато има вероятност по-тежкото да се докаже. Тогава дали това беше причината за относителната словоохотливост на Таунс относно предположението за кражба? Не зная. Но той е бил уверен, според както ми бе разказано, че Уутън е проявявал много по-голям интерес към кражба, отколкото към изнасилване. В края на краищата наличието на сексуални отношения през 1860 година едва ли е било рядкост, както понастоящем, по английските канали“.

— Е, това е! Ще го изпратя по пощата довечера, така че бихте могли...

— Не можете ли да наминете и да го донесете?

— Ами, в момента съм страшно заета — отговори тя след кратка, неловка пауза.

— Добре! — За Морс не бе необходимо друго извинение. След като бе потопил термометъра във водата, установи, че температурата е под необходимата за евентуални бъдещи взаимоотношения.

— Виждате ли, — каза Кристин, — аз... аз не живея сама.

— И той смята, че не е възможно да ми помагате през всичкото си свободно време.

— А освен това непрекъснато говорех за вас, — каза тя тихо. Морс не каза нищо.

— Адресът ви същият ли е като в телефонния указател? Е. Морс?

— Да, това съм аз!

— Как е малкото ви име? Не зная как да се обръщам към вас.

— Просто ме наричат „Морс“.

— Нали няма да ме забравите? — попита тя след кратка пауза.

— Предполагам, че ще се опитам.

Морс продължи да мисли за нея дълго след като бе поставил слушалката. После си спомни историческите сведения на Самюел Картър и се учуди, че изследовател с неговия несъмнен опит и честност може да допусне толкова много фактически грешки: акцентът на Таунс, възрастта му, собственото име на Уутън, оттеглянето на обвинението за изнасилване. Все пак доста интересно. Ами че дори предположенията на Морс за кавгата е ножовете бе правилно! Е, почти правилно: не бе познал точно кой бе човекът, но...

ГЛАВА ТРИДЕСЕТ И ПЪРВА

Втората брегова линия завива към Испания, а после на запад и недалеч от нея е разположен остров Иберния, който според пресмятания е два пъти по-малък от Британия.

(Юлий Цезар, „Галските войни“
— за географията на Ирландия)

Десет минути по-късно телефонът иззвъня отново и Морс почувства с цялото си същество, че това е Кристин Грийнъуей. Беше Стрейндж.

— Значи вече си излязъл, Морс, а? Добре. Чувам, че голям зор си видял.

— Вече се оправям, сър. Много мило, че се обаждате.

— Няма бързане, знаеш — за връщането ти, искам да кажа. В момента имаме нужда от хора, но дай си няколко дена — да се съвземеш. Деликатно нещо, стомаха, знаеш. Защо не се опиташ да заминеш някъде за два дена — нова обстановка, хотел с четири звезди? Можеш да си го позволиш, Морс.

— Благодаря, сър. Между другото, дадох ми отпуск по болест за две седмици — от болницата.

— Две седмици? Две седмици?

— Ами, деликатно нещо е стомахът, сър.

— Да, ами...

— Ще се върна веднага, щом като се оправя, сър. И може би няма да ми навреди, ако последвам съвета ви — да замина някъде за малко.

— Ще ти подейства добре. Шурейт (Морс изпъшка наум) току-що се върна от чудесна почивка. Ирландия — южна Ирландия — с кола — Фиш Гард, Дан Лайохейре, после западния бряг, знаеш, Корк, Кери, Килърни, Конемара — казва, че било чудесно. С телескоп не можело да се открие терорист!

Много мило, че Стрейндж се обади. И както си седеше в креслото, Морс протегна нехайно ръка към Атласа на света на полицата за „големи книги“, в който Ирландия бе зелено-жълт ромб на страница десета — една страна, която Морс не бе възнамерявал да посети никога преди това. Въпреки че правописните грешки неизменно предизвикваха гнева му, той си призна, че никога не би се справил с „Дан Хайре“ дори и след десетки опити. А къде беше Кери? А, да! Ей там, на запад от Тралий — бе попаднал на правилната част от картата — и той придвижи пръста си нагоре по бреговата линия до Галуей Бей. И тогава го видя: Бертнабой Бей! И изведнъж мисълта да отиде до Конемара му се стори непреодолимо привлекателна. Сам? Да, вероятно ще се наложи да иде сам; но той наистина нямаше нищо против това. Донякъде бе саможив по характер — защото въпреки че никога не бе напълно щастлив, когато беше сам, обикновено се чувствуваше малко по-нещастен в присъствието на хора. Щеше да е хубаво, ако можеше да вземе Кристин, но... и за няколко минути мислите на Морс се върнаха в отделение 7С. Ще изпрати картичка на Айлийн и Фиона; може би и на Уоги Грийнъуей? Да, това би бил един много мил жест: Уоги беше в умивалнята, когато го изписаха, а той беше стар приятел.

Изведнъж Морс усети как от вълнение кръвта му затуптя по жилите на тила, а после се разля по раменете. Очите му се разшириха и заблестяха като че ли някакъв вътрешен ток бе протекъл; и той се облегна в креслото и бавно се усмихна.

Какъв ли бе, запита се той, установения ред за ексхумация в Ирландската република?

ГЛАВА ТРИДЕСЕТ И ВТОРА

*Ах, какви сложни мрежи се случва да завържем,
когато за пръв път решим да излъжем!*

(Сър Уолтър Скот, „Мармион“)

— Вие какво? — запита слисаният Луис, който бе наминал към 7.30 вечерта („Не преди да свърши предаването «Арчърз» по радиото“ — бе изричното нареждане.)

Той самият бе направил едно интересно малко откритие — е, офицер Райли от „Сейнт Олдейтс“ го бе направила всъщност, и се надяваше, че то ще служи за развлечение на Морс в напълно невинната му игра на „Намери Джоана Франкс“. Но да наблюдава как Морс препуска пред ловната дружина и преследва (както Луис бе напълно убеден) някаква своя въображаема лисица, бе ако не абсолютно необичайно, то поне малко смущаващо.

— Виж, Луис, — Морс незабавно бе заработил под пълна пара — това е една от най-красивите малки измами от всички, на които някога сме попадали. Характерните за случая проблеми — почти всички от тях — се разрешават веднага щом като направим още една крачка във въображаемата невероятност.

— Но вие вече ме загубихте от погледа си, сър, — запротестира Луис.

— Не, не съм! Направи и ти още една крачка. Ти мислиш, че си в неведение, че си „на тъмно“? Така ли? Но ние всички сме на тъмно. И аз самият бях на тъмно, преди да направя още една крачка навътре в мрака. И в момента, в който я направих, се намерих облян от ярка слънчева светлина.

— Радвам се да го чуя — смутолеви Луис.

— Ето как стана. Като прочетох тая история, нещо в нея ме накара да се чувствам неспокоен — изпълнен с подозрения, разтревожен. Най-много ме безпокоеше тая работа с идентификацията

на трупа — това би обезпокоило всеки служител от полицията днес, както ти е известно! Но, което е още по-важно, ако разглеждаме психологическата страна на цялата тая...

— Сър! (Беше безпрецедентен случай Луис да прекъсне шефа с такава решимост.) — Бихте ли могли, моля ви, бихте ли могли... да забравите за всички тия психологически обяснения? Наситил съм се да ги слушам от ония от социалните служби. Бихте ли ми казали просто и...

— Искаш да кажеш, че те отегчавам, така ли?

— Точно това искам да кажа, сър.

Морс кимна доволно с глава.

— Тогава нека го кажем просто, а? Прочитам една история в болницата. Тя ме заинтригува. Смятам — аз смятам, че са арестувани не тия, които трябва, а някои от тях са и обесени за убийството на тая малка мръсница от Ливърпул. Както вече казах, реших, че идентификацията на трупа на тая дама е малко под въпрос; и когато прочетох думите, които според следствието лодкарите бяха казали за нея — е, вече бях убеден, че нещо по принцип не е наред. Разбираш ли?

— Казахте, че ще минете на същността, сър.

— Мислех, че бащата на Джоана... Не! Нека започна отново! Бащата на Джоана започва работа като представител на застрахователна агенция. Както повечето хора на такава служба, той застрахова и няколко от членовете на семейството си, в случай че са толкова тъпи да си направят застраховка при него. Получава малка комисионна и в крайна сметка не продава нищо фалшиво, нали? Смятам, че Джоана и първият ѝ съпруг, нашият приятел фокусникът, скоро били прибавени в списъка на притежателите на застрахователни полици. После настъпват тежки времена и като връх на всички нещастия мистър Донван, най-великият човек в целия свят, взема, че умира. И когато естествената скръб на Джоана позатихва — или по-скоро се изпарява — тя е благодарност открива, че е припечелила доста прилично от застраховката на неговия живот. Получава сто лири плюс лихвите за подписаната само две-три години преди това застрахователна полица. Сто лири плюс лихвите през 1850 и някоя си година е била значителна сума. И вероятно Джоана е започнала по това време да схваща потенциалните възможности за злоупотреби в

системата. Тя започнала да гледа на застрахователната дейност не само като на евентуален бъдещ източник на облаги, но и като на настоящ, действителен източник на печалба. И така след смъртта на Донаван тя се запознава и се омъжва за Франкс. Едно от първите неща, за които настояла, било той да направи застраховка — не на своя живот, а на нейния. Баща ѝ бил в състояние да изпълни формалностите и в действителност го направил без никакво затруднение, въпреки че вероятно скоро след това в застрахователната компания „Нотингъмшър и Мидланд“ започнали малко да подозират Карик — Даниел Карик, бащата на Джоана — и му съобщили, че услугите му вече не са им необходими.

— Сър!

Морс вдигна дясната си ръка.

— Джоана Франкс никога не е била убивана, Луис! Тя е била организаторът — организаторката — стояла зад една измама, която щяла да докара значителна и страшно необходима печалба. Друга жена горе-долу на същата възраст и със същия ръст е била намерена в Оксфордския канал; жена, доставена от втория съпруг на Джоана, коняра от Еджуеър роуд, който вече бил пропътувал с коне и пощенска кола — доста лесно за него — разстоянието от Лондон, за да се срещне с жена си в Оксфорд. Или по-точно, Луис, малко по на север от Оксфорд. Спомняш ли си от книгата на полковника? (Морс отвори на страницата, която имаше предвид.)

— Той... — ето тук! — „той обясни как вследствие на едно съобщение е попаднал в Оксфордшър“. — Мръсен лъжец!

Луис, вече заинтересуван въпреки желанието си, кимна едва забележимо с глава в знак на съгласие.

— Значи искате да кажете, сър, че Джоана измислила това мошеничество със застраховките и вероятно по тоя начин е спечелила едно малко състояние за себе си и за баща си?

— Да! Но не само това. Слушай! Може и да греша, Луис, но смятам, че не само Джоана е била погрешно идентифицирана като законната съпруга на Чарлс Франкс — от Чарлс Франкс — но че Чарлс Франкс е бил единственият съпруг на жената, която по общо мнение е била убита на „Барбара Брей“. Накратко, тоя „Чарлс Франкс“, който се облял в сълзи на втория процес, е бил не друг, а Донаван.

— Ха!

— Човек с много роли: актьор, фокусник, интерпретатор на роли, мошеник, хитър интригант, закоравял убиец, любящ съпруг, сълзлив свидетел, той бил първият, и единствен съпруг на Джоана Франкс: Ф.Т.Донаван! Всички смятахме — ти смяташе, дори и аз, че има три главни действащи лица, изпълняващи своите роли в нашата малка драма, а сега ти казвам, Луис, че по всяка вероятност има само две. Джоана и нейният съпруг — най-великият човек на света, човекът, погребан на западния бряг на Ирландия, върху който, както разправят, се разбиват големите, идващи от Атлантическия океан вълни...

ГЛАВА ТРИДЕСЕТ И ТРЕТА

Stet Difficilior Lectio (Нека остане по-трудният вариант)

(Принцип, прилаган обикновено от редактори, изправени пред различни тълкувания в древен ръкопис)

Луис мълчеше. Как иначе? Той имаше ценно доказателство в джоба си, но докато съзнанието на Морс все още препускаше из горните слоеве на атмосферата, в момента нямаше никакъв смисъл да го прекъсва отново. Остави плика с единствения, фотокопиран лист на масичката за кафе и продължи да слуша по-нататък.

— От свидетелските показания за последните няколко дни на Джоана намираме някои доказателства, които говорят, че може би съзнанието ѝ е било малко замъглено; сред тях е и фактът, че в някакъв момент тя зовяла съпруга си по име — „Франкс! Франкс! Франкс!“. Съгласен ли си? Но тя изобщо не е викала това — зовяла е първия си съпруг, Луис! Седях си тук и си мислех за Уоги Грийнъуей...

— И дъщеря му — промърмори Луис едва чуто,

— ... и си спомних за „Мечката“ Донаван. Ф.Т.Донаван. И съм готов да заложа следващата си заплата, че „Ф“ е съкратено от „Франк“! Ха! Чул ли си някога съпруга да се обръща към съпруга си на фамилно име?

— Да, сър.

— Глупости! Не и в наши дни.

— Но това не е станало в наши дни. Било е...

— Тя е викала Франк Донаван — повярвай ми!

— Но тя може да е била смахната и ако е било така...

— Глупости!

— Е, никога няма да разберем със сигурност, нали, сър?

— Глупости!

Морс се облегна назад със самодоволния и авторитетен вид на човек, който е убеден, че това, за което е казал три пъти „глупости“, трябва по законите на Вселената непременно да е глупост. Само ако знаехме колко са били високи — Джоана и... и която там е била другата жена. Но има някакъв шанс, нали? Онова гробище, Луис...

— Коя искате да чуете първо, сър? Добрата новина или лошата?

Морс се намръщи.

— Това е...? — посочи той плика.

— Това е добрата новина!

Морс бавно извади и заразглежда подробно фото-копирания лист.

Седем часа и двадесет и пет.

Удавеното тяло беше в частта от канала, собственост на херц. на М — занесено в страноприемницата „Плау“ в Уолв — вероятна самоличност? Неизвестна.

Предв. данни от огледа — предполаг. смърт чрез удавяне — няма видими наранявания — 162 см — добро физ. съст. — в. 35 г. Синина на устата (д. страна) — тяло топло облечено изцяло, без шапка и обувки — лице: дисколорация, посиняло.

— Не е докладът на съдебния лекар, сър, но е най-доброто, с което разполагаме. Тоя приятел трябва да я е видял преди аутопсията. Интересно, нали?

— Много интересно.

Докладът беше написан на бял лист хартия, с дата и подписан, както изглежда, от някой си „Д-р Уилис“, защото не само че почеркът бе твърде типичен за получетливото писане, неизменно свързвано с медицинската професия, но също беше изписан с объркващо еднакви „п“, „н“ и „и“ — всички тия букви сякаш изписани с нещо подобно на полукръгли рибарски кукички. Очевидно това бяха бележките на прилежен местен лекар, повикан да удостовери смъртта и да предприеме необходимите действия — в тоя случай, почти сигурно, да прехвърли всичко на някоя по-висша инстанция. Въпреки това можеха

да се намерят един-два къса самородно злато в записките: добрият Уилис бе измерил точно височината и бе направил едно-две уместни (и очевидно точни) наблюдения. Обаче от гледна точка на Морс недвусмисленото твърдение, направено тук, че тялото било все още топло, бе нелепо. Вероятно това е бил документът, прибавен по-късно към последвалите заключения от аутопсията и впоследствие съответно повтарян както в съда, така и в разказа на полковника. Жалко, защото ако Морс с право вярваше, че тялото на Джоана Франкс бе заменено с друго, то тогава тая жена сигурно трябва да е била убита в ранните сутрешни часове и следователно не е могла да се удави около три-четири часа по-късно. Доста рисковано. Разбира се, беше странно, че лицето на мъртвата жена е посиняло чак толкова бързо; но не можеше да се пренебрегне очевидният факт, че първото медицинско лице, което бе огледало трупа, бе установило, че той е все още топъл.

Това ли обаче пишеше в доклада — „все още топъл“? Не! Не това! Там просто пишеше „топъл“. Или пък?

Морс отново прегледа внимателно доклада и почувства познатия горещ прилив на кръв в областта на раменете. Възможно ли е да е така? Нима всички останали бяха прочели грешно доклада? На всички други места различните бележки бяха отделени една от друга с някаква пунктуация — било тирета (осем на брой) или точки (четири), или въпросителни (само една). Всички бележки освен една: изключението беше „тяло топло облечено изцяло“ и т.н. Нямаше нито тире, нито точка между тия два явно коренно различни факта — освен ако ксероксът бе копирал невярно. Не! Разрешението бе по-просто. Нямаше завършена мисъл, която да изисква каквато и да било пунктуация! Морс разгледа отново десети ред на доклада:

на устата (д.страна) — тяло топло

и взе предвид още един факт. В целия доклад препинателните знаци бяха старателно поставени. Поне от този документ изглеждаше, че Уилис особено почитал пунктуацията. Така че редът би трябвало може би — разбира се, че трябваше! — да се чете заедно с другия, или както следва: „на устата (д.страна) — тяло топло облечено изцяло,“

Тялото беше облечено изцяло! Тялото не е било „топло“, не и на листа на Морс. Там изведнъж тялото стана много, много студено.

Луис, въпреки че напълно приемаше правдоподобността на този вариант на текста, не изглеждаше да споделя възмущението, което вече видимо бе обзело Морс, а пък и вече беше време за лошата новина.

— Няма шанс това да се провери в старото гробище на Самъртаун, сър.

— Защо не? Надгробните плочи са все още там, поне някои от тях — така пише, нали? И аз сам съм ги виждал.

— Всички са били извадени при строежа на блоковете.

— Дори и тези, които полковникът споменава?

Луис кимна.

Морс много добре знаеше, разбира се, че възможността да получи разрешение за ексхумация и да разкопае един ъгъл от зелените площи в старческия дом бе изключително малка. И въпреки това мисълта, че би могъл да потвърди теорията си... Естествено обаче разбираше, че това не е въпрос на живот и смърт; не беше дори от значение поправянето на печална несправедливост. Не беше важно за никого — освен за него самия. Винаги, когато се беше сблъсквал с проблеми, от ранните си ученически години досега, било със значения на думи, с алгебра, с криминални романи и загадъчните улики в тях — винаги биваше изпълнен с огромно желание да научи отговорите, независимо дали тия отговори са напълно задоволителни или не. И сега, какъвто и да е бил мотивът, довел до това отвратително убийство, той установи, че е крайно обезпокоен от факта, че жената — или една жена, която той търси, до неотдавна бе лежала в отбелязания с надгробна плоча гроб в Северен Оксфорд. В края на краищата била ли е тя Джоана Франкс? Никакъв шанс да научим сега — поне не със сигурност. Но ако прецизният до педантизъм д-р Уилис бе направил точни измервания, тя не можеше да е Джоана, нали така?

След като Луис си отиде, Морс се обади по телефона.

— Какъв е бил средният ръст на жените през XIX век?

— През коя част на XIX век, Морс?

— Да речем, в средата.

— Интересен въпрос!

— Е?

— Предполагам, че е вариал.

— Е, хайде де!

— Оскъдна храна, липса на протеини — поради всички тия неща повечето не са били много едри. Вероятно не по-едри от жертвите на Изкормвача през 1880-те: метър и четиридесет и седем, метър и петдесет, метър и петдесет и два — нещо такова; е, горе-долу такива са били ония мили дами. Освен една — Страйд, нали така се казваше? Да, Лиз Страйд. Викали й „Дългата Лиз“ — била много по-висока от всички други жени в изправителния дом. Слушаш ли ме, Морс?

— Колко висока е била тя — „Дългата Лиз“?

— Не знам.

— Можеш ли да провериш?

— Какво, сега?

— И да ми позвъниш?

— По дяволите!

— Благодаря.

Морс бе изслушал три минути от любовния дует от първо действие на *Die Walkure*, когато телефонът иззвъня.

— Морс? Метър и шестдесет и един. Морс подсвирна.

— Моля?

— Благодаря, Макс! Между другото, в лабораторията ли си целия ден утре? Искам да донеса да ти покажа нещо.

Значи „Дребничката“ малка фигурка е била един сантиметър по-висока от „Дългата Лиз“ Страйд! И обувките й, както Луис бе установил, бяха приблизително № 37-38! Добре, добре! Всъщност вече всички ново-изровени факти (въпреки, че това вероятно не беше *le mot juste*^[1]) подкрепяха смелата хипотеза на Морс. Но колкото и това да го вбесяваше, изглежда нямаше никаква възможност да се установи истината. Във всеки случай, не и истината за Джоана Франкс.

[1] (Фр) — Точната дума (бел. ред.) ↑

ГЛАВА ТРИДЕСЕТ И ЧЕТВЪРТА

— *Мародерстващи хулигани застреляха унилия бухал;
Кулата е смълчана под бледата луна; но лейди Портър,
дебнеща напоследък ще продаде имота на безценица.*

(Е.О.Парот, „Спектейтър“)

Съобщението от застрахователната компания беше третото и последно известие да внесе сумата за предишния месец и първото нещо, което Морс направи на следващата сутрин, бе да напише чек с приложено към него кратко писмо, в което поднасяше своите извинения. Той не разбираше много от пари, но преди около десетина години бе счел за предвидливо (както се оказа, и благоразумно) да внася ежесечно 55 лири и да получи сумата от 12 000 лири с лихвите при навършването на шестдесет години — възраст, която все по-застрашително се приближаваше. Никога не бе помислял какво ще стане, ако почине, преди да му излезе застраховката. Нямахше причини за безпокойство: засега не го притискаха парични затруднения, не издържаше никого, имаше добра заплата и ипотека, която изтичаше след две години. Да, той знаеше, че в сравнение с огромното мнозинство от хората бе имал изключителен късмет. Все пак може би трябваше да помисли за завещанието си...

По някакво съвпадение предния ден бе говорил с Луис за застраховки и (той си призна пред себе си) доста неща бе посъчинил, докато му бе обяснявал как стоят работите. Но не беше напълно невероятно предположението му, нали? Тия измами със застраховките? Внимателно отдели първия материал, който Кристин му бе донесла в болницата „Джон Радклиф 2“, и отново прегледа фактите и цифрите на застрахователната компания „Нотингамшър и Мидланд“ за 1859 година:

План на асоциацията																			
Следната таблица (I) показва размера на вноските за застраховка „живот“ на членовете в размер 100 лири; също нетната сума, която ще се внася след 7 г., с отстъпка 72%, на която ще имат право застраховачи се сега лица в случай, че се запази настоящата отстъпка																			
Години	Годишна вноска			Отстъпка 72%			Нетна вноска			Години	Годишна вноска			Отстъпка 72%			Нетна вноска		
	л	ш	п	л	ш	п	л	ш	п		л	ш	п	л	ш	п	л	ш	п
21	2	10	0	1	16	0	0	14	0	45	4	9	9	3	4	7	1	5	2
22	2	10	9	1	16	6	0	14	3	46	4	12	9	3	6	9	1	6	0
23	2	11	6	1	17	1	0	14	5	47	4	16	3	3	9	4	1	6	11
24	2	12	6	1	17	10	0	14	8	48	4	19	9	3	11	10	1	7	11
25	2	13	6	1	18	6	0	15	0	49	5	3	6	3	14	6	1	9	0
26	2	14	6	1	19	3	0	15	3	50	5	7	6	3	17	5	1	10	1
27	2	15	6	2	0	0	0	15	6	51	5	11	9	4	0	6	1	11	3
28	2	16	6	2	0	8	0	15	10	52	5	16	0	4	3	6	1	12	6
29	2	17	9	2	1	7	0	16	2	53	6	0	6	4	6	9	1	13	9
30	2	19	3	2	2	8	0	16	7	54	6	5	0	4	10	0	1	15	0
31	3	0	6	2	3	7	0	16	11	55	6	9	6	4	13	3	1	16	3
32	3	2	0	2	4	8	0	17	4	56	6	14	6	4	16	10	1	17	8
33	3	3	6	2	5	9	0	17	9	57	6	19	6	5	0	5	1	19	1
34	3	5	3	2	7	0	0	18	3	58	7	4	6	5	4	0	2	0	6
35	3	7	0	2	8	3	0	18	9	59	7	9	6	5	7	8	2	1	10
36	3	8	9	2	9	6	0	19	3	60	7	15	0	5	11	7	2	3	5
37	3	10	9	2	10	11	0	19	10	61	8	0	9	5	15	9	2	5	0
38	3	12	9	2	12	5	1	0	4	62	8	7	0	6	0	3	2	6	9
39	3	14	9	2	13	10	1	0	11	63	8	13	9	6	5	1	2	8	8
40	3	17	0	2	15	5	1	1	7	64	9	1	0	6	10	4	2	10	8
41	3	19	3	2	17	1	1	2	2	65	9	8	9	6	15	11	2	12	10
42	4	1	6	2	18	8	1	2	10	66	9	17	0	7	1	10	2	15	2
43	4	4	0	3	0	6	1	3	6	67	10	5	0	7	7	7	2	17	5
44	4	6	9	3	2	6	1	4	3										

Джоана е била родена през 1821 година, значи е била на 38 години през 1859. Ако се е застраховала една-две години по-рано, това значи: навършени години на идущия рожден ден 36, годишна вноска 3 лири, осем шилинга и девет пенса. По-малко от седем лири, да речем, за крайна печалба от 100 лири. Никак не беше зле. И ако Донаван вече бе сложил в джоба си подобна сума...

Морс излезе от апартамента си в средата на предиобеда (първото излизане след завръщането му) и пусна единственото си писмо. Не

срещна нито един познат, като свърна надясно по „Бенбъри роуд“ и после отново надясно в „Скуичи лейн“; тръгна по втората пряка вляво, току покрай евангелистката църква (сега превърната в малка група жилища) и продължи по „Мидъл уей“. Беше мрачно, влажно утро и орляк врани (вероятно объркали часа) грачеха в дърветата вдясно от него. После-мина покрай основното училище „Бишъп Кърк“ и привлекателните редици къщи от двете страни на улицата с еркерните си прозорци с колони — и от лявата му страна, ето го: „Дъдли Корт“ — блок, построен от тухли с цвят на канела на мястото на старото гробище в енорията Самъртаун. Правоъгълната морава около 50 на 25 метра се простираше зад ниска около 45 сантиметра стена, която Морс прекрачи и влезе в тревната площ, засадена с тисови дървета и храсти, отрупани с някакви червеникави плодове. Веднага вляво площта се заграждаше от задните помещения на светски клуб; покрай тая стена, под пълзящите клони на зимния жасмин той можа да различи, покрити с влажни брезови листа едва подаващите се останки от четири-пет стари надгробни плочи, отчупени при основата, които наподобяваха нащърбени зъби, едва подаващи се от венците. Очевидно всяко подълбоко разкопаване, за да се извадят изцяло тия плочи, е било осуетено от близостта до стената. Но всички останали бяха изкопани, може би още преди няколко години — и без съмнение надлежно описани в някоя прашна папка с книжа на лавиците на местната епархиална служба. Е, Морс поне можеше да погледне в очите простия факт: никакво доказателство за тленните останки нямаше да излезе наяве от тия хубави морави. Никакво! И все пак щеше да е добре да знае къде надгробната плоча бе бележила последното убежище на „тленните останки“ (както се бе изразил полковникът) на Джоана Франкс. Или чиито и да бяха те.

Мина покрай самия „Дъдли Корт“, където имаше коледна елха, украсена със светещи вече червени, зелени и жълти крушки; после стигна до сградата на Консервативната асоциация на Северен Оксфорд, в която никога не бе стъпвал (и никога нямаше да стъпи) кракът му; покрай църквата на спиритуалистите, в която никога (досега) не бе стъпвал; покрай прихлупената сграда на седалището на Женския институт, в който веднъж бе говорил за достойнствата на проекта за квартален доброволен отряд; и най-сетне, като зави наляво, стигна до Саут Парейд, точно срещу пощата, в която влизаше веднъж в

годината, за да плати пътния данък за „Ланчия“-та. Но докато вървеше покрай старите познати сгради, умът му бе далече и вече бе взел едно твърдо решение. Ако единият от заподозрените му се бе измъкнал, той ще отиде да търси другия! Нуждаеше се от почивка. В такъв случай щеше да иде на почивка.

Точно на отсрещната страна на улицата имаше туристическа агенция, а момичето, което седеше на първото бюро вдясно, се усмихна лъчезарно.

— Какво обичате, сър?

— Бих искал — (Морс седна) — бих искал да направя резервация за почивка с кола в Ирландия — в Републиката имам предвид.

По-късно същия ден Морс се отби в института по патология „Уилям Дън“ на Саут Паркс Роуд.

— Я ги разгледай, моля те!

Като се въздържа от какъвто и да било циничен коментар, Макс погледна със съмнение над очилата си.

— Макс! Искам само да зная...

— ...дали са купени в магазина M&S или в Литълудс?

— Скъсаното, Макс — скъсаното.

— Скъсано? Кое скъсано? — Макс повдигна гащите с известна погнуса и ги разгледа (както се стори на Морс) неособено задълбочено.

— Няма скъсано, Морс. Ни най-малка следа от каквито и да било неправилни разтегляния на нишките на тъканта — американ е, между другото, нали?

— Мисля, че да.

— Е, нямаме нужда от микроскоп, за да установим, че това е разрез: точен, прав, отчетлив разрез, разбираш ли?

— С нож?

— С какво, по дяволите, се реже?

— С нож за сирене? С ножи...?

— Чудно нещо е човешкото въображение, Морс!

Също така беше чудно, че Морс получи такъв недвусмислен отговор на един от въпросите си; всъщност първият такъв отговор в цялото им дълго и сравнително дружелюбно познанство.

ГЛАВА ТРИДЕСЕТ И ПЕТА

*Не трупайте на таз могила
рози — любимите цветя — безмер,
защо да я смущаваме със рози
които тя не може да съзре.*

(Една Сейнт
Винсент Милей, Епитаф)

Инспектор Малвъни го забеляза да паркира колата си на мястото на паркинга, отделено за посетители. Когато малкият полицейски участък бе превърнат преди десет години от самостоятелна къща в някакво местно подобие на предотвратяващо престъпленията Главно управление, ирландските сили за сигурност „Гарда“ бяха намерили за подходящо четиричленното поделение да бъде оглавно от инспектор.

Сега, в ретроспекция, изглеждаше като че ли бяха малко попрекалили. С население от около хиляда жители Килкернан редовно получаваше своя дял от спречквания и сбивания пред една или няколко от четиринадесетте кръчми, но досега малката община бе успяла да избегне всякакво въвлечане в международната контрабанда или индустриалния шпионаж. Тук дори пътните произшествия бяха рядкост, въпреки че това по-скоро се дължеше на сравнително малкия брой коли, отколкото на трезвеността на техните водачи. Туристи, естествено, имаше — особено през лятото, но дори и те с техните „Ровер“-и и „БМВ“-та много по-често спираха да снимат някое магаре, отколкото да създават опасности за случайно минаващия пияница.

Малвъни разбра, че човекът, паркиращ своята „Ланчия“ в единственото (освен неговото) място на паркинга, бе английският полицай, който се бе обадил предния ден да помоли за съдействие при установяване местонахождението на някакво гробище (по причини, които засега не бе изложил) и смяташе, че вероятно то е гробището,

гледащо към Бретнабой Бей — единственото място за покойници, отбелязано на местната карта. Малвъни бе в състояние да увери главния инспектор Морс (това беше неговият чин), че действително това е гробището, разположено на склона на един хълм на запад от градчето: местните покойници обикновено биваха погребвани там, както твърдеше Малвъни — поради липса на друга възможност за последно жилище.

От прозореца на долния етаж Малвъни наблюдаваше Морс с известно любопитство. Не всеки ден (дори не всяка седмица или месец) се установяваше контакт между британската полиция и „Гарда“-та, а мъжът, който се приближаваше към главния (единствен) вход, изглеждаше интересен екземпляр: около петдесет и пет годишен, с вече окапваща прошарена коса, малко понапълнял и по него можеха да се различат вероятно, както Малвъни се надяваше, издайническите следи, оставени от алкохола у хора, които доста го обичаха. Малвъни не бе разочарован от човека, въведен в главния му (единствен) кабинет.

— Да не сте роднина на Киплингския Малвъни? — запита Морс.

— Не, сър! Но въпросът си го бива — а и образованието също си го бива!

Морс изложи необичайната си, нелепа, егоистична мисия и веднага спечели Малвъни. Разбира се, нямаше никакъв шанс да се получи разрешение за ексхумация, но може би на Морс щеше да му е интересно да научи как става разкопаването на гробове в Републиката? Никой не може да разкопава гробове в понеделник, и то поради съвършено сериозни причини, които Малвъни бе забравил; във всеки случай днес не беше понеделник, нали? И ако все пак се случеше някой гроб да бъде разкопан в понеделник, то това трябваше да стане винаги — винаги, сор! — сутринта или поне предишната вечер. Също така имаше и нещо важно по отношение на вилите и лопатите: поставени върху гроба, те трябваше да образуват светия кръст по причини, които естествено бе излишно да се обясняват на образован човек като Морс. И най-сетне обичаят винаги изискваше най-близкият опечален да предвиди малко ирландско уиски за другите членове от съкрушеното семейство; и за гробарите също, разбира се, които трябваше да ровят лепкавата, буцеста пръст.

— Таа работа със земята винаги те кара да ожаднееш, сор!

И така Морс, най-близкият Опечален, излезе на главната (единствена) улица и купи три бутилки ирландско малцово уиски. Бе постигнато споразумение и Морс разбираше, че каквито и да са проблемите, свързани с уравнението Донаван — Франкс, лявата страна щеше да бъде решена (ако въобще можеше да се реши) благодарение на отзивчивостта и (неофициалното) съдействие на ирландската „Гарда“.

Във въображението си Морс си бе представял редица прожектори, осветяващи ясно очертания гроб е издигнати в непосредствена близост прегради, с отряд полицаи, които да държат настрана тълпата, и фоторепортери, нагласяващи телескопичните си обективи спрямо обекта. Часът? Би следвало да е пет и тридесет сутринта — обичайното време за ексхумация. И трябваше да цари напрегнато очакване.

Но не било писано да стане така.

Морс и Малвъни заедно лесно определиха местонахождението на последното убежище на най-великия човек на света. Всичко на всичко трябва да имаше около триста-четиристотин гроба в заграденото със стени гробище на склона на хълма. Половин дузина великолепни скулптури на ангели и мадони бдяха тук-там над неколцина бивши сановници, а няколко големи келтски кръста бележеха други гробове. Но преобладаващото мнозинство от мъртъвци лежах тук без почести под занемарени, по-сиромашки на вид паметни плочи. Този на Донаван беше от последните — невзрачен, покрит с мъх и лишеи, е бели и жълтеникави петна, не по-висок от шестдесет сантиметра, наклонен назад под ъгъл от двадесет градуса от вертикала. Толкова изличен от времето бе надписът върху камъка, че само общите очертания на буквите можеха да се проследят, и то без напълно изтритата средна част:

— Ето го — каза Морс победоносно. Изглеждаше като че ли името му е било Франк.

— Нека душата му почива в мир — добави Малвъни — тоест, ако е тук естествено!

Морс се ухили и съжали, че чак сега се е запознал с Малвъни.

— Как ще обясните...?

— Разкопаваме още един гроб, сор. По светло — и също без официалности!

Всичко стана много бързо. Малвъни бе заповядал на двамата мъже, натоварени със задачата, да изкопаят правилен четириъгълник на изток до единствената плоча; бяха изкопали по-малко от метър, когато една от лопатите удари на нещо, приличащо по звук на дърво и скоро се разкри, че е дървен ковчег. Когато всичката пръст бе изкопана и струпана от двете страни на продълговатия трап, Морс и Малвъни видяха обикновен капак на ковчег без завинтена на него табела с име. Дървото — дъски от бряст с дебелина около два сантиметра, с жлеbove в горния край изглеждаха доста изкорубени, но в прилично състояние. Нямаше смисъл да се вади целият ковчег и Морс, проявявайки отново

вродения си ужас от трупове, мълчаливо отклони честта да отмести капака.

Малвъни, стъпил непохватно от двете страни на дупката, целите му обувки полепнали с кал, се наведе и дръпна горния край на капака, който лесно подаде. Очевидно металните винтове отдавна се бяха разпаднали. Докато дъската бавно се отместваше Малвъни видя, както междувпрочем и Морс, че от вътрешната страна на капака висеше белезникав мъх, а и в самия ковчег покрова, или това, което бе служило за покривало, бе обвито със същия пълзящ бял мъх.

По краищата на дъното на ковчега ясно се виждаше настилка от кафеникави влажни дървени стърготини, които изглеждаха толкова пресни сякаш лежащото върху тях тяло бе погребано предния ден. Но какво тяло?

— Чудесно са запазени, нали сор? От торфа ще да е.

Това бяха думи на първия гробар, изглежда по-силно впечатлен от удивително запазените дървени стърготини, отколкото от липсата на каквото и да било тяло. Защото ковчегът не съдържаеше никакво тяло. В него имаше навит килим, зеленикав на цвят, дълъг около метър и петдесет и пет, загънат около, както се оказа, половин дузина изкопани с лопата квадратни чимове торф.

Нямаше никаква следа от Донаван — нямаше дори парченце от последната рекламна листовка на най-великия човек на света.

ГЛАВА ТРИДЕСЕТ И ШЕСТА

Знанията на човек умират с него; дори и споменът за добродетелите му избледнява, но дивидентите от завещаните от него ценни книжа могат да послужат да се запази жива паметта му.

(Оливер Уендел Холмз,
„Професорът на закуска“)

През дните, последвали завръщането му от Ирландия, Морс се почувства до известна степен в по-добра форма и много скоро, по негова преценка поне, успя да си възвърне силите и свежия външен вид, което неговият лекар изтълкува като здраве. Морс не искаше повече.

Неотдавна си бе купил старата плоча на Фуртвенглер със записа на „Ринг“ и през часовете на блажена наслада, което това изпълнение му доставяше, значението на случая Джоана Франкс и неясните обстоятелства на „Загадката на пътеката за теглене“ леко избледняваха. Всичко това му бе донесло развлечение и забавление, но с него вече бе свършено. Деветдесет и пет процента сигурен (както междувпрочем беше), че през 1860 година са били обесени не тия, които трябва, той очевидно не можеше да направи нищо повече, за да разпръсне обезпокояващите пет процента съмнение.

Коледа бързо приближаваше и той бе доволен, че уморителното влачене по магазини щеше да му се размине — не му се налагаше да купува нито чорапи, нито парфюм. Получи половин дузина картички, две покани за вечер на чашка и една покана от болницата „Джон Радклиф 2“.

Коледно увеселение

За сестрите на болницата „Джон Радклиф“ ще бъде удоволствие да ги удостоите с присъствието си вечерта на 22 декември петък от 20 часа до полунощ в общежитието за медицински сестри, Хедингтън хил, Оксфорд. Дискотека, възхитителни напитки и закуски, невероятно забавление! Моля, заповядайте! Неофициално облекло. Моля отговорете.

Напечатаната покана бе подписана със синя химикалка: „Отделение 7С“ — последвано от „Целувки“.

Беше петък, 15 декември, седмица преди планираното увеселение, когато погледът на Морс бе привлечен от името в колоната за некролози в „Оксфорд таймс“:

Денистън, Маргъри — на 10 декември почина спокойно в дома си в Уудсток, на 78 г. Тя пожела тялото ѝ да бъде предадено за научни изследвания в областта на медицината. Дарения се приемат с благодарност в памет на починалия полк. У. М. Денистън, от Клуба на Британския легион, Ламбърн.

Морс си спомни единствения път, когато се бе срещнал със странната стара дама, толкова горда с произведението на съпруга си — произведение, породило у Морс такъв невероятен интерес, произведение, за което дори не бе платил. Той подписа чек за 20 лири и го пъхна в евтин кафяв плик. Имаше под ръка обикновени и луксозни марки, но избра обикновена: в края на краищата не беше въпрос на живот и смърт.

Би присъствал (каза си) на погребението, ако имаше такова. Но бе доволен, че нямаше да има; неумолимите и всяващи страх слова на опелото, особено в официалното издание на Библията, представляваха все по-приближаващи се с времето и лично засягащи го заплахи за неговото спокойствие. Засега можеше да мине и без него. Потърси адреса на Британския легион в Ламбърн в телефонния указател и после обърна на Денистън, У.М. Ето го: Чърч Уок, 46, Уудсток. Имаше

ли някакви близки? Едва ли, ако се съдеше по некролога във вестника. Тогава? Какво ставаше с вещите, ако нямаше на кого да бъдат оставени? Както вероятно беше в случая с мисис Денистън? Както с всички бездетни или неомъжени...

Беше трудно да паркира „Ланчия“-та и накрая Морс се легитимира пред един кисел регулировчик, който неохотно му разреши временно да спре върху двойната жълта линия на около двадесет метра от сивата каменна къща-близнак на Чърч Уок. Почука на предната врата и незабавно му отвори.

В къщата имаше двама души: млад мъж на около двадесет и пет години, упълномощен (както обясни) от Блекуелс да опише няколкото неособено ценни книги по лавиците на починалото семейство Денистън, и един племенник на стария полковник, единственият жив роднина, който (както Морс изтълкува нещата) щеше наистина да получи едно прилично малко наследство, ако можеше да се съди по последните цени на недвижимото имущество в Уудсток.

Морс незабавно и откровено обясни на последния от какво се интересува: той не искаше нищо особено освен да му се даде възможност да провери дали покойният полковник е оставил някакви бележки или документи, свързани с „Убийството в Оксфордския канал“. За щастие отговорът беше „да“ — макар и доста сдържано „да“. В кабинета имаше два купа листа — тези на единия бяха покрити с машинописен текст, а другият представляваше ръкопис. За една от началните страници на ръкописа беше закачено кратко писмо — едно писмо без дата, без адрес на подателя и без плик:

Скъпи наш Даниел,

Ние двамата вярваме, че се чувствуваш добре през последните месеци. Ще бъдем в Дерби в началото на септември, когато се надяваме да се видим. Моля те, кажи на Мери, че ушитата от нея рокля пожъна голям успех и я попитай ако вече се е възстановила, дали би могла да започне друга.

Твой искрено любящ те Матю

Това беше всичко. Достатъчно обаче за полковника да реши, че си струва да бъде запазено! Имаше само един Даниел по делото — Даниел Карик от Дерби. И ето го тоя материал от първостепенно значение, който свързваше разказа на полковника по осезаем, физически начин с цялата жалка история. Морс се съгласи, че Даниел Карик изобщо не бе стоял на преден план в мислите му, а излезе, че е трябвало. Той със сигурност бе точно толкова изобличаващо замесен в измамата, колкото и другите двама — двойната измама, която бе накарала застрахователната компания „Нотингамшър и Мидланд“ да се бръкнат по-дълбоко в джоба, първо за смъртта на великия непогребан Донаван и след това за смъртта на загадъчната Джоана, великата неудавена.

Морс обърна избелялото, силно намачкано писмо и видя на гърба му няколко бележки, написани с молив, най-вероятно с почерка на полковника:

„Никакви данни от застр. комп. — мисис К. много зле по това време? Не й е казано за смъртта на Дж? Спрингстрийт 12 все още обитавана 12.4.76!“

Ето го това тук — една напълно осезаема хартия с написан на нея текст, представляващ докосване до едно от главните действащи лица в тая драма от деветнадесети век. Що се отнася до двамата главни актьори, единственото доказателство, което би могло евентуално да се намери за тях, е погребано с телата им. А къде е била погребана Джоана или пък къде е бил погребан най-великият човек на света — кой ли знаеше или кой въобще би могъл да знае?

ГЛАВА ТРИДЕСЕТ И СЕДМА

Съвременните танцьори дават зловеща представа за нашето време. Те дори не се поглеждат един друг, когато танцуват. Те са само куп изолирани индивиди, люлеещи се в някаква самохипноза.

(Агнес де Мил, Ню Йорк таймс)

На присъстващите на увеселението им бе ясно, че когато портиерът казваше полунощ, той имаше предвид 23.55, но малко от тях бяха успели да пристигнат в общежитието за медицински сестри преди девет. Във всеки случай събитието не бе предопределено да е от космическо значение и не би могло да се похвали с нещо повече от един-два спомена, няколко зле проявени снимки и доста почистване на следващата сутрин.

Веднага щом като направи няколко крачки в шумната, кипяща, ярко осветена зала — беше вече 10.30, — Морс осъзна, че е допуснал трагична грешка, като е приел поканата. „Никога не се връщай!“ — ето съвета, който трябваше да следва. И въпреки това дотолкова бе сглупил, че да се подмами от спомена за белите чаршафи, Хубавата Фиона и Ефирната Айлийн. Идиот! Седна на един разклатен, подсилен с дъсчици стол и засърба някакъв блудкав пунш, който поднасяха в бели пластмасови чаши на всеки новопристигнал. Той бе приготвен, ако можеше да се съди по вкуса, от 2% джин, 2% сухо мартини, 10% портокалов сок и 86% лимонада и щеше да е нужно доста време, по сметките на Морс, преди тая възхитителна напитка да започне да му въздейства. И тъкмо бе решил, че най-добрата част от пунша са малките кубчета ябълки, плаващи по повърхността, когато Фиона откъсна болнавия си на вид кавалер от дансинга и се доближи до него.

— Весела Коледа! — тя се наведе и Морс все още усещаше сухите й устни върху бузата си, докато тя представи смутения младеж, повтори коледния си поздрав и в следващия миг вече я нямаше —

отново се бе хвърлила в серия от конвулсивни кълчения, сякаш бе епилептична кукла на конци.

Пластмасовата чаша на Морс беше вече празна и той бавно тръгна покрай дългата редица от маси, където под белите покривки успя да зърне поръсени със захар коледни пирожки и наденички на шиш.

— Скоро ще похапнем от тях! — каза познат глас зад него. Морс се обърна и видя Айлийн, за щастие сама и измежду малкото присъстващи в бяла униформа.

— Здравейте! — каза Морс.

— Здравейте! — каза тя тихо.

— Радвам се да ви видя!

Тя го погледна и кимна едва доловимо. Отнякъде се появи висок мъж, който имаше вид на замесен в скорошно сбиване.

— Това е Гордън — каза Айлийн, като гледаше нагоре към засенчените повърхности на мършавото му като на скелет лице. И след като си стиснаха ръцете, Морс пак остана сам. Чудеше се къде да отиде, къде да се дене, как да се измъкне незабелязано, да прекрати безболезнено присъствието си преди 11.55.

Беше само на няколко метра от главния вход, когато тя изведнъж застана пред него.

— Надявам се, че не се опитвате да се измъкнете!

Неси!

— Здравейте, сестра. Не! Аз — аз не трябва да стоя много дълго, разбира се, но...

— Радвам се, че дойдохте. Знам, че сте мъничко поостарял за такова нещо — игривото й шотландско произношение като че ли добродушно му се присмиваше.

Морс кимна. Беше трудно да спори по въпроса и той погледна в чашата си и извади единственото останало кубче ябълка.

— Вашият сержант беше по-щедър към вас — с пиенето имам предвид.

Морс я погледна — ненадейно — сякаш никога преди това не беше я виждал. На тая неонова светлина кожата й изглеждаше почти млечна, а очите й бяха смарагдово-зелени. Отметнатите й назад кестеняви коси подчертаваха очертанията на лицето, а устните й бяха леко и деликатно начервени. Бе доста висока за жена, сигурно почти

колкото него, и само ако (според Морс) си бе облякла нещо друго, а не тая страшно старомодна, размъknата, никак не подходяща ѝ рокля...

— Искате ли да танцуваме, инспекторе?

— Аз... не! Страхувам се, че танцуването не е по моята част.

— Какво...?

Но Морс така и не успя да разбере какво се канеше да го попита. Един млад лекар — усмихнат, с пламнало лице, който се чувстваше съвсем като у дома си — я грабна за ръка и я задърпа към дансинга.

— Хайде, Шийла! Нашият танц, помниш ли? Шийла!

— Няма да се опитате да се измъкнете...? — започна да казва тя през рамо. Но вече беше на дансинга, където не след дълго другите танцьори започнаха да спират и да се оттеглят по периферията, докато двойката Шийла и младият ѝ партньор изпълняваха блестящо танцови стъпки, съпроводени от ритмичното пляскане с ръце на публиката.

Докато ги следеше с поглед, Морс почувства, че го пронизва ревност. Тялото на младия мъж се притискаше плътно до нейното. Бе решил окончателно да остане, както тя поиска, но когато музиката спря и току-що преобразената Неси, преструваща се, че се сгромолясва от умора, стана център на възторжено възхищение, Морс остави пластмасовата си чаша на масата до изхода и си тръгна.

В 9.30 на следващата сутрин, след като бе спал някак неспокойно, той позвъни в болницата „Джон Радклиф 2“ и поиска отделение 7С.

— Мога ли да говоря със старшата сестра, моля?

— Какво да съобщя, кой я търси?

— Това е — това е лично обаждане.

— Страхувам се, че не може да се обаждате по лични въпроси тук. Ако желаете да съобщите името си...

— Просто ѝ кажете, че един от старите ѝ пациенти в отделението...

— Сестра Маклийн ли търсите?

— Да.

— Тя напусна — напусна официално миналата седмица. Ще става директор на Института за сестри...

— Напуснала е Оксфорд?

— Заминава днес. Остана досега за едно празненство миналата вечер...

— Разбирам. Съжалявам, че ви обезпокоих. Изглежда нещо не съм разбрал?

— Да, така изглежда.

— И къде отива тя?

— Дерби — Кралската болница в Дерби.

ГЛАВА ТРИДЕСЕТ И ОСМА

Самото значение на термина „коптор“ отразява отношението на буржоазията към живеенето в еднаквите редици от построени на калкан къщи, където величави ценностни категории се прилагат към незначителни ситуации.

(Джеймз Стивънз Кърл,
„Ерозията на Оксфорд“)

Тъй като бързото каране бе единственият му значителен порок (освен яйцата с пържени картопки), Луис бе във възторг от поканата да кара „Ланчия“-та, макар и през един от почивните си дни. Колата беше мощна и мисълта за правата отсечка от М1 до отбивката за А52 беше доста приятна за Луис. Морс ни най-малко не се бе опитал да скрие факта, че главната цел на мисията бе да открие дали една улица на име „Спринг стрийт“ все още стои — както бе стояла до 1976 година — в северните покрайнини на Дерби.

— Само ме изтърпи, Луис — това е всичко, което искам!

Луис нямаше нужда да бъде убеждаван дълго. Важен „плюс“ в живота му бе моментът, когато Морс бе дал да се разбере пред шефовете, че именно със сержант Луис мозъкът му работи най-добре. И сега — като премина с „Ланчия“-та в платното за изпреварване по М1 до Уийдън Луис се почувства напълно доволен от удачно подредения си живот през всичките тия години оттогава насам. Той, разбира се, знаеше, че настоящата им мисия е загубена кауза. Но такива неща не бяха непознати в Оксфорд.

Оказа се трудно да се намери „Спринг стрийт“ въпреки картата на града, купена от някаква вестникарска будка на един ъгъл в северните предградия. Самият Морс ставаше все по-раздражителен, тъй като пешеходците, към които Луис отправяше въпроси през прозореца на колата, изглеждаха или напълно в неведение, или

взаимно си противоречаха. Най-сетне обаче „Ланчия“-та се отправи към един район, отделен с временна ограда като при строеж, чиято табела гласеше: „Комплекс за благоустройство Дерби“. Два жълти крана е внушителна височина движеха напред-назад широките си арки над бригадите-разрушители долу.

— Може да е твърде късно, а? — осмели се да каже Луис.

Морс свали стъклото и заговори с един работник с бял шлем на главата и целия покрит е тухлен прах.

— Срутихте ли вече „Спринг стрийт“?

— Скоро ще стигнем до нея, приятел — отговори човекът и показва неопределено към следващата редица от еднакви къщи.

Морс, подразнен до известна степен от фамилиарността на обръщението „приятел“, вдигна стъклото, без да благодари и посочи също така неопределено на Луис къщите. Последният скоро спря „Ланчия“-та зад една голяма зидарска кофа две преки по-нататък. Млада цветнокожа жена, буташа количка, увери Морс, че да, това е било „Спринг стрийт“ и двамата мъже слязоха от колата и се огледаха.

Може би преди десетки години кварталът бе видял по-добри времена. Все пак, ако се съдеше по сегашния му вид, изглеждаше съмнително дали която и да е от къщите в това непривлекателно място изобщо някога е фигурирала сред „подходящата“ категория жилища. Построени, както изглеждаше, през първата половина на XIX век, много от тях вече бяха полуизоставени, а някои — с напълно заковани с дъски врати и прозорци. Очевидно няколко продължаваха да са населени, защото тук-там от тесните жълти похлупаци на комините се издигаше дим към сивото небе и бели дантелени пердета украсяваха все още здравите прозорци. С отвращение Морс погледна скапаните бирени кутии и захвърлените опаковъчни хартии от риба с пържени картопки, търкалящи се по тесния тротоар. После бавно тръгна и се спря пред една врата, боядисана в цвят, който преди 50 години е бил светлосин, със завинтена на нея табела с номер 20. Къщата принадлежеше към редица от шест къщи; като продължи да върви, Морс стигна до вратата на една изоставена къща, върху която, ако се съдеше по очертанията, някога е стояла цифрата 16. Тук Морс се спря и махна на Луис да се приближи — сега погледите на двамата се насочиха към двете съседни къщи със заковани с дъски врати и

прозорци, за да се попречи на незаконно заселващите се и вандалите. Първата от тях, изглежда, несъмнено някога е била 14, а втората 12.

Последната, представляващият жалка гледка обект на предприетото от Морс пътешествие, се издигаше на ъгъла, като табелата „Бъртън роуд“ бе все още прикрепена към страничната ѝ стена, въпреки че и следа от самата „Бъртън роуд“ вече не бе останала. Под табелата имаше дървена порта, висяща окаяно на една от ръждясалите си панти и водеща към малък заден двор, задръстен с боклук и кафеникави бурени, в който имаше едно антично детско велосипедче на три колела и съвсем нова количка от супермаркет. Потъмнелите червени тухли на външните стени бяха силно очукани, а единственото черчево бе напълно избито и вътрешността на сиромашкото малко жилище бе открита за природните стихии. Морс пхна глава в дупката на прозореца под почернелия перваз и моментално се отдръпна с ужасна погнуса: в единия ъгъл на някогашната кухня имаше, както се оказа, купчинка изпражнения, а до нея половинка бял хляб, нарязан на разкривени от изсъхване и позеленели от мухъл филии.

— Гледката не е много приятна, нали? — прошепна Луис, изправен до рамото на Морс.

— Тя е била отгледана тук — каза Морс тихо. — Живяла е тук е майка си... и баща си.

— И с брат си — добави Луис.

Да! Морс бе забравил брата, по-малкия брат на Джоана, момчето, кръстено на баща си — напълно го бе забравил.

Морс неохотно напусна тесния заден двор и отново бавно се върна към предната част, застана посред запустялата улица и загледа малката къща, в която Джоана Карик — Донаван — Франкс, вероятно бе прекарала колко? — първите около 20 години от своя живот. Полковникът не бе споменал точно къде е била родена, но... Морс си припомни годините: родена през 1821 и се омъжила за „великия човек“ през 1842 година. Колко окуражително би било да намери някоя година, отбелязана на една от къщите! Но Морс не виждаше и следа от нещо подобно. Ако къщата е била построена около 1820 година, дали тя е прекарала тия 20 години във и около тая тясна, жалка кухня, бореща се за пространство е мивката, медните съдове, пресата за изцеждане на пране, готварската печка и родителите си...? И с по-

малкия си брат? Той, Морс, имаше собствени ярки спомени за подобна мъничка кухня в една къща, която (както му бяха казали) била съборена, за да отвори място за магазин за килими. Но той никога не се бе връщал там. Човек никога не трябва да прави грешка и да се връща, защото животът си върви чудесно без теб, благодаря, и други хора си живеят великолепно е техните нови служби — дори когато се ограничават с продажбата на килими. Да, почти винаги бе грешка: както например връщането в болницата беше грешка; неговото намерение например да отиде в кралската болница в Дерби и равнодушно да съобщи на Неси, че просто, случайно минава през града, просто иска да я поздрави с назначаването ѝ за големия бял шеф...

Луис говореше нещо, докато тия и подобни мисли се въртяха отново и отново в ума на Морс, а той не беше чул и дума от казаното.

— Моля, Луис?

— Само казвам, че ние правехме така, това е... над върха на главата, както казвам, и поставяхме датата до него.

Морс, неспособен да изтълкува тая явно бомбастична реч, кимна сякаш напълно е разбрал всичко и тръгна към колата. Огромна, изписан със бял спрей надпис върху по-ниската стена на една къща в следващата редица попадна под погледа му: „Долу ръцете от Чили“ — въпреки че беше трудно да се разбере кого в тоя потънал в невежество квартал призоваваха за такава дейност — или по-скоро за такова бездействие. „Опитайте Гео. Чай на Лъмли — един шилинг и два пенса“ изглеждаше по-уместен надпис, изрисуван с боя върху зазидания с тухли прозорец на първия етаж на къщата на следващия ъгъл, като буквите първоначално са били изписани със синя боя върху охрено-жълтия фон, но сега последният бе избелял до сивото, с което боядисват бойните кораби. Надпис (толкова стар), че Джоана може да го е виждала всеки ден, като е отивала на училище или да играе по тая улица — един надпис от миналото, който бригадата от разрушители щеше скоро да заличи от архивите на местната история, сринайки сред облаци прах страничните стени с едно замахване на гигантските си, подобни на топки за кегелбан гюлета.

Точно като вандалите от Оксфордския общински съвет, когато...

Остави, Морс!

— Сега накъде, сър?

Нужно му бе малко усилие, за да го каже, но все пак успя:

— Мисля, че право вкъщи. Освен ако няма нещо друго, което ти искаш да видиш.

ГЛАВА ТРИДЕСЕТ И ДЕВЕТА

И това, за което мислиш, че си дошъл е само черупка, външната обвивка на смисъла, чиято цел става ясна едва когато я постигнеш, ако въобще това се случи. Ти или не си имал цел, или тя надхвърля очаквания край и се променя, докато я постигнеш.

(Т.С.Елиът, „Литл Гидинг“)

Морс рядко водеше какъвто и да е разговор в кола и мълча, както обикновено, докато Луис измина разстоянието от няколко мили до магистралата. Също така по обичайния си начин умът му се бе заплел в сложните си механизми и все по-ясно осъзнаваше присъствието на някакъв незначителен дразнител. Винаги се безпокоеше, ако не беше разбрал нещо, ако не беше чул — дори и най-дребните неща:

— Какво точно ми разправяше там при къщата?

— Имате предвид, когато не слушахте?

— Просто ми кажи, Луис!

— Само разказвах за времето, когато бяхме деца, това е всичко. Мерехме се колко сме пораснали. Винаги го правеше мама — на всеки рожден ден — на стената на кухнята. Предполагам това е, което тая кухня ми напомни. Не в гостната — там бяха най-хубавите тапети, и както ви разправях, тя слагаше една линийка над главата ми, нали разбирате, и после драсваше чертичка и датата...

Морс пак не слушаше.

— Луис! Карай обратно!

Луис го погледна малко озадачен.

— Казах просто: обърни — продължи Морс, засега тихо. — Внимателно, както ти обичаш — когато е възможно, Луис, не е нужно да излагаме на опасност пешеходците или местните домашни любимци. Но просто обърни.

Пръстът на Морс върху кухненския ключ произведе само едно празно щракане въпреки наличието на изглежда наскоро поставената във фасонката, крушка, висяща без абажур от покритите с ронеща се мазилка дъски. Жълтеникавият и все още пожълтяващ тапет бе отлепен на няколко места по стената през неравни интервали, а във влажния горен ъгъл над мивката висеше едно огромно парче.

— Къде горе-долу се мерехте, Луис?

— Тука, сър.

Луис застана до вътрешната врата на кухнята с гръб към стената, постави лявата си длан хоризонтално и прецени точката, в която връхчетата на пръстите му бяха отбелязали височината.

— Това е метър и осемдесет и два — освен ако малко не съм се смалил.

На това място тапетът бе омърлян от несметен брой отпечатыци от пръсти, сякаш не бе подновяван от повече от половин век, а около неработещия ключ за лампата мазилката бе разбита и откриваше част от тухлите на преградната стена. Морс откъсна лента от жълтия тапет и откри изненадващо добре запазен светлосин тапет отдолу. И двамата мъже стояха мълчаливи и неподвижни там, докато е всяка измината минута следобедът ставаше чувствително по-студен и по-тъмен.

— Все пак, хрумването си го биваше, нали?

— И още как, сър!

— Е, едно нещо е сигурно! Няма да стоим тук целия следобед в сгъстяващия се мрак и да сваляме напластени с поколения тапети от стените!

— Няма да ни отнеме много време, нали?

— Какво? Всичките тия проклети...?

— Знаем къде да търсим.

— Знаем?

— Искам да кажа, че това е само една малка къща и ако търсим само на височина от метър и тридесет до метър и шейсет и при това само на долния етаж...

— Знаеш ли, че си гений?

— А вие имате добро електрическо фенерче в колата.

— Не — призна си Морс. — Опасявам се, че...

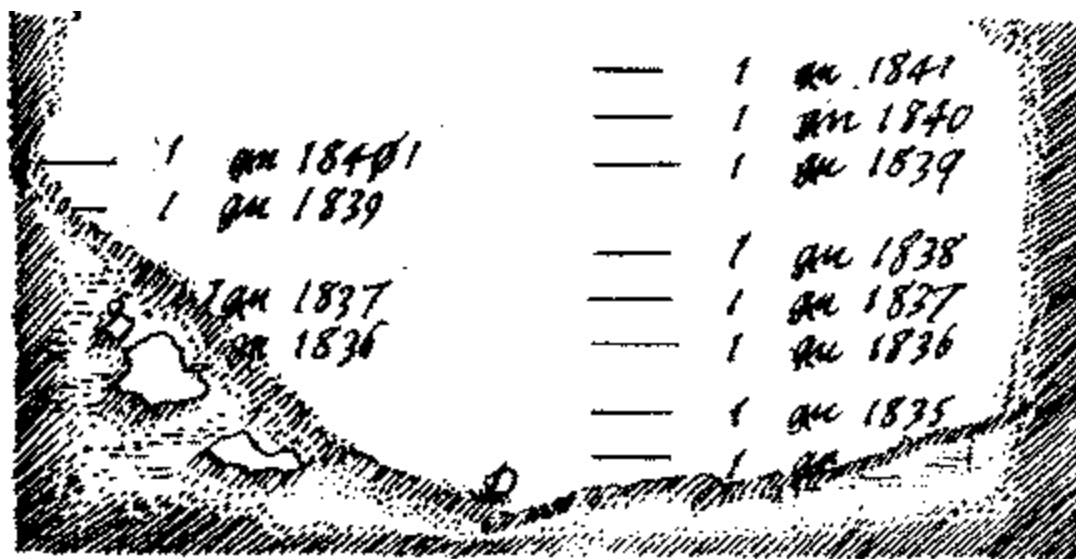
— Няма значение, сър! Имаме около половин час, преди да стане съвсем тъмно.

Беше четири без двадесет, когато откъм тясното коридорче долетя детински възбудения вик на Луис.

— Тук има нещо, сър! И смятам, че аз...

— Внимателно! Внимателно] — промърмори Морс, като се приближаваше нервно с победоносен пламък в сиво-сините си очи.

Постепенно тапетът бе отлепен, докато последните проблясъци на тоя декемврийски ден се процеждаха през мръсното таванско прозорче над главите на Морс и Луис, а те от време на време си хвърляха изпълнени с невероятно вълнение погледи. Защото там, върху някогашната оригинална мазилка на стената, под три по-късно поставени пласта тапет — и все още ясно различаващи се — имаше две колони от начертани с черен молив линийки: тази вдясно се състоеше от серия от осем измервания, най-долното от които бе на височина около метър и осем сантиметра от пода, а най-горното — на около метър и петдесет и пет сантиметра и до всяко бе записана датата и годината, когато е било направено; колонката вляво съдържаха само две измервания (обаче имаше четири дати) — диагонално изронената мазилка категорично изключваше възможността да се намерят други доказателства в долната част на стената.

Няколко мига Морс стоя в притъмнялото коридорче, взирайки се в стената като в някоя свещена реликва.

— Луис, намери електрическо фенерче! И рулетка!

— Къде...?

- Отнякъде. Всеки има фенерче, човече.
- Освен вас, сър!
- Кажи им, че си от Газоснабдяването и че има теч на № 12-ти.
- Къщата не е на газ.
- Тръгвай, Луис!

Когато Луис се върна, Морс все още разглеждаше надписите по стената — целият сияещ от щастие при вида на осемте линии вдясно.

И като взе фенерчето, той освети радостно доказателствата на стената. Новата светлина (така да се каже), хвърлена върху ситуацията, бързо потвърди, че всичко написано по-ниско от досегашния обхват на техните разкрития, е безвъзвратно загубено. Пак благодарение на новата по-силна светлина можаха да видят една буква помежду двете колони измервания, която бе малко по-близо до дясната колона и следователно вероятно се отнасяше до нея.

Буквата „Д“!

Даниел!

Линийките вдясно изглежда отбелязваха височината на Даниел Карик и ако това бе така, то тогава тези вляво принадлежаха на Джоана Франкс!

— И ти ли си мислиш същото, Луис?

— Предполагам, че да, сър.

— Джоана се е омъжила през 1841 или 1842 година

— Морс говореше колкото на себе си, толкова и на Луис — и това точно съвпада, тъй като измерванията приключват през 1841 година и при това тя е била със същия ръст, както през 1840 година. А по-малкият ѝ брат Даниел постепенно я е застигал — те са били почти еднакви на ръст през 1836 година, а през 1841 година той е бил с няколко сантиметра по-висок.

Луис не можеше да не се съгласи.

— А и естествено е да са подредени така, сър, нали? Първо Джоана и след нея брат ѝ, вдясно от нея.

— Да-а-а.

Морс взе бялата рулетка и я пусна да се размотае до пода.

— Това мери само до метър и петдесет и пет.

— Не мисля, че ни трябва по-дълга, сър.

Луис беше прав. Докато Морс държеше нулевия край на рулетката до предполагаемия горен край на измерванията на

Джоаниния ръст, Луис освети с фенерчето долната част и коленичи на мръсните червени плочки. Не! Естествено нямаше нужда тук от подълга рулетка, тъй като премерената височина бе само метър и четиридесет и пет сантиметра, а както бе известно на Луис, жената, извадена от „Канала на херцога“, е била метър и шестдесет и два сантиметра — почти седемнадесет сантиметра по-висока от Джоана, когато тя е напуснала „Спринг стрийт“, за да се омъжи! Възможно ли е — дори ако допуснем, че стават чудеса — тя да е израснала със седемнадесет сантиметра между двадесет и първата и тридесет и осмата си година? Той изказа гласно мислите си:

— Не смятам, сър, че една жена би могла...

— Не, Луис — и аз също не смятам! Ако не е невъзможно, то поне със сигурност е без прецедент.

— Така че сте прав, сър...

— Без сянка от съмнение ли? Да, мисля, че да.

— Без никакво съмнение? — попита Луис тихо.

— Предполагам, винаги ще присъства онзи един процент съмнение за повечето неща.

Щяхте да сте по-доволен обаче, ако...

Морс кимна:

— Ако бяхме намерили само още нещо мъничко, да. Нещо като „Дж.“ тук на стената или... Не знам.

— Тогава, значи, няма какво повече да търсим тук, сър?

— Сигурен съм, че няма — каза Морс, — но едва след като съвсем мъничко се поколеба.

ГЛАВА ЧЕТИРИДЕСЕТА

*Земята е кръгла и мястото, което ни се струва, че е
краят, може също така да е просто началото.*

(Айви Бейкър Прийст, „Парад“)

Въпросът прозвуча като антикулминация:

— Сега какво, сър?

Морс не знаеше, а и мислите му бяха далече:

— Било е извършено много отдавна и при това доста зле — каза
той бавно.

Кое то несъмнено представляваше едно правилно мнение, но едва
ли бе отговор на въпроса. Луис настоя на своето — резултатът бе, че
двамата заедно потърсиха бригадира на обекта, на когото, след като
показа служебната си карта, Морс предаде своите инструкции относно
недвижимия имот, намиращ се на „Спринг стрийт“ № 12, и се постара
неговите желания да прозвучат като заповеди, зад които стоят
внушаващите страхопочитание ръководни органи, отговарящи както за
MI5, така и за MI6, като специално наблегна, че незабавно трябва да се
направят серия снимки на стената в антрето. Ами да, бригадирът
смяташе, че не би му представлявало трудност да се погрижи за
всичко. Всъщност той самият доста умело боравеше с фотоапарат,
както не-съвсем скромно заяви. После, след като Луис вече бе върнал
фенерчето и рулетката на изглеждащия малко озадачен стопанин,
следобедните събития приключиха.

Беше шест без пет, когато най-сетне Луис се опита отново да
подкара колата и да се измъкне от територията на Дерби (Север), за да
се отправи към отбивката A52 от M1 (Юг). В шест часа вечерта Морс
се наведе напред и включи радиото в колата, за да чуе новините. Както
и да се погледне, изтичащата година бе една от тежките, изпъдена с
болести, глад, самолетни и железопътни катастрофи, една експлозия на
нефтена платформа и земетресения с различна сила. Но поне от

обедния бюлетин в един часа досега не се съобщаваше за нито една космическа катастрофа и Морс загаси радиото, осъзнал изведнъж колко е напреднало времето.

— Луис, знаеш ли, че вече всичко е затворено?

— Нищо подобно, сър.

— Знаеш какво искам да кажа!

— Малко е рано.

— Трябва да отпразнуваме нещо, Луис! Спри пред следващата кръчма и ще те черпия една бира.

— Ще ме черпите?

Не бе известно Морс да черпи щедро подчинените си, нито дори началниците, и Луис се усмихна, докато оглеждаше улиците и търсеше табела на кръчма. Това не беше обичайна за него дейност.

— Но аз шофирам, сър.

— Правилно, Луис. Не искаме да си имаме никакви неприятности с полицията.

Докато седеше и си сръбваше от своята „Сейнт Клементс“, Луис слушаше водения от Морс продължителен разговор с кръчмаря за злонамереността на производителите на бира и се чувстваше напълно доволен по необясними причини. Денят бе успешен и Морс, след като пресуши третата си халба с обичайната за него бързина, очевидно бе готов за отпътуване.

— Тоалетна? — попита Морс. Кръчмарят го упъти.

— Има ли наблизо телефон?

— Точно пред тоалетната.

Луис дочу Морс да говори по телефона, някаква болница се споменаваше, но той не беше от тия, които подслушват личните разговори на хората, така че излезе да чака до колата, докато Морс се появи отново.

— Луис, аз, а-а-а, бих искал да се отбием за малко до болницата, ако нямаш нищо против. Кралската болница в Дерби както ми обясниха, почти ни е на път.

— Отново нещо стомаха ли не е наред, сър?

— Не!

— Мисля, че не трябваше да пиете толкова бира, все пак.

— Ще ме закараш ли там, Луис, или не?

Морс, както бе известно на Луис, изпитваше все по-голяма неохота да извърви пеша дори и сто метра, ако можеше да измине разстоянието с кола, и сега настоя Луис да паркира „Ланчия“-та на паркинга с табела „Само за линейки“ току пред главния вход на болницата.

— Колко ще се бавите, сър?

— Колко ли? Не зная, Луис. Обаче това е щастливият ми ден, нали? Така че може и да се позабавя.

Половин час по-късно Морс се появи и завари Луис да си бърби щастливо с един от шофьорите на линейка за техническите преимущества на марката „Ланчия“.

— Всичко наред ли е, сър?

— А-а-а... да. А-а-а... Виж, Луис! Реших да остана да преспя в Дерби.

Луис повдигна вежди.

— Да! Смятам... смятам, че бих искал да присъствам, когато правят онези снимки... разбираш ли, в, а-а-а...

— Аз не мога да остана, сър! Утре сутринта съм на работа.

— Зная. Но не те и карам, нали? Ще взема влака на връщане — няма проблеми — Дерби, Бирмингам, Бенбъри — съвсем удобно!

— Сигурен ли сте, сър?

— Напълно съм сигурен. Нямах нищо против, нали Луис?

Луис поклати глава отрицателно.

— Ами, предполагам, че е по-добре да...

— Да, тръгвай. И не карай много бързо!

— Да ви закарам ли до някой хотел или нещо такова?

— Не се безпокой, аз... аз ще намеря нещо.

— Изглежда вече сте намерили нещо, сър.

— Така ли?

Докато „Ланчия“-та набираше скорост по шосето, водещо към М1 (Юг), Луис все още леко се усмихваше, припомняйки си щастливото изражение на лицето на Морс, когато той се бе обърнал и тръгнал обратно към автоматичните врати.

ЕПИЛОГ

Името на човек е съкрушителен удар, от който той никога не се съвзема.

(Маршал Маклуан, „Как да разбираме медиите“)

В петък сутринта, 11 януари (бе тръгнал отново на работа на връх Нова година) Морс хвана ранния експрес до Падингтън. По програма трябваше да говори за престъпността в градовете в 11 сутринта на симпозиума в Хендън. С метрото до Кингс Крос, после със северната линия. Удобно. Имаше достатъчно време. Във всеки случай обичаше влаковете и когато Радио Оксфорд съобщи, че има опасни залежания по М40, това окончателно реши нещата. А също така, разбира се, това означаваше, че вероятно ще може да си позволи малко по-голяма свобода с евентуално наличните напитки.

Купи „Таймс“ и „Оксфорд таймс“ от една сергия с вестници, намери си място в последните вагони и успя да реши кръстословицата в „Таймс“, преди да стигнат Дидкот. С изключение на едно обяснение. Един бърз поглед в любимия му речник би решил въпроса веднага, но той не беше у него и както винаги, невъзможността да довърши нещо докрай го подразни. Той бързо написа на празното място две мними букви (в случай, че някой от спътниците му очакваше да бъде впечатлен) и после прочете писмата и некролозите. При Рединг отвори на кръстословицата в „Оксфорд таймс“. Съставителят бе „КИХОТ“ и Морс се усмихна, като си спомни как „Уоги“ Грийнъуей най-накрая бе решил зададеното от същия съставител „известното откриване на резултата на Брамън (6)“ и бе написал ДОНАЛД в 1 хоризонтално.

Този път нямаше нищо чак толкова занимателно, но все пак бе една добра кръстословица. Отне му 12 минути да я попълни. Не беше зле.

Докато влакът набираше скорост, Морс подсъзнателно зърна „Мейдънхед“, извади сноп листове от куфарчето си и първо прегледа подредения по азбучен ред списък на присъстващите на конференцията. Не позна ваше никого в диапазона от А до Д, но после прегледа и от Е до Ф.

Йигълстоун

Елис

Емет

Фармър

Фавант

Фийлдинг

Том Йигълстоун, да, и Джек Фармър, да и...

Морс спря и отново погледна средното име от трите имена на делегати с Ф. Името му бе смътно познато, нали? И въпреки това не можеше да си спомни къде... Беше необикновено име обаче. Погледът на Морс се плъзна надолу по списъка — и сега вече си спомни. Да! Това беше името на човека, който бе вървял покрай Оксфордския канал по същото време, когато Джоана Франкс е била убита, когато се предполага, че Джоана Франкс е била убита. Вероятно същият човек, чийто път успешно бяха проследили до „Негс Хед“, където се бе регистрирал в книгата. Един загадъчен човек. Може би това изобщо не е било истинското му име, защото по канала бе пълно с хора, използващи псевдоними. Всъщност, както Морс си спомни, двама от екипажа на самата „Барбара Брей“ бяха направили същото: Алфред Масън, наричан още Алфред Брадъртън, и Уолтър Таунс — с псевдоним Уолтър Торолд. Вероятно нежеланието на престъпниците понякога да се откажат от собственото си име, се дължеше на някакви скрити психологически причини дори и когато това криеше огромен риск да бъдат идентифицирани в бъдеще. Морс често се бе сблъсквал с това. Сякаш името на човек бе неразделна част от него, като че ли никога не можеше да се отърси от него. Сякаш, подобно на кожата, бе част от цялото му същество. Масън бе запазил първото си име, нали? И Таунс също.

През останалата част от пътуването Морс гледаше безцелно през прозореца, а умът му подреждаше няколко разпръснати мисли, когато

влакът навлезе в Падингтън: Доналд Брамън — Дон Брамън, името, с което бе известен на всички най-великият ботсман на всички времена. И Ф. Т. Донаван, най-великият човек на света и... О, богове!!

Кръвта в крайниците на Морс изстина, като си спомни човека, който бе идентифицирал тялото на Джоана Франкс, човека, който физически не е бил в състояние (както изглежда!) да вдигне очи, за да погледне затворниците в очите, човека, който бе закривал лицето си с ръце, докато плачел и обръщал гръб на изправените пред съда. Защо той е правил тия неща, Морс? Защото лодкарите са можели да го разпознаят. Защото те са го виждали, макар и за кратко, на зазоряване, когато „забързан, бе продължил по пътя си“. Доналд Фавант! — или Дон Фавант, както вероятно се е наричал.

Морс написа буквите Д-О-Н-Ф-А-В-А-Н-Т на полето долу на страницата на „Оксфорд таймс“, а после под тях името, на което те бяха зашеметяващата анаграма: името на Ф.Т.ДОНАВАН — най-великият човек на света.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.